

NEMO · ME · IMPUNE · LACESSIT ·
Ædes Christi in
Academiâ Oxoniensi

DE CURANDIS *FEBRIBUS CONTINUIS,* LIBER.

IN

Quatuor divisus SECTIONES:

Quarum singulæ singulorum Morbi *TEMPORUM,*

Quæ totidem quoque sunt numero, *REMEDIA* continent.

AUTHORE
JODOCO LOMMIO,
BURANO.

LONDINI:

Impensis GUL. & J. INNYS, ad Insignia Principis in Cœmeterio D. Pauli. MDCCXVIII.

Celeberrimo Viro,

JOHANNI FREIND, M. D.

Collegii Medicorum *Londinensis*, & Societatis Regiæ

S O C I O.

UM morbi, quo jamdiu laboro, depellendi spe, ad Te, Vir Clarissime, *nuper confugerem, cumque ei Professioni, in quâ Tu*

inter primos locum obtines, me nomen dediſſe intelligeres: non modò cum ſummâ benevolentiâ valetudinis meæ ſuſcepiſti curam, ſed etiam de ingrediendâ Studiorum viâ permulta mecum es humaniſſimè collocutus. Ita, cum ſanitatem mihi quotidie reſtitueres, iis interim me præceptis informabas, quibus aliquando aliis etiam ſalutaris eſſe poſſem. Illud quidem conſervatæ vitæ benefici-

um

*um quanquam magni æ-
ſtimare debeo, atque, uti
par eſt, æſtimo: huic al-
teri tamen nequaquam
eſſe cenſeo comparandum,
per quod efficis, ut quam
vitam nolim otiosè tra-
ducere, eam, per Medici-
næ devia errando, labo-
riosè inutilem non tranſi-
gam. Siquidem horta-
baris, ut quamprimùm
oſtenderem, memet eſſe,
quoad ætas pateretur, a-
liorum commodis inſervi-
endi cupidiſſimum. Id au-*

tem fieri posse judicabas, si ex hominum propè memoriâ jam elapsum, Lommii, De Curandis Febribus Continuis, Tractatum *Orbi Literato redonarem. Ego verò lubenter hoc suscepi munus; quippe quod neque reconditioris Scientiæ, neque ingenii quicquam, sed curæ duntaxat aliquantulùm desideraret. Hoc in Te simul, tanquam præstantissimi Ingenii notam, nequeo non summopere*

ad-

admirari: quòd, dum nostræ Ætatis Authores Scriptis obscuras Tuis, aliorum etiam de Re Medicâ bene merentium Opera intermortua excitare, atque in lucem proferre contendas. Quod Tu quidem per alium rectè facis; quoniam, quod ab Ægrorum assiduâ curatione tempus Tibi reliquum est, id, tùm in legendis, atque illustrandis Veterum *Monumentis, tùm in Arte præclarissi-*

mâ per Tuas Lucubrationes ulteriùs promovendâ, ſtudioſiùs impendis. Ecquid autem inſperatius mihi unquam evenire potuit, quàm ut hujuſmodi quicquam mihi demandares, & operam ullam, cui quidem ego defungendæ par eſſem, Tui nominis celebritate commendari permitteres? Ecquid revera mihi magis fructuoſum, quàm ut a Te, quem propter incredibilem Tuam, & in ſingulis Medicinæ par-

partibus, & in omni Literaturæ genere Scientiam, summis laudibus efferunt Principes Gentis nostræ Medici, a Te, inquam, ego prima Artis elementa haurirem, & Studia mea in Tuâ ipsius Domo feliciter auspicarer? Ea persequi in Æde Christi *gratissimum erit; quam Tu quidem non solùm amas, & colis: sed etiam claritatem eam, quam ab illâ quondam accepisti, nunc in illam*

vicissim

vicissim refundis. De quâ Æde *bona omnia spe-rare nemo non potest, quamdiu ei præsit, qui nunc præest*, Pater Co-lendissimus, *Tuâ nuper Arte celeriter a morbo li-beratus: & quamdiu* Fra-ter Tuus Eruditissimus *uberem ei quotannis ar-tibus optimis instructæ Juventutis copiam suppe-ditet. Illic, si non Tuo, at* Amici *saltem* Tui, Medici Scientissimi, *cui Opus immortale non ita pridem*

pridem dicabas, colloquio nonnunquam perfruar; illiusque monitis, haud secus ac si essent Tua, obtemperare semper gestiam.

Omni Gratitudine

Tibi devinctissimus,

JOHANNES WIGAN.

LECTORI

LECTORI EDITOR S.

LIBRUM Tibi in manus trado, *Lector benevole*, nisi semel antehac, quod sciam, idque annis abhinc supra centum & quinquaginta, non impressum. Eâ Artis scientiâ fretum, *Authorem* habet *Lommium*, ut Medentium studiis sit apprimè utilis: eâ loquendi venustate, ut, inter aliarum etiam Literarum cultores, non desuturos

ros esse sperem, quos Opusculi brevitas, Sermonisque elegantia ad ejus lectionem, ipsis fortasse non mediocriter profuturam, invitare possit, atque allicere. Nam siquem, in utilissimâ jucundissimâque *Medicinæ* cognitione, plusculum operæ collocare neque animus ferat, neque tempus sinat: pauculas ei tamen horas otioso licet insumere, ut adversùs *Febres Continuas* se tueri queat, atrocissimum Morbi genus, maximéque vulgare. Ferè autem, inter initia valetudinis, ex quorum procuratione vitæ mortisque magnâ ex parte pendet eventus, ab ipsis Ægris gravissimè peccatur; vel quia, propter nimiam securitatem, non velint, vel quia, ob loci incommoditatem, Medicum non possint arcessere. Itaque nemini supervacaneum esse poterit, ut, in Morbo hoc acuto, ac brevi, vel sibi aliquam ipse opem præstare, vel saltem noxam non inferre addiscat.

Cui

Cui rei maximè idoneum eſſe hunc, quem jam publici juris facio, *Tractatum*, quiſquis eum legerit, facilè percipiet. Neque enim reperietur ille falsâ Philoſophandi ſpecie perplexus; quo ſcribendi genere ita nonnulli Medicorum inſaniunt, ut Ægrorum deliria, pro veris rationibus, æquo jure amplecti potuerint: neque contrà Præſcriptorum formulis confertus; quibus adeò *Recentiorum* intumeſcunt Volumina, ut inter varia Remediorum genera ipſam ferè Medicinam jamdiu amiſerimus. Nihil certè proponit *Author* prudentiſſimus a communi pæne omnium ſenſu, captuque ſemotum; frequentem verò Medicamentorum ingeſtionem acriter impugnat: curationem ferè hujus Morbi per tempeſtivum debitumque *Venæ ſectionis* uſum, ac *Victûs* rationem exequens.

Quod ad *Sanguinis* attinet *detractionem*, locum hunc tam dilucidè, atque amplè pertractavit, ut, qui in Medici-

nâ

nâ non ſit verſatiſſimus, haud gravibus ſanè in hâc re erroribus implicari poſſe videatur. Quod quidem leve videri non debet; cum Febricitantium plurimi, vel, neglecto per initia Morbi hoc Remedio, Sanguinis abundantiâ, atque impetu tandem obruantur: vel, juxta Vigorem præpoſterè adhibito, dejectis viribus ocyſſimè jugulentur. Sanè, quod ad hoc argumentum ſpectat, ſi vel *Recentiorum*, vel etiam *Veterum* ſcripta conſulamus, invenietur nemo, qui Venæ ſecandæ leges, hâc in Febrium ſpecie tenendas, judicio tam exquiſito tradiderit.

Cæterùm, in inſtituendo *Victu*, quod Alimenti genus, tanquam apprimè conveniens, *Hippocratem* maximè ſecutus, propoſuit, id etiam Ægrotantibus plerumque gratiſſimum eſſe contingit, nullique unquam non parabile. Porrò refrigerantia pocula non parcâ manu porrigit; quæ quoniam, & Febrilem materiam diluunt, & æſtum temperant,

rant, Ægris & tutam, & jucundam curationem præstant. Ita ut frustra sint ii, qui, recenti satis memoriâ, de Sanguinis missione, & de Potionum diluentium usu, nova se quædam, ac priùs inaudita protulisse jactitârint; cum nihil in eorum scriptis de his rebus occurrat, quod non antea, vel ab *Hippocrate* præceptum, vel ab hoc ipso *Lommio* uberrimè fuerit explicatum.

Illud autem animadversione dignissimum est, quòd, in ultimo ferè Incremento Febris, novam, ut ipse prædicat, maximéque interdum efficacem secutus sit medendi rationem. *Lenem* scilicet *Purgationem*, appropinquante Morbi Vigore, cum judicio adhibuit; ita ut neque, in summo discrimine, intrò manentis materiæ corruptione opprimeretur Natura, neque vires tum, cum iis maximè opus esset, acrioribus Medicamentis labefactarentur. Id quod etiam, in *Variolis*, jam ad maturitatem

a pro-

provectis, præclarissimi nostræ Ætatis Medici, magno cum Ægrotantium commodo, sapienter imitati sunt.

Ad curanda Febrium Symptomata, quæ Mortales gravissimè exercent, atque cruciant, Remedia tradit, utì admodum utilia, ita communia maximè, ac facilia; ubi illum, non solùm ad Ægrotantium salutem, sed etiam ad levationem, & solatium non parum attendisse reperiemus.

Jam, in ipso dimicationis puncto, Naturæ optimum sese adjutorem, atque socium adjungit; quam quidem, non, utì fidus fortasse, sed hebes famulus, quocunque trahat, retrahatque, subsequitur: sed, tanquam vetus minister, & sagax, Magistræ suæ quasi nutum observans, viam illi, quamcunque ingredi velle videatur, interclusam aperit, impeditam explicat, laboranti novas ad assequendam metam vires opportunè suppeditat. Siquidem, quo tempore & Medentis Solertia præci-

puè

puè perſpicitur, & deſideratur ars, tùm diverſarum evacuationum imminentium præſagia, tùm promovendarum rationes, cum admirabili brevitate, atque elegantiâ, deſcripſit.

Atqui per univerſum Operis tenorem ſumma ipſius prudentia, ac moderatio eluceſcit; quòd neque aliorum, neque ſuæ pertinaciter addictus opinioni, ubique ſervet mediocritatem quandam, ac modum. Hoc etiam *Authoris* noſtri laudibus meritò adjici poteſt: quòd, ſive Ætatem ejus, ſive Gentem reſpicimus, tam diſertum illum, tamque doctum extitiſſe, jure mirari valeamus. Etenim haud facilè invenietur quiſpiam, inter Medicinam factitantes, qui quidem iiſdem temporibus vixerit, niſi * Amicus ejus, *Fernelius*, qui vel ob lectionis varietatem, vel ob ſcriptionis excellentiam, ei ullo modo comparari poſſit. Suam nempe ſen-

* *Præf. Commentar. in* Celſ.

tentiam Veterum Medicorum, maximéque *Hippocratis*, experientiâ, atque authoritate comprobatam, ſemper ferè munit, & corroborat. Quos quidem Authores celeberrimos, non ſolùm ut exſcriberet, perlegit, ſed etiam ad examen revocavit. Eumque legendo multùm profeciſſe ſciet, quicunque artem illam eximiam, quâ Veterum Monumenta, hoc in Libro, aut lucem, aut ornatum accepere, perpenderit. Quòd ſi ii nonnihil aliquando inter ſe diſſidere videantur, eorum opiniones, exponendo, & dilucidando, quantùm fieri poteſt, conciliat; ſi planè repugnent, collatis inter ſe diverſis ſententiis, ac fideliter, accuratéque penſitatis, ſuum cuique momentum tribuit. Hinc, quàm longè *Arabes* Medici *Græcis* inferiores fuerint, ex eo ſatìs intelligemus. Neque verò ſuſpicari quiſpiam poterit, quòd, vel propter invidiam aliquam, vel partium ſtudium, iniquus in hâc re judex fuerit. Nam eundem inter *Ara-*

bas

bas Scriptorem, *Avicennam* ſcilicet, cujus præcepta ſæpiſſime repudiat, quémque ex ipſius ore falſi nonnunquam arguit, aliàs collaudare non dubitat. Siquando *Veterum* ipſe veſtigia deſerit, non in eos, tanquam erroris Authores, temere invehitur: ſed id liquidò commonſtrat, omnes, qui eundem ſibi proponunt finem, non iiſdem ſemper, præſertim ob diverſarum Regionum diſparem ſitum, viis debere inſiſtere.

Hæc, aliáque permulta, *Lector benevole*, in hoc Libro, obſervatu utiliſſima reperies: quæ digniſſimum effecere, qui, in magnâ certè bonorum Scriptorum raritate, ab interitu jamjam imminenti vindicaretur. Cæterùm opus hoc adeò mihi vitio non vertes, ut etiam felicitati meæ haud illibenter tribuere velis: cum *Virum* illum *Doctiſſimum*, qui ſuperiore anno *Commentarios* ſuos in *Hippocratis* Scripta *Epidemia* (harum *Continuarum* Hiſto-

rias

rias enarrantia *Febrium)* ſummâ arte, ac ſcientiâ elaboratos, ingenio perpolitos, eloquentiâ illuſtratos, publici fecit juris, edendum mihi hunc Libellum in manus tradidiſſe cognôris. Tibi autem ego munuſculum hoc gratiſſimum fore confido, cum id ab illo valde comprobatum, Tuæ verò lectioni commendatum, ex ipſius Domo in lucem denuo prodiiſſe reſcieris.

Jodocus

JOdocus Lommius Buræ, *oppidi in* Gueldriâ Batavicâ, *propè* Lingam *amnem, natus eſt. Anno* 1557, *edidit, de tuendâ Sanitate, Commentarios in primum Librum* Celſi; *quo tempore,* Tornaci *apud* Nervios *egit*; *cujus Reipublicæ, ut ipſe dicit,* Medicus *fuit* Phyſicus. *Poſtea*, Bruxellæ, *Anno* 1560, *emiſit Obſervationum Medicinalium Libros tres*; *in quibus omnium Morborum Signa, & quæ de his haberi poſſunt Præſagia, accuratiſſimè pertractantur. Quos Ordini Senatorio Reipublicæ* Bruxellanæ *dicavit*; Nerviis *quippe relictis, in hâc tandem urbe, honeſto ſtipendio donatus, Medicinam factitavit. Hunc demum in publicum dedit, De Curandis Febribus Continuis, Librum*, Bruxellæ, *Anno* 1562.

ILLUSTRIS-

ILLUSTRISSIMO HEROI

CAROLO A BRIMEV,

COMITI de MEGHEN,

D^no^ de HUMBERCOURT, de HOUSDAIN, &c.

Equiti Aurei Velleris,

Gubernatori Geldriæ, atque Zutphaniæ,

JODOCUS LOMMIUS, S. D.

Aud levibus sanè de causis, Heros Illustrissime, *videtur accidere, ut Homo præ cæteris animantibus graviorum pluriumque insultu morborum pulsetur. Nam etsi temperamenti elementorum perfectionem, cau-*

ſam ſanitatis meliorem acceperit brutis, quæ indies cernimus ſuavem ferè vitam, tædiique morborum caſſam tranſigere, luxu tamen, varietatéque epularum ac poculorum præclara hæc valetudinis ſeminaria corrumpit. Præter hæc, permultos quoquè videre eſt temperantes homines, ſimplicique contentos menſâ, vitioſo quodam corporis ſtatu morbis haud parum multis naturaliter implicari. Scilicet non ſolùm victus, aërque circumfuſus tædia conciliant ægrotationum, ſed & ipſa primitus inſita natura, quæ ſæpe haud æquè ſtabilem nobis valetudinem, atque cæteris animalibus, videtur contuliſſe. Tùm adverſus horum improſperam ſortem hominum, tùm ad corrigenda vitia aliorum, quibus vitæ intemperantia ſanitatem labefecit, vi præſtantiâque mentis, quam ſoli homines inter reliquas animantes divinam æternamque poſſidemus, ars quædam eſt reperta medendi, quam ideo Therapeuticen *appellaverunt. Cum*

enim a primi Parentis Adæ *lapsu corpusculum hoc non æquè, ùt antè, absolutum vacuumque miseriis, at mille tædiis tùm malorum opportunum aliorum, tùm etiam ægritudinum, experiri Homo cœpisset; sicuti magnâ fuit necessitate coactus, terram, quò feracem alimenti redderet, indefessis laboribus colere, reliquáque vivendi præsidia duriter emoliri; ita planè quoquè debuit adversus ærumnas morborum certa quædam remedia ingenti solertiâ quærere atque experiri, ut ita scilicet meliùs saltem traduci vita posset, quæ optimè non potest. Tantopere verò hæc ista morbos depellendi cupiditas, ne dicam necessitas, omnibus injecta est, ut jam inde ex tam longo ævo nusquam gentium non sit* Medicina. *Facilè enim omnes sensere sanitatis esse incomparabilia commoda; ægritudines autem, tædii ac periculi plenas, animi corporisque functionibus officere. Itaque Virum Medicum, qui hâc in parte mortales*

 juva-

juvaret, apprimè coluerunt, tanquam multis aliis, ùt Homerus *ait, præſtantem. Cujus rei gloria complures olim ad* Medicinæ *ſtudium excitavit ſapientes viros; qui, cum ſe ſcirent non modò ſibi, verùm juvandis etiam aliis hominibus eſſe natos, ſalutaris quoquè artis hujus profeſſionem agitaverunt. Quorum ego inſiſtere veſtigiis, ex quo puerilibus literis ſum exemptus, quantùm pro virili licuit, cœpi. Vel aliquam ratus laudis partem, inter reliqua ſocietatis hominum officia, eo comparari labore poſſe, qui indies in avertendo excludendoque humanæ valetudinis hoſte deſudat. Itaque hactenus etiam eò operam meam omnem contuli, conferamque poſthac, non ſolùm medendo, id quod jam totum factito decennium, verùm etiam commentarios ſcribendo Medentium ſtudiis utiles.*

Ut autem pro tempore aliàs alia memoriæ prodidi, ita nunc viſum fuit continuæ febris verſare curationem.

 Conti-

Continuam voco, quæcumque vel ex omnibus nata putrefactis intra vasa humoribus, vel ex unico tantùm, jugi continuatâque accessione hominem exercet. Dignum apprimè id genus morbi visum est, cujus recta curatio proponeretur. Creber enim ejus est, ac ferme popularis per æstatem insultus, plurimosque is ipse mortales medio flore ætatis tollit. Siquidem præcipiti ac periculoso movetur impetu, adeóque celeriter vel resolvitur, vel occîdit. Ut ne dicam etiam vix ullum morbum reperiri alium, in quo sanando æquè hodie frequenter, æquéque turpiter, ne dicam flagitiosè, peccetur. Nam vel sanguinis missio, sive intemperanter, sive alienis suscepta temporibus, quot acutè febricitantes neci dedit? quot item malè conciliata perdidit purgatio, jugisque continuatio medicationum? Nimirum in eâ febri, quæ unicam non est superatura septimanam, ùt multi factitant, primo die alvum solvere, secundo ses-

quilibram ſanguinis, incisâ venâ, detrahere, tertio lenitivum bolum purgandi causâ dare, quarto injicere clyſterem, quinto perpurgare, ſexto ſeptimove, *ferocientibus juxta ſtatum ſymptomatis*, rurſus ſecare venam, *quid hercle aliud eſt, quàm ægrotantis vires vitamque unà cum morbo ſtudere tollere? Cujuſmodi errores (quos certè gravi dolore animi committi video) ideo ſunt deteſtabiliores, quòd cum aliis in morbis, naturâ longis, correctionem interpoſitis admittant temporibus, in acutis tamen febribus, ceu multùm alioqui mobilibus, non admittant, ſemperque multam in ſeſe ſecuti exitii claudant culpam. Ergo etiam hìc, quid quâque parte ſit peccatum, & quæ vera curandi ſit via, propono: quam quidem ipſam ratione comprehenſam viam, atque antiquorum fultam præceptis, longâque medendi experientiâ comprobatam ſemper pro voto memini reſpondiſſe.*

Hos

Hos Tibi labores, Illuſtriſſime Comes, *ideo dicavi, quòd nullum ſentiam officii atque obſequii genus a me prætereriri oportere, quo ſaltem aliqua fieret grati animi ſignificatio, pro favore illo præcipuo erga me Tuo. Qui quidem favor, inter cætera ſui argumenta veriſimilia, vel ex eo quoquè perſpicitur, quòd ab aliquot jam elapſis annis me Tuæ delegeris valetudinis cuſtodem Medicum; ac libenter, multâque voluptate de naturalis ſapientiæ ſtudio, adeóque de rebus medicis audias diſſerentem. Quâ in re, etſi plura mihi abs Te tribui, quàm merear, ſcio, pergratum tamen eſt tanto Principi noſtra non diſplicere. Quid verò Te non tantum ego Principem appellem, qui maximis animi virtutibus pace, belloque probatis, qui heroici generis claritate, qui fortunæ dotibus es eminentiſſimus? His laudibus accedit, quòd non modò Te iis benevolum exhibeas Mecænatem, qui ingenio, profeſſionéque liberalium*

ſtudiorum ſunt præſtantes, verùm quòd ipſe quoque bonas literas nôris. Quàm verò præclarum id demum videtur, ad nobiliſſimæ familiæ, imperatorio ſtemmate oriundæ, ſplendorem, itemque ad artis militaris gloriam, rerumque fortiter gerendarum dexteritatem, ſtudiorum quoquè cultum acceſſiſſe. His Te, Generoſiſſime Comes, *ornatum laudibus, tanquam perpetuis tui nominis inſignibus,* Deus Opt. Max. *diu patriæ ſervet incolumem. Vale, ac tenue munuſculum ab humili cliente, Medicoque profectum Tuo, hilariter admitte.*

Bruxellæ Kalend.
Septemb. An. 1562.

DE

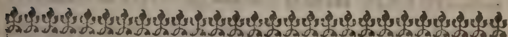

De Curandis

FEBRIBUS CONTINUIS,

SECTIO PRIMA,

Quæ earum continet Principium.

Cap. I.

Ngentium plenæ periculorum, vitæque hominum inimiciſſimæ febres ſunt continuæ. Aſſiduis enim ignibus, atque ſymptomatum aſſultibus vim corporis laceſſunt. Plurimoſque mortales (ùt ſi quod morborum propè genus aliud) medio ætatis, atque

atque roboris vigore tollunt. Præceps etiam his eſt febribus impetus, adeóque errori parvis de cauſis exitioſo vel medentis, vel ægrotantis patet. Scire autem licet, modò ex humoribus eas febres naſci ſimul omnibus, modò ex unico tantùm, intra maximas venas, atque arterias putrefactis. Prioris generis febres *Recentioribus* placuit continentes dicere, alterius continuas. Nos autem, quia utrimque febricitationis eſt continuatio, unicâ contenti voce, utraſque continuas appellavimus. Recta curatio eſt ſimul cauſam vitii abſtuliſſe, ſimul excitatum inde calorem refrigerâſſe. Ergo etiam ſuccorum, quæ nunquam ferè non jungitur, plenitudo vacuando detrahenda eſt. Siquidem hæc ipſa, propter meatuum conſtipationem tranſpiratione redditâ incommodiore, & dare, & fovere putredinem poteſt. Qui verò jam computreſcit humor, quantùm licet, corrigendus, concoquendus, commodæque opportunus excretioni pellendus eſt. Inter quæ tem-

pora

pora ipsi quoquè morbo in primis succurrendum, refrigeriique præstandum est temperamentum. Impetus quoquè symptomatum, quæ morbum comitantur, quoniam effrænatus est, coërcendus est.

Ut autem hæc ista præcepta, ex rebus petita valetudinem offendentibus, stabili medendi lege fulciuntur; ita penitus infirma, ne dicam, perniciosa sunt, nisi si par virium robur his respondeat capessendis. Solæ namque vires, & morbos, & morborum sustinendo remedia, vitam humani generis tutantur. Quapropter has etiam intueri, ac custodire incolumes oportet, ne vel immoderatis curationibus, vel ipsâ ægritudine debilitatæ collabantur. Servantur autem commodo cibo, potione, aëre. Visum est de his singulis, quæ suprà comprehendi, ordine dicere, omnemque rem ita oculis subjicere legentium: ut quæ vera sit ratio atque via continuatas has febres sanandi, satìs supérque sciri possit.

In morbis ægri vires spectandæ.

CAP. II.
De Missione Sanguinis.

QUoniam duo mittendi ſanguinis capita, ac veluti ſcopi ſunt, morbi magnitudo, viriumque robur, videtur profectò, ſi aliàs unquam, certè in continuâ febre tentandum id auxilii genus eſſe. Nam ùt maximus per ſe eſt morbus, ita ferè proprius habetur adoleſcentium atque juvenum; quibus naturaliter ſanguinis atque virium abunde eſt. Ergo etiam, ut primùm is ipſe robore valentem aliquem invaſit, ac cognitus (quod ferè ſecundo fit die) fuit, fas eſt ſanguinem, niſi quid prohibet, incisâ venâ, confidenter detrahere, proque vi ægrotantis ac morbi vehementiâ fluere ſinere. Levat hæc res, exoneratque corporis rectricem naturam; adeò ut ea faciliùs in poſterum, quod reliquum eſt materiæ, vincat, & conco-

Quando cognoſcatur Febris.

concoquat, quod concoqui poteſt, & id, quod alienum eſt, excernat. Nemo ſanè id unquam genus remedii ſine evidenti periculo in acutâ febre præteriit. Quos ſine eo firmiores vires fortè ſervant, eos ſanguis è naribus ubertim fluens, aut copioſæ ſudationes vindicare ab ancipiti periculo poſſunt.

Sed in quæſtione poſitum id eſſe video, debeatne per acutam febrem puero quoquè, vel ſeni, vel fœminæ gravidæ ſectio venæ adhiberi? Puero *Galenus* infra annum ætatis decimum quartum ſanguinem non mittit. Multi etiam id factum in ſene, qui ſeptuageſimum ſuperavit, verentur. *Hippocrates* abortum etiam ſecuturum, ſi prægnanti ſanguis mitteretur, affirmavit. Sed eximenda rei hujus controverſia eſt. Antiqui magnas tentare vacuationes ſolent, quæ viribus parum firmis ſunt inutiles. Itaque non immeritò has ipſas in iis fugêre corporibus, quibus potens deficit robur, aut qui-

bus alioqui firmis periculum abortûs ex detracto ſanguine, matri fœtuique alimento neceſſario, immineret. Id verò ùt ipſi prudenter ſuis in evacuationibus caverunt, ita nos jure prætерimus, moderatis contenti inanitionibus, quæ, viribus etiam ſubinfirmis, non omnino ſic incommodent, quin pòſt corrigi ea imbecillitas, ſervatâ hominis vitâ, poſſit. Dejectis ſuperatiſque viribus, cùm vacuatio omnis, tùm maximè miſſus ſanguis officit. Verùm quæ ſubtenues quidem ſunt, parumque firmæ, quid vetat, quò minùs reſpondentem ſuo modulo ſuſtinere inanitionem poſſint? Planè quidem ſic res ſe habet, ut qui graves morbos experiuntur, iidem poſſint & illorum quædam ferre remedia.

An Pueris ſanguis rectè mitti poſſit?

Sua pueris ineſt naturæ vis haud exigua, quæ etſi fluxo, raroque corpuſculo indita facilè labaſcit, admittere tamen ſub acutiſſimâ febri qualemcunque ſanguis miſſionem poteſt: maximè ſi ætas haud multò inferior anno eſt decimo

decimo quarto. Quæ hinc evenit imbecillitas, corrigi ea pòſt alimento facilè poteſt. Prorſus enim præſtare videtur, præſenti mortis periculo, afflictis utcunque viribus, puerum eripere, quàm febre ſuperatum perire ſinere. Quod quidem exemplum feliciùs, quàm *Græci*, *Arabum* familia ſecuta eſt. Nam quòd *Galenus* ſubſtantiæ puerorum uberem cauſatur fluorem, eumque abunde eſſe ad curationem profitetur, vicemque ſanguinis miſſi gerere, nihil eſt. Debile enim id eſt, nimiſque lentum præſidium, in acuto atque præcipiti morbo acceleratum efficaxque poſcente remedium. Locus eſſe aliquis conſilio *Galeni* poteſt, ſi de ſanis audiatur pueris, quibus ſui ſufficit corporis fluxa reſolutio ad inſultus morborum avertendos. Quum autem febris hos acuta premit, permiſſum eſt ſanguinem utcumque mittere, maximè ſi corpore viribuſque ſunt firmi.

An Senibus?

De ſenibus autem firmis, quorum ſolidum corpus haud ita facilè reſolvitur,

vitur, quid attinet, dubitare, quin innoxiè, cum acuta id poſtulat febris, ſanguinem emittant. Hìc verò *Razes*, Auctor *Arabs*, adeò ſectionem venæ non horruit, ut vel ipſis etiam decrepitis, modò qualiſcunque ſuppeteret vis, eam confidenter bonoque ſucceſſu adhibuerit. Id quoquè *Galenus* ſentit: cum non modò numerum attendendum eſſe ſcribit annorum, ſed & corporis habitum. Sunt enim, inquit, qui ſexageſimo ætatis anno miſſionem ſanguinis non ferant, utpote præſicci, ac promptè inareſcentes, paucique ſanguinis; cum quidam ſeptuagenarii ferant, qui nimirum ſanguine pollent, ac vires ſortiti ſunt haud impotentes. Id certè modò intelligas licet, ubique curantis conſilium non ad ætates certis circumſcriptas annorum finibus, ſed ad vires dirigi oportere. Si juvenis, inquit *Celſus*, imbecillus eſt, malè ſanguis emittitur. At firmus puer, & robuſtus ſenex tutò curantur. Quanquam meminiſſe convenit parciorem

hìc

hìc esse debere inanitionem, minimúmque fiduciæ de viribus facilè collapsuris habendum. Quapropter is etiam ipse *Celsus* existimavit, maximè in his medicum imperitum falli posse, quia ferè minùs roboris illis ætatibus subest.

Jam verò mulieri quoquè prægnanti inimica videatur venæ incisio, quoniam, erepto fœtui alimento, proclivis est abortus, maximè per acutam febrem, quæ & ipsa quoquè sanguinem incendio consumit, ac vires debilitat. Scilicet hìc post venæ sectionem viribus, justòque sanguine est opus, cùm ad morbi residui depulsionem, tùm etiam ad fœminam, ejusque sustinendam sobolem. Ut mirum non sit, facilè periculum ab inanitione sanguinis esse, cum in unâ muliere duo corpora simul sustinentur. Speciosa quidem argumenta hæc, ùt veri habere speciem videntur, sanguinisque dehortari missionem: ita prorsus debilia sunt, ubi pro nostri sæculi consuetudine mo- *An mulieri prægnanti?*

deratè ſanguis mittitur, ad commodam virium prægnantis tolerantiam. Quid enim gravidæ offecerit, ſub acutiſſimâ febre, quæ exitium, & matri, & fœtui intentat, ad uncias quatuor vel quinque detractus ſanguis? Quid contrà immitius, quàm miſeram mulierculam, ſalutaris caſſam auxilii, proterviæ ſæviſſimi morbi dedere, ipſumque fœtum uteri clauſum latebris, futuræ lucis ſpe deſtitui, atque emori ſinere? At magnis morbis magna convenire dices remedia, neque tantillo emiſſo ſanguine acutè febricitantem mulierem juvari admodum poſſe. Verùm hìc reſpondeo: quoniam virium potior, quàm morbi eſt obſervatio, *Galeni* eſſe ſequendum conſilium: qui quidem, cum ingens ægritudo inſignem detractionem exigit, quam tamen ſemel vires non ferant, iterari eam oportere ſcripſit; mediiſque temporibus ſic voluit ſuſtineri alimento ægrotantem, ut tutò ſecundâ ſectione dematur, quod ſemel demi ſine periculo nequivit. Quanquam tamen

unica ferè sufficiat missio sanguinis, quoniam multum detrahere in eâ fas non est muliere, quæ justum sanguinis modum & sibi, & fœtui servare debet: maximè si posterioribus temporibus in molem is fœtus grandescit. Primis autem imprægnationis mensibus tutò licet, si acuta invasit febris, pro hujus exigente magnitudine, sanguinem emittere. Tum enim ipsi etiam in corpore redundant succi, menstruis compressis, tenelloque fœtu exigui postulante alimenti fomitem. Hanc propter abundantiam, vitio etiam humorum sæpe implicitam accidit, ut capitis oriantur dolores, itemque nauseæ, & horrores, & febres, & hujusmodi incommoda; quæ, utì primis mensibus urgent tribus, ita crescente in molem, & in quartum mensem fœtu, sponte etiam cessare, quia majore opus est nutrimento, solent. Ad horum aversionem tædiorum, complures gravidæ (utique si his corpus naturâ succulentum est) primis mensibus venam sibi incîdi curant, eâque provi-

dentiâ ſeſe ſervari incolumes, atque editum fœtum manere ſaniorem, minúſque ſcabiei, ac ſimilibus cutis vitiis opportunum experiuntur. Quòd ſi ſanè id genus auxilii rectè arripiunt, quid non faciant hæ, quibus atrocis morbi præſens neceſſitas id ipſum imperat? Neque verò par diſcrimen (ùt quiſpiam exiſtimet) a miſſo primis menſibus ſanguine incumbet, quod a purgatione tum eſſe *Hippocrates* ſcripſit. Nam antiquorum purgantes potiones tenelli fœtus nova debiliáque vincula convellendo facilè diſſolvunt, totumque ſimul corpus impensè exagitant, ut mirum non ſit, ipſum ſubinde abortum ſequi. At ſanguinis miſſio, maximè etiam noſtra, ſine vi, ſine corporis perturbatione, leniter id, quod ſupereſt, demit, matremque onere humorum, integris viribus, integrâque ſobole levat. Quòd ſi, etiam mediis prægnationis menſibus tribus, purgantia medicamenta *Hippocrates* indulſit, cur nefas ſit tum quoquè ſanguinem, incisâ venâ, moderatè

trahere. Adeò manet perpetua hæc, inconcuſſáque ſententia: in gravidis acutâ occupatis febri, non videri ſolam debere conceptionem, ſed vires æſtimari, corporiſque ſtatum, & ex his conjecturam fieri, liceatne tutò periclitari, quod morbus poſtulat, auxilium. Itaque ubi magna acutáque febris urget, ſemper emittendus eſt, ſi vires reſpondent, ſanguis.

Si vires ſufficiant, ſemper mittendus eſt.

Porrò hæ vires certis comprehenſæ ſedibus hinc in omne corpus proficiſcuntur: animales, quæ ſenſum motumque præſtant e cerebro per nervos: vitales, quæ calorem vitæ conferunt e corde per arterias: naturales jecori inſitæ, quæ per venas nutritionis adjiciunt tutanturque beneficium. Hæ functiones atque hæc opera, ſi rectè fiunt, integras vires arguunt: ſin imbecilliter atque malè, infirmas. Ergo tenax vigilia, delirium, ſopor, diſtentio nervorum, virium animalium teſtantur imbecillitatem. Pulſus autem parvus, obſcurus, debilis, ſpiratio parva, difficilis,

Quomodo vires æſtimari poſſint.

 crebrá-

crebráque, nisi pectoris pulmonisve sequantur vitium, infirmum ostendunt vitæ robur. Cruda autem excrementa, vel penitus vitiata, itemque parcè prodeuntia, vel retenta, naturalium virium imbecillitatis sunt argumenta. Per acutam itaque febrem, ùt certè in omni quoquè morbo magno, siquidem hæ vires firmæ sunt, vena erit incîdenda: sin morbi sævitiâ, aliisve ex causis dejectæ esse cernuntur, temperandum ab emittendo sanguine est.

Cum languidiores sint, paucam detractionem iterare convenit.

Cæterùm ubi sic eædem sunt afflictæ, ut prorsus dejectæ non videantur, sed, attrito tantùm robore solito, languidæ, morboque tum magno, ùt continuâ febri, si oppugnantur, nequaquam vel omittere sectionem decet, vel affatim multumque semel evacuare (hoc enim ægrum esset extinguere, illud sine ope libidini atrocis mali relinquere) sed paucam detractionem iterare convenit, medioque tempore vires reficere. Eam profectò secutus est viam, ùt nuper dixi, *Galenus*, qui, cum parum firmus

firmus eſt homo, principio, quantùm ſatìs viſum eſt, detrahit, & pòſt, quod defuit, iteratione ſupplet.

At ſcire licet, hanc partitionem non eſſe in ſpatia rejiciendam compluriúm dierum, ſed eodem tentandam die, modò aliquot interpoſitis horis, modò unicâ duntaxat: interdum & mox in ipſo fluoris impetu, vel diſſoluto vinculo, vel vulneri ſuperindito digito. Inter quam moram, ſupinus decubitus, vini odor, vel mali punici deguſtatus ſuccus vires refocillat. Intervalla etiam hæc pro viribus affectis præfiniuntur, quæ vires, creſcente morbo, ſemper fiunt imbecilliores. Vehementer fractæ, longiora inſtaurationis ſpatia exigunt; paulò firmiores, contractiora. In acutâ tamen febri, cui ceu totis corporibus inhæreſcenti, iteratio, non etiam revulſionis, ſed unius vacuationis gratiâ adhibetur, non ultra diem poſterganda eſt; id quòd ideo præcipitur, ut ne efferveſcens intus ſanguis, vel in viſcus aliquod irrumpat

Partitis venæ ſectionibus, quodnam ſpatium interponendum ſit.

præcipuum, vel majorem putredinem, niſi maturè dematur, contrahat. Ad hæc, poſterioribus diebus vires redditæ ſunt ex morbo imbecilliores, ipſáque materia, quia concoqui cœpit, atque a bonis ſuccis ſeparari, tum potiùs purgatione, quàm venæ ſectione, tolli debet. Quæ res poſterioribus abhinc locis patebit: arguetque gregalium illorum medicaſtrorum imperitiam, qui, febribus etiam vigentibus, venam tundunt.

In ſummâ tamen imbecillitate, huic remedio omnino parcendum eſt.

Sed redeundum nobis ad quæſtionem virium eſt. Controverſum eſſe apud antiquos video: Sanguiſne etiam tum debeat mitti, cum ingens quidem id deſideret febris, eoque ſine præſidio certa pernicies ſit, neque tamen id patiantur vires, vel ab ipſo ægrotationis principio, vel increſcentis, vigentiſve morbi impetu (neglectâ per initia detractione) imbecilliſſimæ? *Cornelius Celſus* in ejuſmodi re ſatius putavit, anceps experiri auxilium, quàm nullum. Si nihil, inquit, aliud apparet auxilii, periturusq; ſit

ſit, qui laborat, niſi temerariâ quoquè viâ fuerit adjutus, in hoc ſtatu boni medici eſt, oſtendere, quàm nulla ſpes ſine ſanguinis detractione ſit; faterique quantus in hâc ipsâ re ſit metus, & tum demum, ſi exigetur, ſanguinem mittere. Aliter verò *Galenus*, meque judice, rectiùs hanc rem judicavit, parcendum ſemper remediis eſſe cenſens, quæ & vitæ cuſtodes vires delent, & medico pro gloriâ dedecus, calumniamque conciliant. Ergo etiam rectiùs præſagio uſi, ab omni culpæ opinione conſcientiam liberamus, & nominis exiſtimationem, artiſque noſtræ venerabilem dignitatem tuemur. Crudelis hominis officium facit, quiſquis morbum unà cum vitâ ægrotantis aufert. Quamobrem ſemper vires, ubi quid exinaniendum eſt, intueri oportet; quæ ſi penitus invalidæ fractæque videbuntur, magna præſidia reſpuunt, blandioribus quibuſdam, quamdiu ſupererunt, fovendæ rebus. Id profectò humanitatis eſt pium officium, deploratos etiam ægros aliquo ſaltem artis noſtræ

noſtræ beneficio conſolari. Verùm excuſandus utcunque (quantùm nobis videtur) *Celſus*, Auctor haud infimæ inter antiquos notæ; cujus præcepta, quoniam ubique artis magiſtrum ſapiunt *Hippocratem*, fas non eſt temere repudiaviſſe. Locum eſſe ſuæ præceptionis præcipuum is Auctor ſcripſit, ubi nervi reſoluti ſunt: ubi ſubitò aliquis obmutuit; ubi anginâ ſtrangulatur: ubi prioris febris acceſſio pæne confecit, paremque ſubſequi veriſimile eſt, neque eandem videntur ſuſtinere ægri vires poſſe. Hæc iſta profectò ſatìs arguunt, oppreſſas copiâ humorum vires, non in ſeſe diſſolutas, a *Celſô* intellectas eſſe. Oppreſſas nimirum intelligo eas, quæ propter affluentiam humorum complurium, calore atque putredine nimis efferveſcentium, vel periculoſo impetu partem aliquam impetentium vel occupantium, momentaneam, veluti ab onere moleſto gravatæ, ſpeciem imbecillitatis falſam præbent. In eo autem rei ſtatu, niſi detractione vires maturè ſub-

leventur

leventur, in multo versantur periculo.

Nondum de viribus satìs. In quæstione positum a nonnullis id fuisse video: Omnesne corporis considerari vires in acutâ febri, ut certè in omni quoquè morbo, ad missionem sanguinis debeant: an verò pleræque ex his duntaxat? *Galenus*, in acutis morbis, sat esse putavit vitales tantùm intueri; quarum si robur valet, tutò secari posse venam scripsit. Id præceptum rationes certè non prorsus rejiciendas habet. Acutus enim morbus, maximéque continua febris, quia brevi solvitur, haud magno sanè incommodo solidas afficere partes, ùt longus, potest. Tum etiam, integro vitali robore, non usque adeò metuenda videtur virium animalium imbecillitas, ùt quæ, evicto morbo, sponte paulò pòst cessat. Memini videre acutè febricitantes haud parum multos, qui sub ipsam judicationem, gravi oppressi primùm delirio, dein alto sopore, similes moribundis, sine mentis usu, sine motûs sensûsque certo imperio, alius

In acutis morbis, vires vitales sunt præcipuè considerandæ.

duas

duas treſve horas, alius diem, & quidam apud *Nervios* biduum decubuerint, firmo tamen ſtabilique pulſûs robore; quæ profectò res ſalutis rectique præſagii ſpem mihi veriſimilem præbuit: id quod, profuſis ortis ſudoribus, atque dejectionibus alvi, feliciter ſecutum fuit. Prorſus quidem ſic ſeſe rem habere exiſtimo: Per evacuationes acutis febribus accommodas, pulſui, ùt magnam tribuere vim, ita non omnia medicum credere oportere, utpote rei multùm ancipiti atque fallaci, quam facilè mille res variant turbantque: ætas, ſexus, corporum natura, infirmus ſtomachus, metus, ira, lætitia, ex improviſo ingreſſus medicus, ſimiliáque ſexcenta, quoniam ſpiritus afficiunt vitales, recta judicia pulſûs corrumpunt; ut imbecillus is homo videri poſſit, cui vires ſuppetunt, & valens rurſum, quem deficiunt. Hujuſmodi itaque remotis caſibus, videre oportet, maneatne conſtanter firmi roboris pulſus; qui ſi ſic eſt, confidentiùs per acutam febrem detrahi

Quarum bonus index eſt pulſus, ſed interdum fallax;

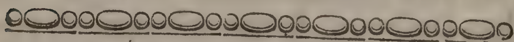
trahi ſanguis poteſt. Illud quoquè ſequitur, ùt omnibus in morbis, ſi quid vacuandum eſt, conſulendas ex æquo vires omnes eſſe: ita in acutis præcipuè vitales, in vetuſtis naturales, in utriſque indifferenter animales. Acutæ ſiquidem febres, quoniam & exiguo tempore magnâ vi corpus oppugnant, & profuſis inanitionibus finiuntur, robur ſpirituum vitalium, quod illa tùm efficiat, tùm ſuſtineat, maximè requirunt. Longi verò morbi non tam effuſis, vel tam evidentibus vacuationibus, quàm vetuſtate, lentiſque concoctionibus, vincuntur. Itaque in his ipſis vis potiſſimùm naturalis, ſeu concoctrix requirenda atque ſpectanda eſt, ſi quid rectè atque tutò vacuatum velis.

In vetuſtis naturales.

Id poſtremùm hâc in quæſtione virium concludam; quanquam vitale robur primas hìc partes habet: nequaquam tamen habere in univerſum omnes. Nam etſi maximè, ac primùm vis vitalis profuſâ detractione labefactatur, cæteræ tamen unà etiam concutiuntur, quarum

Et in acutis etiam aliquatenus hæ quoquè, cumque his animales.

rum casus æquè homini exitiosus, ùt vitalis, esse potest. Porrò, ùt in acutâ febri, pollentibusque viribus, mittendi sanguinis necessitas (quod hactenus satìs demonstravimus) certa est, ita ejus effluentis incerta variáque servatur mensura: prout febris est magna, & alia atque alia corporis natura, itemque ætas hominis, & anni tempus, & hujusmodi non eadem. Quâ de re jam nunc agendum est: atque hinc idoneum tempus mittendi sanguinis præfiniendum.

CAP. III.

Quâ Mensurâ acutè febricitantibus Sanguis debeat mitti.

SAnguinem per acutas febres mittere, commune est; verùm convenienti eum mensurâ, ac moderatione mittere, haud æquè vulgatum, æquéve expeditum

tum videtur. Obſervationes enim haud leves habendæ ſunt, quibus certa ſanguinis detrahendi quantitas definitur. Conſiſtunt autem hæ in collatâ morbi atque virium æſtimatione. Magnus enim ac vehemens morbus, validæque ſi coëunt vires, liberalem poſtulant vacuationem.

Conferenda eſt morbi, viriumque magnitudo.

Febris verò continua (ut primùm de morbi magnitudine, ac mox de viribus agamus) quia in numero magnarum ponitur ægritudinum, feréque bene habiti eſt corporis, ac calentis ætatis propria, multam exigit detractionem, maximè ſi continens ſit febris (συνοχον *Græci* vocant) quæ venas nimiâ ſuccorum pariter omnium mole diſtendat. Sub quo caſu *Hippocrates* atque *Galenus* veriti non ſunt, donec etiam animus deficeret, ſemel trahere. Quam ipſi rem ratione, experientiâque ducti tentaverunt. Profusâ namque hâc inanitione primùm homo in contrarium agitur ſtatum, celerrimè ex defectu animi refrigeratus; pòſt autem alvus ſubinde prorumpit, vel bilis ubertim

Quouſque in Febri continente mitti ſanguis debeat.

tim evomitur, vel certè copiosis sudoribus corpus perfunditur, atquè hinc alios protinus contingit convalescere, alios plurimùm juvari. Quò minùs placet, quòd *Avicennas* in Synocho putridâ missionem sanguinis in vices partiatur, parum memor ejus præcepti *Hippocratici*, magnis morbis magna remedia conferenda esse. Porrò, quod ad animi attinet defectum, scire licet haud semper eum esse exspectandum, verùm citra hunc etiam semper à detractione desistendum, cum satìs pro morbi, viriumque ratione emissum est. Sunt enim, quibus ægrè animus deficit, quos si huc usque vacuare tentares, perderes. Si tamen linqui animo aliquem, dum adhuc sanguis intra modum fertur, continget, protinus comprimenda fluxio est, semperque antè inaniendi finis faciendus, quàm animus planè deficiat. Ergo etiam pulsui intentum esse medicum oportet, ut ne pro animi deliquio mors occupet, & quum is ex magno parvus fieri cœpit, ex æquali inæqua-

lis,

lis, ex vehementi debilis & obſcurus, a detrahendo protinus ceſſandum eſt; maximè, ſi ſanguis haud pari impetu fertur, animoque languere is, cui mittitur, cœpit. Hæc autem defectum vel antecedunt, vel comitantur, pandiculatio, tinnitus aurium, oculorum quædam quaſi ſuffuſio, & interdum (petente ſtomachum humore) ſingultus, atque nauſea.

Quo uſque in continuâ. Haud æquè profusâ detractione hæ febres gaudent, quas causâ diſcriminis, Græci συνεχεῖς, noſtri continuas vocaverunt, quoniam per has ipſas haud tantus, ùt in iis, quas ζυνόχους atque continentes appellari volunt, affluit ſanguis; ſed aliquis per ſe ſolus in vaſis majoribus computruit humor, qui moderatiore ſanguinis detractione minuendus eſt.

Virium magnitudo colligitur ex hominis, Porrò de viribus ſic habeto: Si potentes quidem hæ ſunt, liberalem inanitionem admittunt, dejectæ verò penitus nullam, mediocres imperfectam quidem, ſed tamen utilem. Variat ea-

rum robur, prout ſunt hominis, temperamentum, conſtitutio, habitus, ætas, itemque anni tempus, regio, cœlum, conſuetudo victûs, genus vitæ, incidens evacuatio, atque ea ſimul ſymptomata, quæ incidere graviora per acutas febres ſolent. Incipiam a corporis naturali vel aſcititio temperamento, &, qui ipſum proximè comitatur, habitu.

Temperamento, Temperatum itaque corpus, juſtam, morboque reſpondentem detractionem ſuſtinet. Calidum verò, ac ſimul ſolidis humidum fluxumque partibus, quale puerorum eſt, qui plurimùm indies a calore innato diſſolvuntur, parciùs inaniri poſtulat. At ſi calidum, idemque non nimiùm ſolidis madens, multo ſanguine affluit, quale certè Athletarum eſt, id omnium uberrimæ par eſt evacuationi. Calidum autem, ac modicè ſiccum ferè latas quoquè venas habet, ideoque magìs licenter id inaniri; quàm frigidum humidumque, aut frigidum ac ſiccum poteſt. Utrumque enim

enim hoc exiguas poſſidet venas, & caloris haud æquè multum.

Habitus autem corporis denſus, firmus, plenus, muſculoſus, liberaliter ſanguinem mitti poſſe docet; minùs autem, qui mollis eſt, & rarus, & obeſus, & albus. Tenuium enim index venarum eſt, ac ſanguinis paucioris. Modicè gracilis habitus, ſi latis eſt venis, uberioris ſanguinis argumentum eſt: ſi tenuibus, imbecillitatis. Itaque, ùt ille plus mitti ſanguinis permittit, ita hic, quàm fieri poteſt, minimùm. Porrò ſcire licet, fallacem interdum eſſe habitûs notam, neque ex eo indicium ſemper haberi certum de ſanguinis modo, atque de viribus corporis poſſe. Scilicet is ipſe habitus certâ quâdam vitæ, victûſque ratione aſcititiam conſtitutionem, amiſsâ naturali, acquirit. Labor, vigilia, ſollicitudo, parcus tenuiſque victus, habitum naturâ pinguem ſæpe gracillimum fecere. Otium contrà, plenior ſomnus, animus tranquillus, plenus frequenſque cibus, *Habitu,*

ac potus, gracilem naturâ hominem multâ ſæpe carne, & interdum adipe oneraverunt. Ergo vera diſcrimina rerum harum ex ipſis petenda ſunt venis, quæ ſi latæ ſunt, vel in habitu etiam pingui faciliùs miſſionem ſanguinis ferunt: ſin tenues ſunt, quanquam forſan gracilè corpus eſt, ægriùs id genus, vacuationis ferunt. Adeò rectè *Cornelium Celſum* dixiſſe video, vim corporis meliùs ex venis, quàm ex ipsâ hominis ſpecie, æſtimari debere. Commodum ſeſe nobis offert, habitum corporis verſantibus, multorum imperitia medicorum, qui, ubi ſanguis eſt emittendus, id habitûs præceptum adeò non intelligunt, ne dicam, contemnunt, ut ſine diſcrimine per acutæ febris inſultum, omnibus & mollibus, & firmis, & gracilibus, & obeſis intemperanter ſanguinem demant. Huic Medentium errori potiſſimùm expoſiti ſunt *Germani*, *Britanni*, *Galliquc Belgæ*; quoniam hi populi molliori, magiſque inflato ſunt corporis habitu, quàm vel *Græci*,

Græci, vel *Itali*, vel *Hiſpani*. Siquidem his gentibus, quia ſolidum muſculoſumque eſt corpus, ac venarum latarum, profuſæ etiam vacuationes, ubi ingens urget morbus, non officiunt. Narrat *Galenus*, nonnullis ſe *Græcis* ſanguinem, ad ſex uſque libras, magno ſucceſſu, ſine virium afflictione, miſiſſe. Et *Itali* quidem *Hiſpanique* Medici ſæpe ſuis prudenter atque tutò ſanguinem, ad duas etiam libras, demunt. Horum exemplum quiſquis in noſtris imitari corporibus per acutam febrem volet, adeò vires debilitaverit, ut pòſt vel morbo ſuccumbant, vel certè, ſi ſanitas redit, ita maneant offenſæ, ut, complurium curriculo annorum, vix recuperare priſtinum ſtatum poſſint. Vidi equidem noſtratium haud parum multos ita vacuatos inconſultâ temeritate Medicorum, alios præmaturâ coactâque judicatione labefactatos perîſſe; alios in hydropem, alios in aliud, atque aliud genus vitioſi habitûs conjectos. Cum ſynochus invaſit, ſi cor-

poris natura gracilis eſt, & ſpiſſa, & dura, & copioſi ſanguinis (talis ferè eſt *Italorum*, atque *Hiſpanorum*) confidenter, ait *Galenus*, ſanguinem mittes. At ſi triginta (inquit) annos is natus eſt, cui ſanguis mittetur, ſed laxus, molliſque ſit, & pinguis, & albus, ac gracilibus venis, huic aut ſanguinem non mittes, aut parum detrahes. Quòd ſi id tam religiosè in his *Græcis*, vel *Romanis*, qui fortè molles, albique ſint, ſub temperato cœlo, *Galenus* cavit; quantò majore curâ in noſtratitium ſic affectis verendum eſt corporibus, quibus ſupra hujuſcemodi habitum, cœlum quoquè frigidum perpetuæque propter voracitatem cruditates incommodant, quò minùs ubertim, minúſque licenter exhauriri iis ſanguis debeat. Quin nec ipſos etiam vel *Græcos*, vel *Italos*, ſub febri quantumvis acutâ, ac gravi, adeò exinanire ſanguine licet, quin ejus bona reponi pars ad ſpatium curationis debeat, idque, ne alere ægrum intempeſtivè cogamur. Nutrimentum

trimentum verò omne, quia virium causâ datur, non usquequaque in febribus quæritur continuis, ùt quæ breves sunt, & in imbecillum cadere hominem non consueverunt. Itaque ex cibo vel pleniore, vel intempestivo additur ad morbum. Adeò necessum est alterutrum sequi, aut febrem, si nutris, augere, aut vires nimiâ sanguinis missione fractas, si non nutris, dejicere. Commodè vetus ille, me judice, *Hippocrates* scripsit, vasorum in extremum deductas inanitiones periculo esse opportunas. Præstare igitur *Galenus* existimavit, bonam partem sanguinis, qui proprium sit partium nutrimentum, relinquere, paucissimisque sorbitionibus, ac poculis uti, quæ, per acutas febres, potiùs medicamenti vicem, quàm alimenti, gerere debent. Quòd si in his morbis solus superflueret sanguis, sine putredine, sine vasorum obstructione, fas utique esset, quovis in corpore, cujuscunque id habitûs, atque naturæ fuerit, tantùm auferre sanguinis, quantùm pro modulo

virium liceret. Verùm, quia venæ ſectio proprium remedium obſtructionis, atque putredinis non eſt, ſervari etiam bona pars ſanguinis debet, qui vires foveat, & in expugnationem morbi reliqui armet, atque tutetur. Id profectò ſatius eſt ſequi, quàm ægrum, ſemel omni vi effusâ, fortaſſe præcipitare. Nemo hercle, me propter hæc dicta, eſſe clamet αἱμοφόβον, & uſque adeò malè peritum, ut neceſſaria morborum remedia contrahere velim, atque extenuare. Equidem modum horum propono legitimum, cujus efficacem auctorem habeo *Galenum*, ipſamque ſuffragantem cum experientiâ rationem. At enim dicet aliquis, ingentem eſſe in humano corpore ſanguinis vim, ſed & ſponte naturæ quibuſdam e naribus, ad tres uſque libras, eum ipſum erumpere, nullâ virium calamitate, vel incommodo; itaque licere nobis, per neceſſitates morborum, arte quoquè naturam imitari. Scribit *Fernelius*, extitiſſe acutè febricitantem gravidam, cui,
die

die ſeptimo, tantâ copiâ è naribus ſanguis promanârat, ut pelvim impleret, exæquaretque libras paulò minùs quatuor, ſuperſtite matre, ſervatoque fœtu in maturum pariendi tempus vegeto, ac vivido. Porrò hæc vera ùt ſunt, ſpeciemque probabilis adverſus nos rationis multam habent, ita nequaquam evertere ſententiam noſtram poſſunt. Scire enim licet (id quod ab aliis parum fuiſſe animadverſum ſcio) longè magìs virium ſubſtantiam debilitari atque diſperdi, ſanguine per grandiorem cubiti venam confertim effuſo, quàm, longo horarum ſpatio, ab exilibus narium recluſis venis ſtillante. Hìc enim, haud ita multum ſpiritûs vitalis diſperit; illic, grandi vulnerato vaſe, ſanguis ubertim, copioſiſſimo cum vitæ ſpiritu, prorumpit. Viſi nobis ſunt acutè febricitantium nonnulli, quibus cum, morbo incipiente, ſanguinem ad octo miſiſſem uncias, protinus animis acciderit defectus, cum tamen progreſſu morbi, tres ſanguinis libras, aut his amplius

us fundentibus, ne quidem ullus animi languor, non dicam, defectus obrepſerit. Quis non vidit, recluſis hæmorrhoïdibus, aut menſibus fœminarum, per multas etiam ſeptimanas, paulatim promanantem ſanguinem? Aut denique ex vulnere aliquo (quod non grandem quidem venam vel arteriam violavit) eum ipſum intemperanter effluxiſſe, nullâ ortâ deficientis animi, aut ſyncopes notâ? Quod ſi iiſdem in corporibus, ſub acutâ febri, parem ſanguinis portionem, imitatione propoſitæ ductus inanitionis, detrahere aliquis, aperto cubiti magno vaſe, tentaverit, is profectò, ortâ ſyncope, vires hominis, vitamque unà cum morbo tollet. Quò magìs conſtat, fruſtra id exemplum a multis etiam præcipuis viris arreptum eſſe, quin contrà potiùs ſpectari locum, unde ſanguis emittitur, oportere, ſitve is hujuſmodi, per quem minimo tempore multum diſſipari ſanguinis ſpiritûſque vitalis poſſit; ex quo certè loco ſanguis periculosè eâ menſurâ expromitur,

tur, quâ ſæpe ab extimis corporis locis, per tenues venas, ſine noxâ virium, manat. Et ut hæc parum, quod inficiamur, ſufficiant, id certè vidiſſe eos oportuit, quod ratione fultum, quotidianâque comprobatum eſt experientiâ, haud æquè ſemper naturalem vacuationem, ùt ea, quæ arte præſtatur, viribus officere. Cognoſcant hæc, expendantque velim omnes, quicunque, magnâ temeritate venerabilem illum vitæ theſaurum, ſanguinem, præter modum, præterque neceſſitatem, intemperanter profundunt.

Proximum modò eſt de ætate dicere, quæ ſi aut puerorum, aut ſenum eſt, largam miſſionem ſanguinis reſpuit: faciliùs eam ipſam mediæ ſuſtinent ætates, ùt quibus cum virium robore, & corpore bene conſtituto, ſanguis eſt affluentior. Quanquam autem naturæ vires ſatìs valentes pueris ſint, ferréque ob id detractionem poſſe videantur: quia tamen humido fluxóque corpore continentur, facilè miſſo ſanguine col- *Ætate.*

labuntur,

labuntur, ideoque modicas tantùm vacuationes, urgentibus morbis, tolerant. Senibus autem ſua reverà deficit vis, præcipuéque decrepitis. Proin, ut ii, qui etiamnum ſunt ὠμογέροντες, id eſt, qui crudâ, viridique adhuc ſenectâ ſunt, profuſam tantummodo vacuationem reſpuunt, ita decrepiti, aut nullam, aut certè parciſſimam admittunt.

Ex anni tempore, Porrò anni tempus, ſi vernum eſt, liberaliùs vacuari ſanguinem poſſe indicat: æſtas, hiems, atque autumnus, contractiùs. Sed quæri poteſt: Quodnam ex his temporibus plùs minúſve reſpondeat detractioni? *Galenus* parciùs emitti ſanguinem, autumno, oportere ſcripſit, eóque multò minùs, hieme, omnium autem minimùm, æſtate. Id præceptum magno errore noſtri ſecuti ſunt, non quidem ullo *Galeni* eâ in re lapſu, ſed quòd perperam id ad ſuos quoquè *Germanos*, vel *Belgas* detorſerunt, quod de Græciæ tantùm gentibus, & in earum comprehenſis circulo intellectum oportuit. Ea in univerſum lex

lex ſtatui certa debet: eo ſemper tempore anni liberaliùs effundi ſanguinem poſſe, quod maximè ad temperiem accedit. Hoc ipſum enim ſanguinem adjicit, & firmiores corporis vires facit. In *Græciâ* itaque, *Hippocratis* quidem illâ, atque *Galeni* patriâ, quoniam corpora per hiemem, non admodum ibi aſperam, moderatè coguntur, ſanguinem, atque naturæ calorem ſat pollentem habent, ſic ut tum, ſine periculi metu, per acutæ febris neceſſitatem, bona ſanguinis pars demi poſſit. In noſtræ verò regionis tractu, per duriſſimum hiemis gelu, niſi viſcera juſto ſanguinis modo communiantur, in grave cadent refrigerationis, ac debilitatis periculum. Itaque tum longè parciùs ſanguinem trahere convenit, quàm ſi æſtas eſſet, quæ nobis ſatìs eſt tolerabilis, neque ardores æquè moleſtos, ùt hiems algores, exhibet. Certè corpora noſtra, cruditati opportuna, commodè excipiuntur ab æſtate, quæ ſæpe ſuccos perfectiores, meliuſque coctos reddit. Ipſa hiems,

tùm

tùm ambientis nos cœli rigore, tùm voracitate hominum, ſuccos antè naturaliter ſubcrudos, longè efficit crudiores; eique incommodè, qui verſus Aquilonem propiùs incolunt, & orientem ſolem, magìs patent: minùs autem hi populi, qui cœli temperato tractui ſunt viciniores. In *Libyâ* autem minimùm ſanguinis æſtate demendum, quoniam hæc illic torrentiſſima eſt, corporáque reſolutione maximè debilitat. At mediâ hieme, quæ ei loco prorſus temperata eſt, tantùm ſanguinis auferre, reſpectu temporis, licet, quantùm noſtris hominibus, medio etiam vere.

Regione, Adeò apparet, præceptum illud temporis perpetuò non eſſe uniuſmodi ad ſanguinis præfiniendam menſuram, ſed variare maximè ſitu regionum, prout hæ magìs minúſve ad exacti temperamenti mediocritatem acceſſêre. Ergo *Scotis*, *Anglis*, *Livoniis*, *Danis*, *Polonis*, *Belgis*, *Germanis*, minùs adimere ſanguinis, hieme, quàm æſtate, decet; contrà, *Luſitanis*, *Mauris*, *Ægyptiis*

gyptiis, *Palæstinis*, *Arabibus*, atque *Persis*, plùs hieme, quàm æstate. *Galli* autem *Celtæ*, atque *Aquitani*, *Hispani*, *Itali*, atque *Græci*, quia non ita duras, utì nos, experiuntur hiemes, & quidem æstates, etsi non æstuosissimas, paulò tamen ardentiores, majorem semper vacuationem eo ferunt tempore, quo firmiora corpora sine periculo sunt refrigerii, quod ipsis est hiems, quàm quo laxata calore affatim diffluunt, quod æstas est. Post temperatæ regionis incolas, nostri certè *Belgæ* tolerare utcumque hoc auxilii genus posse videantur, quibus frigora accidunt moderatiora, quæ insitum naturæ calorem, atque succos intus includunt, minimúmque viscera, si mediocriter sanguis trahitur, feriunt,

De cœlo illud quoquè, sicut de regione, tenendum. Quod temperatum est, & nullâ vi tempestatum jactatur, largiùs docet licere vacuare; parciùs autem, quod frigidis horret Aquilonibus, vel Austrinis inflammationibus extorretur. *Cælo*,

Aliquid

Victûs ratione vitæque instituto.

Aliquid etiam in victûs ratione, atque in vitæ instituto est. Athletæ omnes, & quicunque indies cibis bonis, ac solidis aluntur, eosque probè concoquunt, liberaliùs emittere sanguinem tutò possunt. Contrà, qui parsimoniâ usi, tenuique contenti mensâ, multis sese laboribus, atque sollicitudinibus labefecerunt, his minùs sanguinis fuerit detrahendum. Illud quoquè scire convenit, plùs sanguinis ei auferre posse, qui venæ sectionem aliàs est expertus, quàm non experto.

Acutarum febrium Symptomata, quæ missionem sanguinis dehortantur.

Nunc ad symptomata veniam, quæ, per acutas exorta febres, largiorem sanguinis missionem dehortantur; ut sunt, immodica vacuatio, distentio nervorum, vehemens cum vigiliâ dolor, animi defectus: & hujusmodi posteriora quidem hæc, quia viribus multùm incommodant, parciùs esse vacuandum docent. Primum autem, quod immodicæ fuit inanitionis, symptoma, quia conficit id, quod arte quæritur nostrâ, meritò vel parcam, vel omnino nullam suscipi debere

bere miſſionem ſanguinis indicat. Ergo etiam ſi per acutam febrem aliquibus de cauſis venter nimiùm fluit, quidam minus eſſe detrahendum præcipiunt. Diligens virium cuſtos *Galenus* penitus ſuperſedendum eſſe aliis vacuationibus jubet, ubi alvi profluvium febri acceſſit, ipſumque ait per ſe ſufficere, etiamſi non ſit pro plenitudinis ratione; quotquot autem ita conſtituti, tanquam majoris egentes inanitionis, ſanguinem emiſerint, in graviſſima eos refert conjici pericula. Porrò in aliis vacuationibus, cruentis quidem illis, ſic habeto: Si natura confertim aliquid vi atq; robore expellit ſuo, quod morbi præ ſe materiam ferat, ægrumque levet, ac commoda ſequatur copia, non modò non parum detrahere, ſed deſiſtere etiam in totum a miſſione ſanguinis licebit, omnemque rem agenti naturæ permittere. Exemplum eſto: in menſibus fœminarum, in hæmorrhoïdibus, atque in narium cruentis profluviis, in quibus ſi per continuam febrem ſic ſanguis funditur

Immodica vacuatio per alvum.

Per ſanguinis eruptionem.

ditur, ut humor, qui morbum fecit, abunde tollatur, parcendum venarum ſectioni eſt; ſin verò parum id fit abſolutè atque plenè, quæ deficere videbuntur, ea miſſo utcumque ſanguine fas eſt abſolvere.

Expoſuimus hactenus earum obſervationes rerum, quæ menſuram mittendi ſanguinis præfiniunt, quæque non modò cum præſentes ſunt, hanc facultatem indicandi habent: verùm etiam ubi vel anteceſſerunt, vel imminebunt. Ingens profectò Medici quæritur ſolertia, quâ multitudinem, vim, ac dignitatem rerum harum intueatur, atque judicet, ut, quoad fieri poteſt, ubi ſanguis per acutam febrem mittetur, legitimæ menſuræ ipſum veluti punctum attingat. Quòd ſi evadere eò ingenium hominis non poteſt, conabitur tamen accedere quàm proximè poteſt, ſemperque potiùs quid infrà, cum anceps incidit dubitatio, ſubſiſtere, quàm effuſiore inanitione vires offendere. Etenim pòſt, quidquid fortè defuiſſe viſum

Minor potiùs, quàm nimia ſanguinis copia auferri debet.

ſum erit, penſari aliis vacuationibus, ùt alvi ductione, ùt ſudore, ùt urinis, poteſt. Neque enim pleniore cibo (ùt fortè quis exiſtimet) in poſterum reſarciri videatur, quod ſupra modum vacuando peccatum eſt. Nam quoniam cibus ſemper ad morbum addit, & tum quoquè alieno tempore, occupatis admodum in vigentem morbum viribus, datur, non poteſt quàm plurimùm noxæ atque periculorum non inferre.

CAP. IV.

Quo tempore per Febres Continuas ſanguis mitti debeat.

QUoniam hæ febres, quas modò verſamus, in corpus ferè incidunt firmum, atque aliquâ ſuccorum affectum plenitudine, inprimis ea poſtulare auxilia videntur, quæ copiam humoris, incisâ venâ, demant, ne is in-

intus relictus graviore putredine, atque incendio afficiatur, tùm etiam ut ventilatio, tranſpiratióque, per ademtam copiam reddita melior, temperiem conſervet venarum, incrementáque putredinis, quantùm fieri poteſt, minuat. Quiſquis hæc videt, facilè judicat primis quibuſque febris temporibus accelerandum id auxilium eſſe. Non ſolùm autem materiæ causâ, quæ febrem facit, id ita fieri debet, ſed etiam virium, quæ, incipientibus morbis, ſunt firmiores, utpote non admodum impares his, quæ ſecundam valetudinem nuperrimè tutabantur. Ferè autem ad id auxilii capeſſendum genus aptiſſimus fuerit dies ſecundus, aut ſi quid prohibet, certè tertius. Supra hunc, atque etiam ſupra quartum, haud æquè vel utiliter, vel tutò ſanguis mittitur, cum jam morbus multùm increvit, ac vires conſumere, cumque ipſa febris materia concoqui, & ſeparari a benignis ſuccis cœpit: quod naturæ inſtitutum permotis confuſiſque per miſſionem ſanguinis humoribus

Incipiente febri maturanda eſt venæ ſectio, neque pòſt tentanda.

moribus labefactatur. Quibus rebus impulſus *Galenus* maturandam eſſe detractionem ſanguinis judicavit, neque eam concocto, conſiſtentique morbo, adhibendam. Hæc curandi via per acutas febres ſemper ſervanda eſt, ut, vacuatâ primùm per miſſum ſanguinem plenitudine, quæ computruerunt, ubi concocta ſunt, alvi ductione, urinis, atque ſudationibus expurgentur.

Refellitur contraria Avicennæ, ejuſq; ſectatorum in hâc re opinio.

Arabs Avicennas, & qui ejus ſunt edocti præceptis, peſſimo exemplo principiis febrium juſtam detractionem denegaverunt, futilibus his impulſi cauſis, quòd bilis cum ſanguine permiſtionem (quæ illis ſecandæ venæ eſt nota) niſi poſterioribus diebus fieri non poſſe exiſtiment; dein quòd ad ſanguinis miſſionem opus eſſe concoctione judicent. Hic error, Auctore natus *Avicennâ*, & tot jam ſæculis in ſuos ſequaces derivatus, multos mortales neci dedit. Licenter enim ac facilè in vitam hominis gravis morbus ſævit, præcipuo ejus auxilio idoneis neglecto temporibus. In-

eptit profectò *Arabs*, quòd (cum opportunitatem secandæ venæ captat) non potiùs morbi vim, atque robur ægrotantis, quàm bilis cum sanguine mistionem considerat. Ejus ipse judicium mistionis in rubrâ ponit, crassâque urinâ; itaque, ubi ea quoquè flammea tenuisque mei itur, perquàm religiosè a sectione venæ temperat: quasi tum adhuc per se bilis sola subsistat, ac nondum sanguini coïerit, quæ, illo detracto, veluti suo, utì ait, fræno, effervesceret. Somnii potiùs vicem, quàm salutaris præcepti gerit, quod hic Auctor proponit. Apertâ enim venâ, non solus per se sanguis, sed cuncti humores (qui tamen sanguinis nomine continentur) effluunt: id quod in extracto sanguine, ubi vasculis exceptus refrixit, videre est. Quatuor enim distincti visuntur succi, amisso scilicet nativo calore, qui antè in corpore eos inter se mistos temperatosque tenebat. Jam verò, si continuæ febris materia in venis insidet, quid hercle prohibet, quò minùs, his incisis,

ſis, effluat etiam cum ſanguine is humor, qui in eo quoquè ipſo ineſt, & morbum creat? Æquè penè abſurdum eſt, quod præparare concoctione ſanguinem, antequam mittit, is Auctor velit. Siquidem, amplâ cubiti diviſâ, utì decet, venâ, nunquam ita craſſus eſt ſanguis, quin protinus effluat. Scio *Galenum*, in magnâ venarum cruditate, priuſquam ſanguinem omnino mittat, concoctionem moliri ſolere incîdentium uſu medicamentorum. Verùm ea res nihil nos quidem offendit, quoniam is corporis ſtatus viribus caret, quarum occaſione unicarum, non autem ſanguinis craſſitie detractio procraſtinatur. Itaque eandem curandi viam hìc ſequitur *Galenus*, quam in iis ſervavit, qui propter imbecillitatem modicis, iteratiſque detractionibus egent. Scilicet, pauculo emiſſo ſanguine, moram interponit, mediiſque temporibus, incîdenti uſus medicamento, rurſus venam incîdit, vel ipſo eodem interdum die, vel poſtero; atque hinc ſimilibus materiis

concoctionem molitus, iterum quid de ſanguine demit. Conſtat autem, hujus curationis, infirmis aptæ viribus, exemplum ad acutiſſimam febrem cum fervidi ſanguinis plenitudine, ac virium pollente robore deflecti non poſſe; quoniam ſubitò hìc, ac ſemel inanire convenit, id quod, & vires ferunt, & vehemens exigit morbus. Quò turpiùs idem erravit *Avicennas*, cum ſic de *Synocho* ſcripſit: In febre autem ſanguineâ minuere, inquit, oportet per principia, non tamen ſuperfluè; at pòſt copioſè, cum affuerit febris maturatio. Falſus opinor *Arabs* præcepto *Galeni* fuit, quod libro ſcribitur de curandi ratione per ſanguinis miſſionem. Præſtat, inquit, niſi quid urget, priore miſſione minus detrahere, iterumque eam repetere; immo, ſi libet, & tertio. Atque id parum animadverſum eſt, quod ſcribitur, *niſi quid urget*: urget verò multò maximè ad acceleranda, ac protinus complenda remedia febris acuta. Quin etiam ſui eſſe videtur

detur oblitus *Avicennas*, qui aliàs præcepit, partitionem quidem mittendi ſanguinis optatiorem eſſe, niſi ſit quod neceſſariam faciat feſtinationem. At verò *Galenus*, dum ſic dividit detractionem, quantùm ex prægreſſâ patet oratione, de præcautione loquitur earum ægritudinum, quæ quotannis ſolent recurrere, itemque ad impetum ſanguinis alicunde fluentis averſione compeſcendum. Id certè artis eſt præceptum: In Revulſione, per inciſionem venæ petitâ, quantò quis majorem in numerum particulares auxerit detractiones, tantò eam fecerit efficaciorem. Miror profectò, *Avicennam* ea parum vidiſſe, quæ pòſt paulò apud *Galenum* ſequuntur: Ubi ferveſcentis ineſt ſanguinis plenitudo, acutiſſimam accendens febrem, ſubitò inquit, ac ſemel evacuare expedit: eamque inanire plenitudinem tentandum, vel ad animi uſque defectum, virium tantùm conſulto robore. Id verò ideo faciundum is Auctor cenſet, ut ne fervidus

vidus humor in princeps membrum irruat. Sanguinem potiùs turbat, quàm demit, putredinemque, & incendium exauget, quiſquis hìc diminutè vacuat. Quod incommodum ſenſit quidem ipſe ſæpe aliàs *Avicennas*, at parum intellexit. Cum alicui, inquit, ſanguis mittitur, cui ſuccorum multa eſt in corpore redundantia, ſectio venæ causâ fit ebullitionis iſtorum ſuccorum, eoſque permiſcet, quare frequens ei neceſſaria inciſio eſt. Apparet certè id ipſi imputatum ſectioni ab hoc Viro fuiſſe, quod tribui diminuto ejus uſui debuerat. Hæc iſta, ut meritò dicuntur in *Avicennam* erroris Auctorem: ita, ſi is culpâ vacat, iniquè. Aliqua eſſe ejus rei videri poſſit conjectura. Nam etſi is libro Canonum ſuorum primo, perperam ſic præcepit: In febre autem ſanguineâ neceſſe eſt, ut evacuatio fiat minutione non ſuperfluâ, in principio; & ſuperfluâ, cum affuerit maturatio febris; ita contrà libro quarto veriſſimè dixit, Intentio in curatione febris

ſanguinis

ſanguinis eſt evacuatio plurimi uſque ad Syncopen; & pòſt, Evacuationum autem alia haud æquè commoda eſt, atque venæ ſectio in brachio, quâcumque etiam horâ fiat, & non expectatur vel Criſis, vel materiæ concoctio. Et ne ceſſes, inquit, ſanguinem emittere, donec æger prope animi ſit defectionem, aut eo jam ipſo ſit defecto. Quid quæſo, his locis, qui ambo unâ de febre, unâque de miſſione ſanguinis ſcribuntur, pugnantius? Servari *Avicennæ* præceptum poſſet, quo ſcribitur, primùm parcè vacuandum, dein matureſcente morbo, liberaliùs, ſi hoc de *purgante* medicamine, illud de leniente intellectum velis; verùm id ita non poſſe intelligi, penituſque Auctorem de venæ locutum fuiſſe ſectione antecedens, ſequenſque commonſtrat oratio. Erit itaque id, ceu plenum erroris, periculique, rejiciendum placitum. Ac ſemper, ubi ingens febris afficit, & vires ferunt, ſanguis ſemel per initia mittendus, ne copia, protinus non ademta,
maximis

maximis putrefactionibus, atque febricitationibus materiam ſuppeditet. Quod intuitus periculum incomparabilis ille *Galenus* diligenter præcepit, in Synocho, ardentiſſimâque febre, primis initiis, ſanguinem ad animi uſque defectum eſſe detrahendum. Scilicet tum onere humorum levata corporis vis agilior fit, promptiorque ad reſidui morbi depulſionem, quæ poſterioribus diebus, quum venæ ſectio inutilis eſt, futura laborioſa eſt.

Periculoſa eſt in febris ſtatu venæ ſectionis repetitio.

Quare etiam in reprehenſionem haud levem quidam noſtræ ætatis Medici incurrunt, qui etſi initio ſemel rectè ſanguinem miſerint, tamen cum, increſcente jam morbo, ac pæne conſiſtente, ingraveſcere ſymptomata cernunt, eorum territi ſævitiâ, urinæque, ſi Diis placet, impulſi rubedine, iterum ſecare venam tum incipiunt, *octavo*, vel *nono*, vel *decimo* die. Quidam adeò ſunt effrænatæ temeritatis, ut vel *undecimo* febris continuæ die, vel *duodecimo*, vel *decimo tertio*, ſub graviſ-

ſimis

ſimis vigoris ſymptomatis, naturâque maximè afflictâ, ſanguinis miſſionem repetant. Sanguinaria mehercle, capita, quæ unà cum atrociſſimo morbo valetudinem hominis junctis viribus oppugnant. Primùm enim in eo, quod maximè abſurdum eſt, falluntur, cum ſecandæ venæ neceſſitatem ex vehementiâ ſymptomatum metiuntur. Scilicet his ipſis afflictas vires novâ debilitant inanitione, intentamque morbo naturam interturbant. Quòd ſi *Galenus*, per acutæ febris provectiora incrementa, in eo etiam homine, cui primis temporibus ſanguis miſſus non fuit, non quidem hunc mittit, ſed in frigidæ ſolo poculo reliquum præſidium ponit; quâ, quæſo, ipſi confidentiâ, cum initio ſemel ſanguinem traxerint, iterum juxta ſtatum trahere audebunt? Quàm verò parum vident *Hippocratis* præceptum, quo ſumma quies, abſtinentiáque momentaneorum remediorum, vigentibus jam morbis, imperatur. Scilicet tum omnia ſunt maxima: ipſi febris

bris ardores, ſites, inquietudines, vigiliæ, deliria, ſopores, & hujuſmodi, quæ ſic naturam fatigant, ut ſi alia vis, turbatióve imprudentiâ Medentis acceſſerit, haud difficillimè ea ſit morbo ſuccubitura. Accedit aliud incommodum in humore peccante longè maximum, quod a nemine puto fuiſſe animadverſum. Scilicet, cum putris humor jam pæne totius vi naturæ concoctus, ſeparatuſque eſt, turbatis miſſione ſanguinis ſuccis venarum, cum benigno permiſcetur, totumque naturæ ſubvertitur inſtitutum. Profectò ſic ſe res omnis habet. Ut primùm nata ex humoribus putrefactis febris eſt continua ; valens, ſuique nunquam oblita muneris natura, corruptum humorem magnâ vi aggreditur, alterans eum ipſum, edomans, concoquens, atque a ſincero ſeparans, ut hoc ſcilicet conſervato, illum, qui contra ſe eſt, pellat. Nihil enim rectè natura, quod ſpatio temporis antè non ſeparaverit, excernit. Priuſquam in hoc admodum incumbere opus cœpit,

quæ

quæ materia venis ſupereſt, ea primis temporibus, ſectâ venâ, demenda eſt. Sic enim faciliùs atque citiùs natura, quod reliquum eſt, vincet. Hoc remedii genere per initia adminiſtrato, poſterioribus inde temporibus, cum invadere humorem putrem natura jam diu cœpit, ſumma poſtulatur quies, omniſque refugienda ſuccorum agitatio, quâ, turbari concoctionis, atque ſeparationis opus poſſit. Itaque etiam per hæc tempora, ſecundis venæ ſectionibus fas non eſt corpus laceſſere. Quinetiam, ſi evincendo, & ad ſtatum concoctionibus promovendo morbo, pæne confecta natura fuit, quî quæſo ſuſtineri eadem poſſit, cum primis labefactata ſeparationis laboribus, novos, eoſque prælongos aggredi cogitur. Vidi ego permultos ita intempeſtivè vacuatos, ingenti ſpiritûs exortâ difficultate, gravique delirio, & poſt hoc ipſum ſopore, noviſſimum vitæ diem clauſiſſe. Perturbationis, confuſioniſque humorum incommodum leve eſt

primis acutæ febris *quatuor* diebus; cum nondum admodum profecit concoctione natura, neque symptomatis exercita multum fuit. Itaque *Cornelius* etiam *Celsus*, ut primos morbi quatuor dies sanguinis missioni idoneos, ita posteriores esse inutiles scripsit; sic ut detractio imbecillum corpus facere possit, non possit integrum. Nostræ quoque ætatis rarum decus, *Joannes Fernelius*, antiquorum secutus vestigia, judicavit; ubi in morbis visuntur manifestæ concoctionis notæ, non ampliùs venæ sectione, sed purgatione, aliisque præsidiis reliquam curationem esse transigendam, nisi, quod interdum fit, cruditatis signa denuo se prodant. At *Galenus*, inquies, in mittendo sanguine ipsas vires, non numerum spectari dierum oportere scripsit; adeò ut & sexto febris die, vel septimo, vel octavo, sanguinem miserit. Ejus præcepti locus esse potest in febribus intermittentibus, naturâ diuturnioribus, in quibus & lentæ sunt concoctiones, & lentæ vires

vires efficiuntur, ut his de causis differri venæ sectio in paulò longiora spatia tutò possit. Potest & de Synocho non putridâ id præceptum videri intellectum, quoniam de eâ ipsâ febre *Galenus* eo loco disserit. Nimirum curatio hujus, utpote ferventis sanguinis secutæ copiam, ac putredine carentis, perficitur; cum misso sanguine tollitur plenitudo, & refrigerantibus materiis ferventes succi temperantur. Ut autem nulla hìc subest putredo, sic nulla quoquè requiritur materiæ concoctio, nulláque est eximia virium afflictio. Itaque quovis die mitti sanguis potest. At in putridâ, eâdemque continuâ febri, habenda ratio virium, est atque concoctionis, quæ, posterioribus hujus morbi temporibus, venæ sectionem, utì nuper docui, aversantur. Quòd si quæ Synochus, quatuor diebus non putrida, neglectâ inanitione, fiat putrida, etiam sanguis mitti poterit quarto post cœptam putredinem die, qui tum numeratur octavus ab ortâ primùm febre.

Adeò verò id firmum eſt, in continuâ febri, ex quo tempore putredo eſſe cœpit, nunquam tutò ſupra quartum diem venam ſecari; idque non modò virium causâ, quæ tum fiunt ſymptomatum inſultu infirmiores, ſed etiam materiæ, quæ, procedente tempore, multùm concoqui cœpta, atque ſeparari, novâ ſanguinis fuſione turbatur, permiſceturque. At dicet aliquis, purgantium medicamentorum potiones, provectioribus febris incrementis fas eſſe dari; ideoque tum etiam mitti ſanguinem poſſe; ùt quæ res multò minùs, quàm medicamentum turbet corpus, atque humores permoveat. Verùm, ô bone, non miſcet humores hâc turbatione medicamentum, ſed coctos ſeparatoſque extrahit, ac naturæ juvat inſtitutum; venæ verò ſectio, quia omnem pariter ſanguinem, non humorem ſolùm peccantem fundit, parum ejus, quod contra naturam eſt, emittit, ſeparatumque excrementum benignioribus cum ſuccis fuſione miſcet. Id quoquè nobis

nobis objici a quopiam poſſit. Si iterari ſanguinis miſſionem interdum *Galenus* voluit, cum imbecillæ vires unicam, eamque plenam non ferunt: cur id quoquè nobis non imitari liceat, cum vires ferunt; ſiquidem, minore harum incommodo, pluribus diebus ſæpius ſanguis trahitur, quàm protinus ſemel effunditur? Atqui hoc ipſum, ùt in ſanis hominibus, & in longis naturâ morbis locum habet, ita in acutè febricitantibus non habet, ùt qui profuſas per initia poſtulant detractiones. Quòd ſi in his quoquè vires (quod raró fit) parum reſpondent, arripienda quidem vacuationis partitio, at non in plures dividenda eſt dies. Scilicet eodem die fieri ea debet, aliàs unicâ, aliàs duabus interpoſitis horis, medioque tempore refici æger alimento poteſt. Jam autem ne id quidem etiam in continuis febribus imitatione dignum eſt, quod *Galenus* in multos dies partitionem rejicit, cum humor pertinaciùs inſedit, ùt in viſcerum ſcilicet internorum tumori-

bus. Nempe dispar omnino est ratio vacuationis inter ægritudines, quarum materia per universi corporis diffusa est venas, ùt in assiduis accidit febribus, & inter eas, quarum humor extra venas lapsus partem corporis aliquam pertinaciùs occupavit. In acutâ quidem febre, morbo certè universali, priusquam ardores, atque putredines invalescant, sanguinem per initia demere convenit; idque universè, atque confertim, sæpe ad animi usque, si vires ferunt, defectum. Subitò enim corpus in alium demutari statum postulat. Quòd si quis, initio febris hujus, aliquid detraxerit sanguinis, ac duobus, tribusve pòst diebus, iterum tantundem detrahat, is profectò, ùt nullâ id facit necessitate, ita parum commodat, & tracto in spatium morbo, nocet. Contrà autem, in partium morbis, ac præsertim inflammationibus, quoniam humor extra venas est, ac fixiùs insidet, id genus iteratæ vacuationis haud inutile est. Nam hoc intervallo parti impactus humor

mor remigrat in venas, secundâque tum sectione utiliter extrahitur. Ea iteratio, ubi inflammationes urgent internæ, primis fieri debet diebus tribus, in aliis autem tumoribus inflammatione carentibus, posterioribus sæpius diebus. Sic, in curando lienis scirrho, *Galenus* majore intervallo repetendam venæ sectionem docet. Id imitari studere in acutâ febri, nil nisi hominem esset extinguere. Ergo etiam *Avicennas*, ubi de curatione loquitur febrium putridarum, exitiosam sententiam protulit, maximè si hanc de continuis quoquè febribus voluit intellectam. Et consilium quidem, ait, meum in venæ sectione est, ut quantùm fieri potest, ea omittatur; si verò fieri non potest, auctæ sectionis vices præstant semel ademptæ copiæ. Adeò verò jam nunc constare ex iis, quæ diximus, potest, semper maturandam per acutarum febrium initia sanguinis missionem esse, rarò partiendam (ubi nimirum tenuiores id postulant vires) nunquam in posteriora

morbi rejiciendam tempora. Quo magìs dolenda, ne dicam deteſtanda, eſt complurium cæcitas Medicorum, qui neque commiſſum hâc in re cognoſcere errorem, neque, eo cognito, tutiorem curandi viam, ſequi ſuſtinent. Vidi ego haud parum multos ita temere ab aliis Medicis habitos periiſſe, quorum exitium multis mihi antè diebus licuit præſagire, tùm vehementis morbi, viriumque non uſquequaque valentium intuitu, tùm ex malè conciliatâ hâc, atque alienis temporibus uſurpatâ, ſanguinis miſſione. Scio equidem, per febres accidere interdum, vel negligentiâ ægrotantium, vel timiditate, aliiſve de cauſis, ut ne ante decimum quidem quartum diem, immo ne ad viceſimum ſanguis ſit miſſus; qui tamen tum mitti utiliter poſſit; ſiquidem plenitudinis, atque cruditatis morbi ſigna immorentur, ac ſimul ipſæ etiam permittant vires, neque vetuſtate ægritudinis ſint collapſæ. Verùm ſcire licet, hæc intelligi non poſſe de morbis prorſum

ſum acutis, tantâque ſymptomatum, tamquam fluctuum, agitatione continenter afflictantibus, utpore quorum velocior eſt & concoctio, & reſolutio. Neque enim extremè gravem morbum ſuſtinere diu natura poteſt, quin huic vel ſuccumbat, vel dominetur. Quò fit, ut differre hìc miſſionem ſanguinis periculoſum ſit. At in iis febribus continuis, quæ viceſimum fortè diem, aut eò ſuperiorem attingunt, utique pituitoſæ, vel melancholicæ, ùt neque celeres ſunt concoctiones, neque ſymptomata (quibus certè vires offenduntur) æquè atrocia, ita & tardior venæ inciſio carere periculo memorabili poteſt. Eáque differendi auxilii licentia longè eſt in his febribus major, quæ intermittunt, & in multam ex naturâ incidunt vetuſtatem; cujuſmodi eſt quotidiana, & quartana. Eò ſpectare id *Avicennæ* poteſt, utilem die etiam quadrageſimo venæ ſectionem eſſe. Id certè ubique perpetuum eſt, quod ſuprà etiam propoſui, non numero die-

rum hanc vacuationem primùm, ac per ſe prohiberi, ſed quòd longiore ſpatio temporis, vel concocta ſit morbi materia, vel vis ægrotantis reſoluta.

Quædam tamen res ſunt, quæ ſanguinis miſſionem in principio Febris remorari debent; ac primùm cibi cruditas.

Porrò hactenus quanquam ſatìs ſuperque demonſtratum ſit, venæ ſectionem incipientibus his morbis protinus deſtinari; res tamen quædam ſunt, quibus niſi antè conſultis, atque proviſis, neque commodè, neque tutò ſanguis mittitur. Ex illarum numero cruditas eſt cibi nuper ſumpti, neque penitus adhuc in ventriculo confecti, maximè, ſi ſimul etiam alvus excrementis impedita eſt. Nimirum ſi tum vena ſecaretur, facilè crudi aliquid ex ventriculo, vel ſordidum quid, atque putre ab alvi oleto in venas traheretur, vacui ſequelâ inanitas, atque indigentes. Quod incommodum eò fuerit majus, quò profuſior adhibetur vacuatio. Itaque graviſſimum in ipsâ fuerit Synocho, in quâ ſanguis ad deficientem quoquè animum mitti debet. Ergo etiam rectè Veteres, tùm in hâc febre, quæ tamen acce-

acceleratam poſtulat hujus opem vacuationis, tùm in quâvis aliâ continuâ, tantiſper hujus auxilii uſum diſtulerunt, donec & cibus intus concoctus, & venter ſuâ eſſet ſaburrâ exoneratus. Id ſi ſponte naturæ non fit, morâ atque quiete juvanda epularum eſt concoctio, & alvus clyſtere, vel glande, aut ſi hæc æger recuſat, caſſiâ, mannâ, decocto prunorum, ſimilibuſque lenientibus, per os ſumptis, ſolvenda.

Deinde, impurus in Ventriculo humor.

Præter hanc cruditatem, quæ ſola ab Antiquis ante ſecandam venam animadverſa caſtigatáque fuit, in febribus potiſſimùm acutis, quæ improbis detractionibus gaudent, quædam etiam alia obſervari par eſt, ita miſſionem ſanguinis remorantia, ut præterire tamen eadem ſubinde fas ſit, ſi continuæ febris urgens neceſſitas cunctationem reſpuit. Quanquam optatiſſimum ſit, eadem quoquè ante ſectionem videre, atque tollere, ſi qualemcunque pati moram morbus poteſt. Ergo impurus aliquis humor, bilis referens naturam, ſi in

in ventriculo, aut in aſſidentibus ei venis continetur, utiliter ante ſectionem blandiore extrahitur medicamento, ita ut putrem id tantummodo materiam venarum exigat primarum, ſine vi, ſine corporis, ſanguiniſque exagitatione. Ad eam rem (me judice) facit duarum plùs minùs drachmarum macerati rhabarbari, dilutum in prunorum decocti juris, aquæve hordeaceæ unciis tribus & ſemis: additâ diacatholici ſemunciâ, ſerapiíque ex multis roſæ macerationibus unciâ. Si pituita quoquè bili miſcetur, agarici, atque rhabarbari, ſingulorum plùs minùs drachma maceratur; ac reliqua, quæ modò pro poculi formâ compoſui, miſcentur. Quòd ſi humor, communibus contentus ductibus, ſurſum ad ſtomachum vergit, eliciendus vomitione eſt, aquâ tepidâ ſerapio acetoſo miſtâ, & ad duas potui datâ libras. Poſt hæc, micâ panis, punici mali imbutâ ſucco, reficiendus ſtomachus, corpuſque aliquantiſper in quiete habendum, ac tum protinus vena tundenda eſt.

est. Hæc curatio, cùm aliàs semper, si fieri licet, tùm eo potissimum tempore servanda est, quo flava bilis (quæ tædia atque incommoda, præcipuè si quis jejunus est, exhibet graviora) ventriculum occupavit. Jam etiam tum periculosè sanguis mittitur, cum stomachus (quem os dico ventriculi) nimiùm est vel sentiens, vel imbecillus. Tanti refert hoc vitium ante sectionem venæ sustulisse, ut, ni id sit factum, sæpe grave inde periculum, atque ipsa quandoquè mors, auctore *Avicennâ*, sequantur.

Maximè verò Stomachi vel nimius sensus, vel imbecillitas.

Proximum nunc est, horam præscribere, ipsumque temporis articulum, quo rectè mitti sanguis possit. In quâ re delinqui indies a multis video imperitissimis hominibus, quibus tempus pomeridianum, atque nocturnum adeò est formidabile, ut, etsi mitescere tum maximè febris videatur, malint tamen matutinum arripere, quanquam gravissimâ (ùt interdum incidit) febricitatione molestum. Alii, sinistro territi aspectu astrorum,

De Horâ sanguini mittendo maximè idoneâ: eáque est illa, in quâ Febris maxima est remissio.

ſtrorum, occaſionem ſalutaris remedii in aliena morbi tempora periculosè rejiciunt. Res autem ſic ſe habet. Aſtra quidem haud parvi judico facienda, verùm potiora his eſſe cenſeo momenta ægritudinum, quibus exigentibus, ſuo quæque tempore reperienda, expe-pediendáque ſunt remedia. Quæcunque itaque febris totius eſt hora mitiſſima, ea maximè accommodata venæ ſectioni eſt. In ipſo febris vehementis impetu ſanguinem mittere, hominem, inquit *Celſus*, jugulare eſt. Ergo etiam veſpere, ipsâque intempeſtâ nocte, ſi remittere maximè febris deprehendetur, ac manè atrociſſimè affligere, huic certè tempori illud anteferendum eſt. Matutinum enim hoc ipſo pejus eſt, quòd cum naturâ levius eſſe debeat, morbi vitio non ſit. Ea obſervatio in iis febribus utilis eſt continuis, quæ per tertium quemque diem ingraveſcunt, itemque in quotidianis, ac quartanis continuis; in quibus, quia gravior exacerbatio non in idem ſemper

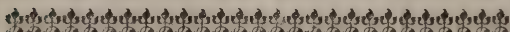
incidit

incidit diei tempus, variè ſecare venam oportet, modò manè, modò ipſo meridie, ſæpe veſpere, & altiſſimâ etiam (quod interdum fieri neceſſe eſt) nocte.

Ubi nulla, vel par eſt remiſſio, matutinum tempus eligendum eſt.

Quòd ſi in his febribus bis uno in die, manè ſcilicet, ac meridie, vel veſpere, vel etiam noctu, par incidit remiſſio; aut ſi Synochus ſit putrida, quæ idem robur acceſſionis, donec ſolvatur, retinet; vel continenter declinando, vel ſemper increſcendo movetur: tum profectò tempus eſt arripiendum matutinum, ùt quod ante omnia ægrotis mite, atque tranquillum eſt. Temperiem enim meliorem, ac ſanguinem ſolis exortu vegetum, ipſoque diei lumine fuſum, ſerenum, ac fluxui opportunum exhibet. Quò autem commoditas ſit ea cumulatior, non ſtatim experrectis aperienda eſt vena, ſed horam unam, & item alteram vigilibus. Simul etiam tum alvi excrementa, atque veſicæ, utì ſuperioribus locis præcepi, antè vacuari neceſſe eſt, maximè,

mè, ſi profuſior ſecutura eſt detractio. Matutino autem tempori, ſi ad benignitatem ſpectas, veſpertinum ſuccedit. Ipſe meridies ſuo æſtu, intempeſta nox ambientis cœli rigore, minùs tutum id genus remedii reddunt.

Cap. V.

Quæ Vena per Febres Continuas ſecanda ſit, quidque inter Sectionem, & pòſt agendum.

Sectioni Cubiti vena maximè opportuna eſt.

DATA jam nunc mittendi ſanguinis opportunitate, videndum erit, quæ maximè ſecari debeat vena. Quoniam febris aſſidua ferè in corpus incidit plenum, ac bene habitum, profuſamque ac celerem detractionem poſtulat, unde mox & copia demi humorum, & refrigeſcere affatim corpus, mutarique in alium ſtatum poſſit, videtur profectò omnium eſſe commodiſſima

ſima ad hanc rem inciſa dextri cubiti interna vena, ùt quæ directo tramite ex jecore, tamquam ſcatebrâ, atque origine ſanguinis propagatur. Quòd ſi ea parum in conſpectum datur, tundenda erit media. Plexum autem cubiti arripere, non manum oportet, quoniam hìc ùt ſunt venæ anguſtiores, illic admodum latæ, & trunco corporis propiores, accidit, ut in cubiti flexurâ miſſus ſanguis, celeriter atque impensè (id quod in hujuſmodi febribus apprimè requiritur) corpora tùm vacuet, tùm alteret, ſupra manum contrà tardiùs, ac minùs. Quò magìs rejicienda ſit quorundam immoderata timiditas, qui, ſub acuto morbo, grandiorem cubiti venam ferire detrectant, jecorariæ ſupra manum venæ inciſione contenti. Quos timidior animus, aut innata quædam proprietas, aut afflictæ vires, vitiumve ſtomachi proclives ad animi defectum, vel ad eo graviorem ſyncopen reddunt, iis tutiùs vena manûs inciditur, aliis rectiùs ex cubiti vaſe ſan-

guis mittitur. Infulsè admodum *Avicennas*, ſi venam in cubito ferire non licet, eam præcipit ſecandam, quæ in fronte eſt. Siquidem humores copiâ laſcivientes, putredinéque fervidos, ac mobiles, versùs partem trahit principem, metumque eâ curatione inſaniæ, quam φρενῖτιν vocant, facit. Hæc verò vena capiti vacuando, non toti corpori inſervit. Quapropter *Galenus* ejus incidendæ uſum ad capitis commendat gravitates, & ad ejus inveteratos ex plenitudine dolores. Cæterùm prævacuatum eſſe, inquit, univerſum corpus oportet.

Cautiones quædam adversus animi defectum; ejuſque prænotiones, & remedia.

Porrò in acutâ febri, quæ affluentiorem latura eſt inanitionem, quò minùs anima deficiat, rectè *Avicenna* præcepit, ſupinum cubare ægrum oportere: nam is corporis ſitus vires hominis minùs laſſat, quàm ſi vel is ipſe ſtaret, vel ſederet, quâ in re opus eſt connixu virium animalium majore. Sed & ipſa inteſtina, atque viſcera, quoniam ſtanti, altéque ſedenti pendent

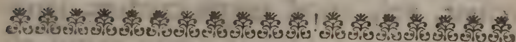
dent ex præcordiis, vitalem, ac naturalem vim moleſtant, promptumque animi reddunt defectum, utique, ſi plaga etiam venæ largior inflicta eſt. Talis enim plùs ſpiritûs vitalis fundit, ſtrictior minùs. Si animi in proximo eſt defectio (quod coloris, ac pulsûs mutatione, itemque oſcitatione, pandiculatione, aurium tinnitu, oculorum caligine, ac fluentis ſanguinis labaſcente impetu deprehenditur) laxato protinus vinculo, preſsâque pollice venâ, detrahere ceſſandum eſt, ne, vel pro animi deliquio, mors occupet, id quod *Galenus* tribus accidiſſe Medicis, quos ipſe noverat, refert; vel certè, ne noxam, vix multis recuperabilem annis, vires incurrant. Simul etiam tum reſupinus æger ad ſeſe revocari, frigidâ in os ſparsâ, & extremis tùm convulſis, tùm perfrictis debet, ac dein vini, aut aromatum odore, itemque mali punici ſucco, aut capi juſculo refici.

Quid agendum ſit, poſt ſanguinis miſſionem.

Jam verò poſtquam ſanguis pro viribus, ac pro febris magnitudine eſt e-

miſſus, quies corporis imperanda eſt, per quam amiſſi ſpiritus, ipsáque hominis vis recreentur; id quod feliciùs quoquè per decubitum fiet ſupinum, cunctis viſceribus in ſpinam dorſi ſuaviter reclinatis, eâque ſitûs æquabilitate plùs ſibi caloris, ac ſpiritûs mutuò impertientibus. Ea verò quies citra ſomnum eſto, niſi tamen improba, multúmque profuſa anteceſſerit detractio, quæ vires impenſiùs labefecit. Sub quo caſu *Galenus*, dato primùm facili cibo, ægrotis ſomnum indulſit. Facilis cibus ptiſanæ eſt cremor, aut pulli juſculum. Sed tempeſtivum modò videatur, quoniam de febricitantis inanitione per ſanguinis miſſionem ſatìs ſupérque dictum eſt, ut de ſuſtentatione virium agamus, quæ ſic ſemper habendæ, tractandæque ſunt, ut ne propoſito genere vacuationis, aliiſve neceſſariis curationibus, ſed & ne vel ipſius quoquè morbi ſævitiâ collabantur. Suſtinentur vires commodis cibis ac poculis, de quibus in genere quædam propoſui dicere, ſimulque

mulque hinc quæ ea ipsa administrandi debeat esse lex, atque ratio, per morbi principium, quod jam versamus, adjicere.

CAP. VI.

Quæ Victûs ratio in genere Febrium Continuarum servanda sit.

HAUD levis cura victûs, cùm aliis in morbis, tùm præcipuè in acutis febribus esse debet; quæ, si ita ut æquum est, adhibetur, magna ægris affert commoda, si negligitur, maximis eos sollicitat incommodis. Ciborum, inquit *Galenus*, concoctioni magnopere prospicere in omni febre oportet; quoniam ea, si in ventriculo, vel in jecore improspera est, febres intendit, ac succi vitio exacerbat. Quàm verò commodè id a *Celso* de febricitantibus

Optimum medicamentum est opportunè cibus datus.

dictum est? Optimum medicamentum est opportunè cibus datus. Quò magìs stuporem admiror quorundam, magnum sibi medendi usum vindicantium, qui hanc curationis partem adeò parvi faciunt, vel, quod magìs credam, ignorant, ut tum nutriant, cum exitio est alimentum; tum fame pugnent, cum vita ægrotantis unico sita in oblato cibo est. Quare operæ pretium facturus videor, si primùm in genere omnem victûs rationem proponam, febribus idoneam acutis; scilicet, cujus is esse debeat materiæ, itemque qualitatis, quâ dein mensurâ, quo tempore, atque modo sumi. Quâ in re, doctis hominibus, ac legitimum cibandi usum cognoscere volentibus spero me satìs esse facturum.

Victûs partitio in diversa genera.

Ergo *Hippocrates*, primus atque exactissimus diætæ præceptor, victum partitur in crassum & in tenuem. Sub hoc ea sunt, quæ vel sorbentur, vel bibuntur; sub illo, quæ comeduntur. Crassum longis destinat morbis, tenu-

em acutis. Verùm, ùt morborum acutorum par neque vis, neque duratio eſt omnium, ita alia, atque alia in iis forma tenuis victûs eſſe debet. Commodè itaque idem Auctor victum hunc propoſuit, modò tenuem, modò exactè tenuem, modò ſupremè tenuem. Triplicem alimenti materiam tribus his tenuis diætæ generibus *Hippocrates* in eo volumine, quod de victu compoſuit morborum acutorum, aptavit: Totam ptiſanam, cremorem ptiſanæ, & aquæ mulſæ potum. Tota ptiſana, quæ nimirum omnem hordei ſubſtantiam habet, vicem craſſæ ſorbitionis gerit, victumque conſtituit tenuem. Ptiſanæ cremor, ſive ſuccus percolatus, tenuis ſorbitio eſt, & victum refert exactè tenuem. Mulſam verò victum ſummè tenuem *Hippocrates* dixit, *Galenus* abſolutam quoquè cibi, ac potionis abſtinentiam.

In Victu inſtituendo, ſpectandum eſt præcipuè virium robur.

Ut igitur probè conſtet, quod genus victûs tenuis ſingulis conveniat febribus acutis, ſcire licet, rationem atque ſco-

ſcopum totius rei propoſitæ, utì hìc, ita aliis quoquè in morbis a virium peti robore, non præſentium modò, ſed & futurarum. Itaque etiam videre, quantùm ſummus diſtet morbi vigor, convenit. Pro eo enim ſpatio, variè vires afficiuntur. Harum ipſarum causâ unicarum, alimentum ægrotis datur, non item morbi, qui non modò non indicat, exigitve cibum, ſed ſemper dehortatur. Quare tum præcipuè neceſſe eſt ægris cibo ſubvenire, cum vires ſunt imbecillæ; tum rurſus abſtinentiâ pugnare, cum febris, ſymptomatum magnitudine atque atrociâ, maximè affligat vires non admodum infirmas. Rectè ſic loquitur in *Aphoriſmis Hippocrates*: Quum morbus eſt peracutus, extremos protinus labores habet, ſumméque tenui victu eſt utendum. Item de viribus paulò pòſt: Sed & ex ægro, inquit, conjecturam facere oportet, num is cum præſcripto duret victu ad morbi uſque vigorem, ánne priùs deficiat, imparque cum tali victu priùs ſuccumbat, quàm

cedat

cedat morbus, atque obtundatur. Scire verò licet, ſi vehemens febris, vehemenſque ſimul virium eſt imbecillitas, potiorem eſſe virium, quàm morbi dignitatem, ciboque facili ægrotis tum eſſe ſuccurrendum. Quod & ipſum lego factitâſſe *Hippocratem*, qui interdum, in acutæ febris vigore, ubi alicujus interventu ſymptomatis vis hominis inſigniter periclitaretur, confidenter cibum dedit. Id verò nobis quoquè ſequendum eſt, maximè, ſi effuſa aliqua corporis incidit inanitio, quæ, interpoſito tempore, metum afferre certum poſſit. Tales ſunt quibuſdam in febribus malignis inexhauſti ſudores. Tale per liquefactivas febres aſſiduum eſt alvi profluvium, vires, conſumpto corpore, reſolvens. Non raro etiam, per febrium judicationes, ſanguis e naribus tanto impetu, tantâque copiâ fertur, ut exitii periculo vitam exponat. Atque vera hæc, & diſcriminis plena (cui ſupra curationem ſymptomatis, cibo quoquè ſuccurrendum) virium eſt im-
 becillitas,

becillitas, non itidem ea, quæ morbi ſecuta acumen, nequaquam autem corporis inanitionem, imbecillitatis ſpeciem falſam præbet. Ejus rei ignoratio multùm erroris inter curandum nonnullis exhibet: qui cum, ſub ipſas febrium judicationes, torqueri ægros dolore, inquietudine, ſiti, atque vigiliâ cernunt, viribus quaſi in ſeſe infirmis opem, ſi Diis placet, laturi, magno periculo cibum offerunt, qui cibus quia non concoquitur, addit ad morbum, & impetum ſymptomatum adauget. Atque ita de virium affectione ſtatuendum eſt.

Et quantùm diſtet morbi vigor.

De vigoris etiam diſtantiâ diligenter videndum, ut idoneum victûs genus inſtituatur. Sicut enim iter confecturus aliquis, prout longum id, aut breve eſt, viaticum ſufficiens comparat, quo ſuſtineri vires ad proficiſcendi finem poſſint, ita corpus quoquè ægrotantis variè, pro ſpatio morbi, ne vis concidat, alendum eſt. Eáque obſervatio non modò in alimenti materiâ, ſed in quantitate

titate etiam locum habet. Scilicet quò vigor latiùs abeſt, eò magìs, ac pleniùs alendus homo eſt, quò propinquor, eò minùs craſsè, atque contractiùs.

Sunt autem conjecturæ haud infidæ, quibus prænoſci tempus futuri vigoris poteſt. Ipſum nempe febris genus (quod ejus quoquè comprehendit materiam, atque motum) & quæ febri pòſt accedunt ſymptomata, concoctionis item celeritas, vel tarditas, atque anni tempus. Ergo febris ardens, Καυσώδης Græcè dicta, quam ſincera bilis, æſtivis horis, excitavit; itemque Synochus putrida, ubi protinus velociter moventur, moleſtiſſimiſque ſymptomatis, & præcipuè ingenti inquietudine ægrum laceſſunt, præcipitante jam tum etiam materiæ concoctione, ùt plurimùm, *quarto* die, ſolvuntur, maximè, ſi apparere concoctio, *primo* die, cœpit. Jam autem, ſi multa quidem deeſt inquietudo, perſeverant tamen ardores, cum vigiliâ, ac capitis dolore, ſi ipſa quoquè concoctio primùm *quarto* viſa eſt

Quomodo cognoſci poſſit futuri vigoris tempus.

eſt die, expectari morbi finis *Græcis* atque *Italis*, die *ſeptimo*, noſtratibus *nono* poteſt. At hæ febres continuæ, quarum alter ſemper quietior dies ſymptomata exhibet mitiora, ferè *undecimo* die (ſi *quarto* cœpta evidenter concoctio eſt) ad vigorem, & ad judicationem perveniunt. Sed & ſi, inclinato febris impetu, quietiori die ſymptomata gravia intermittunt, ùt plurimùm, die judicantur *decimo quarto*, qui terminus eſt morborum verè acutorum. Quamquam non deſunt interdum acutæ febres, quæ ad *viceſimum*, immo ad ipſum etiam *quadrageſimum* perveniant, in quibus longè ſemper liberalior inſtituetur victûs ratio. Prætenuis enim cibus, tanto morbi ſpatio, vires non ſuſtinet. Utut autem continuæ febres cadant in vetuſtatem, nulla tamen harum eſt, quæ non magnam *quarto decimo* mutationem, ad ſalutem, vel mortem, aut certè ad melius, vel pejus experiatur. Refert *Galenus*, nullum unquam morbum, qui quidem ab

initio

initio vehementer moveretur, eum ipſum diem ſine aliquâ mutationum harum tranſiiſſe. Loquor hæc *Hippocratis* causâ, qui acutos morbos diebus *quatuordecim* finiri ſcripſit. Siquidem fieri poſſe *Galenus* exiſtimavit, ut acuta febris *quarto ſupra decimum* die, ad melius, aut ad pejus judicetur, apud *viceſimum* autem, aut *quadrageſimum* ad ſalutem, aut in exitium deſinat. Sub hujuſmodi caſu, rectum inſtituendi victûs conſilium eſt, durante continuæ febris impetu, cibum offerre acutis accommodum morbis, miteſcente autem poſt decimum quartum diem ægritudine, duobus eodem in victu diebus perſiſtere tenui, atque hinc paulatim ad pleniorem tranſire.

Victûs præcepta in febribus, quoad ciborum genus, ac menſuram.

Explicatis jam abunde victûs ſcopis, proponendum eſt quod genus alimenti, quâque id menſurâ, prout quæque febres durant, offerri debeat. Quidam antiquos ſecuti Medicinæ Auctores ſic præcipiunt: Si febris continua primo *quatriduo* ceſſatura eſt, viribus in denſo

denſo corpore ſatìs firmis, utilem omnimodam abſtinentiam cibi ac potionis eſſe, id quod ultimum eſſe contendunt tenuiſſimi victûs, aut certè ſola, ſi quid vires laborent, licere dari pocula. Ubi *ſeptimo* die fiet judicatio, locum in eâ febri habere tenuem ſorbitionem, hoc eſt, ptiſanæ cremorem. Nec inidoneam hanc quoquè eſſe, ſi *undecimo* febris ſolvetur, niſi, virium causâ ſuſtinendarum, craſſam æger ſorbitionem, totam ſcilicet ptiſanam requirat. Sin autem in *decimum quartum* diem rejicietur morbi finis, craſsâ ſorbitione eſſe utendum. Verùm hæc cibandi præcepta, ùt *Græcis*, atque *Italis* conducunt, ita Septentrionalibus gentibus, ceu multùm aliàs edacibus, ac ſæpius uberiúſque eſſe ſolitis, ad imitationem ſunt inutilia. Quis enim acutè febricitantem noſtratem tutò ſub quatridianâ cibi potioniſque continuerit abſtinentiâ, aut ſeptem dies nutritionis caſſam unicis reficere poculis, ſine virium jacturâ, atque periculo, poſſit? Omitto

to calumniam vulgi, qui fame ſitique enectum hominem, non morbo ſuperatum, ſi mori eum contingit, clamat, ingenti Medentium dedecore. Et ut quàm fortiſſimè populi contemnamus voces, artem ſæpe iniquè culpantis, ratio tamen monet, ipséque docet *Hippocrates*, prætenuem nimiſque ſeveram victûs rationem eſſe inutilem, ac periculo opportunam. Errata enim, ſi quæ ægrotantis culpâ, vel Medentis fiunt, moleſtiùs feruntur ab homine propter immodicam debilitato inediam. Id ſi ſuis in *Græcis Hippocrates* ſervari præceptum voluit, multò magìs nos ſequi in noſtratibus æquum eſt, quos ad paulò pleniorem victum ipſa quoquè natura, cœlum, atque conſuetudo cohortantur. Illud certè ubique videndum eſt, ne æger, vel ſupervacuâ materiâ oneretur, vel multam imbecillitatem fame contrahat. Ergo etiam, me judice, ubi *Græci* inediam imperant, nos pocula damus; pro illorum poculis, nos ſorbitiones; ac pro his, etiam ea,

quæ

quæ comedantur, indulgemus. Tanti eſt conſuetudo, hominumque natura. Id ſic ſcriptum apud *Hippocratem* invenio: Conjicere, inquit, oportet, & robur, & modum cujuſque morbi, itemque hominis naturam, & ægri in victu conſuetudinem, non tantùm in cibis, verùm etiam in poculis. Idem aliàs ſic: Quod etiam ſemel, aut bis, & plùs, minúſve, & minutatim alere conveniat, ſpectandum eſt; dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini. Scire tamen licet nimios nos eſſe non oportere in noſtratibus alendis, ceu quibus propter voracitatem, atque craſſæ materiæ alimenta, cruditas ferè adeſt ſemper aliqua, quæ tempeſtivâ inediâ, incipientibus potiſſimùm febribus, corrigi tutò poteſt. Id opinor cenſiſſe *Celſum*, cum principia ſcriberet morborum famem ſitimque deſiderare.

Quales cibi febribus utiles ſint. Diximus hactenus de genere, ac menſurâ ciborum, qui continuis utiles ſunt febribus; adeóque proximum eſt qualitatem

tatem adjicere, quam haud dubiè decet esse humidam, ac refrigerantem. Victus, ait *Hippocrates*, humidus febricitantibus confert. Scilicet cum febris omnis calida, siccáque sit affectio, & idcirco frigidum postulet, humidumque victum, multò quidem maximè id ipsum fiet in continuis, quas modò versamus, febribus, quarum non modò summi cum ariditate calores sunt, verùm etiam assidui. Humidus quoquè victus sicco citiùs concoquitur, ùt qui faciliùs liquatur, ac distribuitur. *Trallianus*, Auctor *Græcus*, in his febribus victum commendavit, qui pariter, citra omnem excalfactionem, extenuandi (multam enim, crassamque ait hìc esse materiam) nullas inspissandi, sed humectandi quoquè vires obtineat. Cibus, inquit *Celsus*, febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certè quàm proximus, utique ex materiâ quàm levissimâ, maximéque sorbitio: eáque, in magnis febribus, esse debet tenuissima.

Nunc

Quodnam tempus sit sumendo cibo opportunum.

Nunc, quando cibus dari debeat, proponam. Quæ hora febricitationis mitissima est, quoniam corpus exhibet magìs integrum, eâ ali homo debet. Illud certè consilium aptissimum est, cibum quàm maximè semper ab impetu accessionis reducere, & dare corpori, quantùm fieri licet, integerrimo. Itaque in continuâ tertianâ, cum alter dies sit remissior, alter atrocior, rectè cibus remissiore datur. Idem in quartanâ facere, duobus diebus mediis, licet, nisi orta imbecillitas, gravioris quoquè accessionis die, cibum desideret. In quotidianâ autem continuâ, ubi febris remisit, alendum est. Quòd si Synochus sit putrida, quæ pari semper impetu afficit, aut paulatim vel increscit, vel decedit, commodum aliquod diei tempus legendum est. Id *Celsus* esse dixit mediam noctem, finito jam, inquit, gravissimo tempore vespertino, quo ferè pessimi sunt, qui ægrotant, eodemque longissimè distante: secuturis verò horis antelucanis, quibus

quibus omnes ferè maximè dormiunt, deinde matutino tempore, quod naturâ suâ levissimum est. Verùm hic non usquequaque *Celso* possum acquiescere; primùm, quia somni, qui per noctem est proclivior, commoditas impeditur, dein, quia consuetudo nostrorum hominum, quæ certè hâc in re multùm potest, hujusmodi cibationi repugnat. Ergo primæ potiùs lucis arripietur (me judice) tempus, nam tum, quia magìs quiescunt ægri, cibum melior somnus excipit, isque cibus faciliùs reliquo manè, quod sequitur benignissimum, concoquitur. Hæc cibandi præcepta ita servanda sunt, ut nullo tamen non tempore, is qui deficit, sit sustinendus. Illud verò prudenter, ùt multa alia, *Celsus* monuit. Cùm pleni semper spei atque securitatis ægri esse debeant, ut corpore tantùm, non etiam animo ægrotent, tùm tales maximè a sumto cibo esse oportere. Itaque si quæ incidunt, quæ animum eorum essent exasperatura, neque celari vel pos-

ſunt, vel debent, ea certè, non niſi poſt cibum, atque ſomnum, experrectis eſſe exponenda.

Modus cibi ſumendi quis eſſe debeat.

Porrò, in cibi ſumendi modo, quædam etiam quæri poſſunt. Ac primùm, variuſne in acutè febricitantibus is eſſe debeat, an verò ſimplex. Varietas quidem, ùt appetentiam invitat, ita deteriorem exhibet concoctionem. Quinetiam plus ſumere ægros, quàm par eſt, facit, ideoque minùs etiam concoquere. Quare nuſquam ei locus eſſe poteſt, quàm ubi ingens eſt faſtidium, neque ſatìs vires valent. Scilicet, paulùm ex ſingulis deguſtando, has æger tuetur. At ſi neque reſpuit penitus cibum homo, neque peſſimè fert, nullâ epularum diverſitate ſollicitandus eſt. Simplex enim materiæ genus magìs intra modum ſumitur, melioreſque ſuccos concoctum adjicit. Illud quoquè de cibandi vicibus, quod ad ſumendi alimenti pertinet modum, adjiciam. Ferè quidem, ubi vires ſunt, a primo die præcipuè

noſtra-

nostratibus, semel quotidie dandus cibus est. Ac bis etiam, si imbecillitas timeri cœpit. Quod si eò res rediit, ut penitus venæ conciderint, visque hominis multùm infirma sit, eodem sæpius die parum offerendum, arreptis febris temporibus magìs pacatis, nimirum, ut eâ semper horâ minus cibi detur, quâ, si per corpus liceret, omnino nihil daretur.

CAP. VII.

Genera quædam, itemque formæ Alimentorum, quæ acutè Febricitantibus dari possunt.

QUoniam satìs modò supérque de generali victu febrium continuarum dictum est, commodum videatur in eorum gratiam, qui medendi usum quærunt, aliquot ciborum, qui dari febricitantibus utiliter solent, formulas,

Ptiſanæ hordeaceæ in febribus eximia facultates.

tanquam exempla, proponere. In quorum numero Ptiſana hordeacea, atque ejus cremor facilè primas tenent, ob eximias facultates morbis conducibiles acutis, quas *Hippocrates* diligenter intuitus litteris mandavit. Ptiſana, inquit, frumentaceis eduliis rectè prælata eſſe videtur, in hiſce acutis morbis, eoſque qui eam præferunt, laudo. Nam viſcoſitas ipſius levis, continua, jucunda, lubrica, & mediocriter humens, ſitim minimè infert; &, ſi quid ablutione indiget, probè abluit; non aſtringit; non malè turbat; neque in ventre intumeſcit, nam inter coquendum, quantùm maximè potuit, intumuit. Quæcunque ad acutorum morborum ſanationem Ptiſanæ inſunt bona, nulli, inquit *Galenus*, alteri ineſſe comperies. Primùm enim humectat, atque refrigerat, ac mediocriter abſterget, quæ facultates in curatione febrium harum maximè conducunt. Viſcida ea, ſimulque levis, ac continua eſt, aſperitudinis expers, quæ acrium eſt, & acido-

acidorum, & aſtringentium. Magni verò eſt, jucundam Ptiſanam, ac guſtu pergratam ſumentibus eſſe: quoniam eò faciliùs, & concoquitur, & per corpus diſtribuitur. Quòd ſi paulò deteriores cibos, vel potus, ſuaviores tamen, melioribus quidem, at minùs gratis, ipſe prætulit *Hippocrates*, quidni Ptiſanam ſummopere probemus, quæ ſuprà quàm, quòd ſalubris eſt, ſuavitatis etiam adepta eſt prærogativam. Jam verò, etſi viſcoſa eſſe cernitur, lubrica tamen eſt, nequaquam vel hærens in itinere, vel obſtruens, quod commodum ſoli Ptiſanæ, præ cæteris viſcidis, peculiare eſt. Id autem vis ejus abſtergens facit, quæ facilem ubique tranſitum præſtat, & primas venas infartu liberat excrementorum. Quæ facultas noſtris eſt apprimè utilis hominibus, ceu aliquo ferè ſemper cruditatis, vel obſtructionis vitio, in primâ regione corporis, affectis. Atque, hâc de causâ, ſi quid ablui in ventre debet, probè Ptiſana abluit, nullamque ſortita

aſtrictionem, quæ febrientibus (niſi propter effuſæ ſymptoma vacuationis periculum incumbat) inimiciſſima eſt. Ad hæc, humectationem quidem habet, at moderatam, quâ ſitim arcet, quæque humiditas ſtomachum, ſi permulta eſſet, ſubverteret, quali certè vitio Ptiſana caret. Itaque ne turbare quidem, vel intumeſcere, dum in ventre concoquitur, poteſt. Longiore enim ſupra ignem decoctione, quantùm maximè potuit, intumuit.

Ptiſanæ præparatio.

Ptiſana ſic a multis paratur: Sumunt hordei ſelectiſſimi, extimo exuti cortice, quantùm videtur ſatìs. Id tantiſper cum aquâ coquunt, donec jus pulticulæ tenuis repræſentet ſpeciem. Poſt hæc in pilâ tundunt, & tenui incerniculo percolant, additoque zaccharo, hordeaceam componunt, exhibentque Ptiſanam. *Galenus* hordeum in aquâ, dum coquitur, quàm plurimùm dicit intumeſcere debere, poſteáque lento igne per multum otium in lentorem redigi.

Ptiſana

Ptiſana autem colata, quam etiam Ptiſanæ cremorem vocant, fit, cum tantiſper hordeum coquitur, donec hujus flaveſcentem quendam accipiat colorem aqua, hinc ab igne tollitur decoctum, & interpoſitâ aliquantâ morâ, percolatur, inditoque zaccharo, fit ſorbitio Ptiſanæ colatæ, ægriſque, cum opus eſt, datur. *Ptiſanæ cremor.*

Hordeacea Ptiſana impenſiùs alit, quàm ejus cremor; quare hìc magìs vicem medicamenti, illa magis nutrimenti gerit. Refrigerantiorem reddere licet, additis melonum, cucumeris, cucurbitæ, ac citruli ſeminibus.

Cæterùm haud raro, propter virium imbecillitatem, ad plenioris, quàm hæc ipſa ſunt, materiæ alimenta tranſeundum eſt, in ſeptentrionalibus utique populis, qui voracitati, craſſæque materiæ cibis inſueverunt. Ergo etiam carnes interdum ſunt concedendæ, ſed volatilium, non item quadrupedum, niſi ad hœdum, & ad vitulum pervenire neceſſe ſit. Inter aves acutè febrici- *Firmiora quædam, in virium imbecillitate, alimentorum genera.*

tantibus aptas, firmiſſimæ materiæ ſunt capi, hinc gallinæ, mox phaſiani, pòſt perdices. Singulaſque aves ſui ſequuntur ordine ſubſtantiæque conditione pulli. Perdicum autem pullis ſuccedunt, aviculæ montanæ, atque campeſtres, quæ in arboribus, non in aquis degunt, quæque colli, ac roſtri ſunt, quàm minimè longi. Cocta hæc genera alimentorum cum ſucco apparantur, ſumunturque mali punici, aurantii, citrii, limonii, & hujuſmodi. Frequentiùs, ac rectiùs ex his coctis, & ſuo cum jure contuſis ac percolatis nutritoriæ fiunt ſorbitiones, hoc modo. Decoquitur pullus gallinaceus, vel capus tantiſper ex aquâ, donec muſculi diſcedant ab oſſibus. Tum capus, pulluſve tunditur, huicque affunditur ſæpius paulatim decocti juſculum, pinguedine remotâ, ac ſic per incerniculum manibus, aut cochleari, muſculos conterendo, fit percolatio, atque tum, adjecto zaccharo, aquæque roſaceæ momento, componitur ſorbitio, vel,

ùt

ùt vulgò dicunt, contusum tenuis consistentiæ, vel, crassioris, prout lubitum erit, certam decocti juris partem, dum terendo fit percolatio, affundere. Porrò sæpe haud incommodè hujusmodi sorbiunculam, additis quibusdam rebus, alterantem, ac medicinalem reddimus. Id fit, vel unà coctis primis siccis, itemque seminibus frigidis majoribus, ad hæc lactucâ, cichorio, endiniâ, buglosso, hordeo, & hujusmodi. Vel cum post concoctionem, atque percolationem ipsi contuso quidam adduntur refrigerantes succi, ùt limoniorum, aurantiorum, citriorum, ipsa item aqua rosacea, vel cardui, utì vocant, benedicti. Hujusmodi certè cibandi genus continuis in febribus semper efficacissimum sensi, cùm ad hominis sustentandas vires, tùm ad ardores mitigandos.

Cum tanta est inappetentia, ut nihil horum admittat æger, concreti ex decocto jure carnium commemoratarum liquores fiunt, additis santalis, coralliis,

liis, pauculoque vino aquoſo, & aquâ roſaceâ, & zaccharo, & cinnamomi momento. Grati hi ſucci palato, cum ſumuntur, liqueſcunt, & ſic in ventriculum facilè, multâque deſcendunt jucunditate.

Inter firmioris materiæ alimenta panis bis terve in aquâ lotus, & cum jure pulli, vel capi miſtus acutè febricitantibus datur. Sæpe apud nos cum tenui cerviſiâ tritus, panis leniter decoquitur, fitque ſorbiuncula, addito zaccharo, ac pauculo butyro.

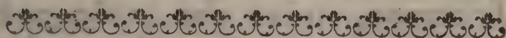
Alia fit nutritoria ſorbitio, ex fontis, & ſucci uvarum immaturarum partibus æqualibus, quibus ovi luteum commiſcetur, hinc ſimul coquuntur, inditoque zaccharo, ægris & ſorbendum dantur.

Amygdalatum, atque hordeatum, utì vocant, ſæpe locum in his febribus habent, maximéque ſub noctem, ſomni quoque causâ conciliandi, qui ſi minùs commodè venit, ſemina etiam adduntur lactucæ, melonum, cucumeris,

cucur-

cucurbitæ, & albi, cum ita necesse est, papaveris. Tum quoquè cœnæ vicem lactuca cocta, sumtáque cum aceto, ac butyro, gerit.

Marcipanes omnes ex contusis volatilium facti carnibus, atque amygdalis, fugiendi sunt. Nam & nimis crassæ præbent materiæ alimentum, & difficilem admittunt concoctionem.

CAP. VIII.

De Potionibus acutè Febricitantium.

ÆQUE magna potionum, per febres continuas, atque ciborum, habenda cura est. Nam hos ferè ægri aversantur, ac inviti sumunt, illas toto expetunt animo. Quæ sanè causa est, cur liberalior in his, quàm in illis concedendis, Medicus esse debeat. Quod eò magìs fieri potest, quòd ex sumto

Ægris magìs indulgendum est in potionibus, quàm in cibis.

to cibo ſemper aliquid ad calores, & ad morbi accedat materiam: ideoque cibum morbus omnis, ſui ratione, numquam non recuſat. Ex potione autem refrigerante, miteſcit ardor febrilis, corrigitur ſiccitas, materiæque ebullientis refrænatur impetus. Ergo etiam ſupra hæc commoda, ſicuti ſani moleſtiùs ſitim, quàm famem ferunt, ita multò difficiliùs ægri, maximéque acutè febricitantes, quibus cum morbo perit appetentia, creſcit ſitis: ideoque plùs in potione indulgeri, quàm in cibo poteſt. Quinetiam faciliùs cibis concoquuntur pocula, celeriùs reficiunt, ac minùs naturam infirmam gravant. Verùm modus adhiberi aliquis debet, ne nimio humore, qui febricitantibus eſt alienus, eoque præfrigido, cruditas morbi in ſpatium trahatur, minor materiæ accedat alteratio, ſeparatióque, quam hìc impropriè concoctionem appellamus. Cæterùm primo acutæ febris die nullus humor rectè datur, niſi protinus ita viribus imbecillus homo ſit, ut cibus

bus quoquè debeat dari. Posterioribus temporibus, cum incendia, sites, atque ariditates invalescunt, ipsáque virium crescit imbecillitas, plus dare, quod bibatur, licet. Quâ in re falli multos etiam peritos Medicos constat, qui ægro propter ardentissimam acutæ febris exusto flammam, liquorem, quantumvis avidissimè petenti, ac per omnia sacra postulanti denegant. Itáque fit, ut eliquescens nativus humor dejectionibus, urinisque ubertim efferatur, & arefactis solidis, simulque, superato naturæ calore, homo pereat. Ego verò his ipsis sic affectis frigidissimam potionem dare soleo, utique si materiæ multa accessit concoctio ; eâque re, tùm siccum ardorem tempero, naturamque reficio, tùm materiam morbi, si parata excretioni est, sudationibus, alvo, aut vomitu excutio. Neque verò hìc observandum, quod in febrium intermittentium accessione est ; quâ immorante, quantùm fieri potest, præcidendus est omnis humor, abstinendique etiam ægri

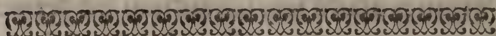
gri ſunt, quanquam vehementer ſitiant, ac monendi, ubi febris quieverit, ſitim quoquè quieturam, longioremque ex potione fore acceſſionem; ita celeriùs, ùt ille ait, deſinere ſitire eum, qui non bibit. Extenuatione enim opus eſt multâ, ut quod, a materiâ antecedente febrium intermittentium admodum impactâ putrefactum, diſcedere debet, diſcedat, excludaturque, quam extenuationem multus humor remoratur. In continuis verò febribus, materia in venis continenter manens, gravi incendio, atque aſſiduo corpus urit, quod niſi, opportunis temporibus, refrigerio poculorum reficitur, periculo ſit obnoxium. Ut hoc apprimè verum ſit, in intermittentibus febribus, magìs cauſam, hoc eſt, materiam peccantem ſpectari oportere; in continuis, magìs morbum, calorem ſcilicet febrilem; in utriſque, neutrum eſſe negligendum.

Quanam potiones, & quando febricitantibus dari debeant.

Porrò, quod ad opportunitatem dandæ attinet potionis, ſcire licet, ea huic idonea eſſe tempora, quæ cibo ſunt, ſi ſine

ſine hoc illa interdum dari debet. Sub ſomnum humor apprimè eſt conducibilis. Quietem enim ſitis interpellat. Potiones acutè febricitantium hæ ferme ſunt omnes: Decoctum jus hordei, aqua cum zaccharo cocta, ac refrigerata. Zulapium violaceum, tenuiſſima cerviſia, crudus fons. Eo fonte, non niſi poſt concoctionem, & magnâ ſemel copiâ, uti licet, veluti ſuo loco pòſt docebitur. Aliis, quovis morbi tempore, eſt locus. Quæcunque pocula mellita ſunt, quia calefaciunt, ac promptè bileſcunt, inimica ſunt. Vinum, quoniam calet, ſemper eſt fugiendum, niſi cum præcipua virium eſt imbecillitas, conſentiente conſuetudine, ſimulque admodum appetente homine, indulgeatur, idque paucum, dilutum, ac minimè potens. Idem ſemper tolerabilius, ſed & interdum neceſſarium in declinatione eſt. Hactenus in genere dixi, quæ edulia, poculáque his febribus conducant; poſthac, quæ cuique

que morbi tempori victûs ratio ſit utilis, proponam.

Cap. IX.

Quæ Victûs ratio Principio Febris acutæ conveniens ſit.

In principio febris, tenuiſſimè alendus eſt æger.

IMbecillæ vires alimentum ſolæ deſiderant: morbus, copia humorum, cruditas, ſymptomata, reſpuunt. Ea res ſuperioribus locis ſatis demonſtrata eſt. Itaque principio febrium continuarum alienus eſſe cibus videtur, partim, quia corporis ferè adeſt quædam repletio, quæ detractionem, non adjectionem poſtulat; partim, quia febris materia eſt cruda, in quam ſatius eſt naturam agere, quàm in oblatum cibum. Quin etiam eadem natura, iſthoc ipſo tempore, minùs affligitur, tùm, quia a morbo nondum vehementer pulſatur, tùm, quia haud plurimùm ab

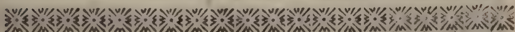
ab eo abeſt robore, quod ſecundam valetudinem nuperrimè tutabatur: quare non admodum etiam cibo opus habet. Id profectò ſenſiſſe *Celſum* exiſtimo, cum initia ſcriberet morborum famem ſitimque deſiderare. Ergo etiam, ſi primâ ſeptimanâ reſolutum iri morbum veriſimile eſt, nec vires deſunt, primis diebus duobus, continentiſſimè æger habendus eſt, oblatis poculis, aut certè tenuiſſimâ ſorbitione Ptiſanæ colatæ, aut pulli juſculo. Quòd ſi ad undecimum diem febris durabit, primis diebus itidem duobus, parcendum quoquè utcumque cibo, ac dein ad prætenue pulli contuſum, Ptiſanamque hordeaceam, quàm minimæ participem craſſitudinis. Vel ſi decimus quartus dies excipiet febris finem, ad pulli mediocre contuſum, totamque Ptiſanam conſiſtentiæ mediocris paulatim eſt tranſeundum; ſemperque, ſi ſupra hæc tempora, febricitare homo perget, eâdem ciborum, atque durationis morbi proportione utendum. Id ſic expreſ-

ſit *Hippocrates.* Quibus vigor ſtatim eſt futurus, tenuiter ſtatim habere oportet; quibus autem poſterius, & ipſo tempore vigoris, & paulò ſub ipſum cibus adimendus, antea verò pleniùs alendum, ut ægrotus perferre queat. Neque autem (quod fortè quis exiſtimet) nobis refragatur, tenuiſſimum victum initio febris imperantibus, *Hippocrates*, qui per principia pleniùs eſſe alendum præcepit. Nam latè is Auctor principium accipiens, ſub ipſo habet, includitque incremento. Scilicet nulla, eo in *Aphoriſmo*, increſcentis ægritudinis facta eſt mentio, ſed principium contra ſtatum diſtinguitur. Id aliàs ſæpe uſui venit *Hippocrati*, ùt ſecundo libro *Aphoriſmorum*: Incipientibus, inquit, morbis, ſi quid movendum videtur, move; vigentibus autem quieſcere multò præſtat. Et pòſt, Circa initia, & finem morborum remiſſiora ſunt omnia, in vigore, vehementiora. *Galenus* quoque ad *Glauconem*: In febribus, inquit, continuis, quibus vigor

vigor ſeptimum non excedet diem, viribus firmis, neque ætate repugnante, exquiſitus omnino, ac tenuis victus inſtituendus eſt. In quibus autem febribus, *ſeptimum* diem ſtatus ſuperabit, aut homo imbecillus eſt, per initia, inquit, liberaliùs, ſub ipſum ſtatum parciùs, in ipſo tenuiſſimè alere neceſſe eſt. Ipſe etiam *Avicennas*, ſi carere reprehenſione volet, omnino ſic accipere principium febris debuit, quum ita loquitur: Dignius liberalioris victûs tempus eſt, quo vires non admodum occupantur in materiâ: eſtque id morbi principium. Et, dignius tenuiſſimi victûs tempus, eſt ſtatus: hìc enim, in evincendâ materiâ quàm maximè natura occupatur. Ergo id modò perpetuum præceptum eſto: ùt in incremento liberaliùs, ita ſemper in principio contractiùs alendum eſſe. Quin etiam vel inedia ſemper convenire principio videatur, plenitudinis intuitu, ac virium non imbecillium, ni faceret nimis repentina victûs in incre-

mento permutatio, cui incremento liberior diæta conducit, ut ſic firmatæ vires vigorem, qui abſtinentiam exigit, ſuſtineant. Jam autem, incipiente morbo, famem paſſus homo, ne increſcente, noxam liberalioris menſæ, ſubitò arreptæ, incurrat, tum ne ſi hanc noxam effugere ſtudens, increſcentéque morbo tenuiter victitare incipiens, intempeſtivè circa ſtatum propter defectas vires, principio quidem febris nequaquam, incremento autem, juſto tenuiùs altas, cibari cogatur: præſtiterit utique protinus, incipiente morbo, contractiùs alere incipere, victumque paulatim ad incrementum pleniorem facere; hinc verò rurſus, quò magìs ad ſtatum acceditur, minuere, ipſoque in ſtatu, & paulò ante eum penitus ſubtrahere. Scire autem licet, haud ſemper, a primo ſtatim die, cibandum tenuiter ægrotum eſſe, ſed prout febres ſunt, atque corpora, adminiſtrari, ac variare ea res debet. Quæ febris plus virium aufert, in eâ celeriùs cibus dandus eſt, item-

itemque in eo cœlo, quod magis corpora resolvit. Maturiùs etiam puero, quàm juveni: æstate, quàm hieme: in summâ, citiùs imbecillo corpori, quàm solido, firmoque dari debet. Atque hic finis, modusque esto de victu dicendi, qui primùm in genere febrium acutarum, ac dein, qui in earum principio locum habet: proximumque adeò nunc est, de concoctione dicere materiæ, quæ febrem facit.

CAP. X.

Quomodo Materia Febrium Continuarum concoquenda sit.

DUplex est concoctionis apud Medicos acceptio. Prima eorum est, quæ facultate partium solidarum, atque caloris naturalis alterantur, & in idoneum vertuntur corporis alimentum. Eam concoctionem solus admittet sanguis,

Concoctionis significationes diversæ: & de qua hic agitur.

guis, qui nos alit, & quicquid aptum eſt, ut in ſanguinem verti poſſit. Alterum concoctionis genus, quod improprium eſt, atque univerſalius, in humoribus verſatur præter naturam affectis, ac morboſis, quum hi caloris innati viribus ita alterantur, vincunturque, ut (maligni cum ſint, neque ullo modo ſalutares fieri queant) mox a benignis ſeparentur, ac vacuationi reddantur opportuni. Eſtque profectò ea concoctio nihil aliud, quàm materiæ febrilis præparatoria ad commodam purgationem alteratio; ſcilicet, cum natura, utì *Galenus* dicit, cauſis morborum fortior facta fuerit, eviceritque eas ſuo robore. Itaque ab eâ quoquè concoctione, quodammodo ad primum genus referendâ, differt, quæ in materiâ fit haud prorſus inutili, ſed in vitioſâ, ac ſemicorruptâ, quæ poſtquam commodè fuerit correcta, intus manet, eſtque corpori, multâ ſui parte, non inutilis. Quamquam in eo hæc a primo concoctionis diſſidet genere, quòd non in be-

nigno

nigno penitus humore fiat, naturæque familiari, ac pergrato; dein quòd nulla hìc, aut saltem modica fiat substantiæ immutatio. Est enim interdum incipiens quædam corruptio, atque mutatio humorum haud insignis, quæ correctionem accipit, ac pristinæ naturæ benignitatem. Quod etiam *Galenus* vini exemplo declarat. Id enim si subacidum redditum est, redire ad naturam potest, sin prorsus acetum sit, non potest. In hâc verò concoctione, *Galenus* temperamentum fieri debere humorum, quod ἐπίκρασις vocatur, præcipit, oblato uberiore alimento, sic ut novâ materia misceatur corruptæ. Cibum contrà aversatur is humor, qui penitus est corruptus (nam impura corpora quantò magis ales, tantò magis lædes) ac præparari ad commodam purgationem debet: estque ea, quàm secundo loco proposuimus, concoctio.

Præparatoriam autem alterationem istam in humore crasso, vel tenaci apud omnes in confesso est incidendo, atque

De modo concoquendæ bilis diversæ opiniones.

atque abſtergendo perfici. At in bile flavâ major dubitatio, majorque curantium diſſenſio eſt. Alii hanc extenuantibus, iiſdemque acribus incidendum cenſent, ſerapiumque exhibent acetoſum compoſitum, *Galenum*, utì videtur, ſecuti: qui primo libro *Aphoriſmorum*, origano, tragorigano, atque hyſſopo aquæ mulſæ incoctis, priuſquam materiam acutorum purget morborum, utitur. Sunt qui contrariam ſequantur viam, incraſſandam eſſe bilem profeſſi, quóque minùs diffluat, inductâ ſpiſſitudine, cogendam. Quidam neutrum accipiunt iſtorum, ac bilem, utpote per ſe tenuem, ita utì eſt, ſine ullâ præparatione, purgationibus opportunam eſſe contendunt. Adeò variè, hucuſque de re tanti momenti inter eruditos, in certo ægrotantium diſcrimine, certatur.

Authoris in hâc re ſententia.

Quid verò ego hìc ſentiam, proponam; ac pòſt opiniones aliorum refellam. Quoniam cujuſque humoris morboſi concoctio, utì propoſui, nihil aliud

liud eſt, quàm quædam præparatio ad commodam, atque tutam purgationem, latè atque univerſaliùs accepto concoctionis ſignificato, videndum utique eſt, quidnam id ſit, quod, in quâque materiâ, hanc vacuationem vel remoretur, vel faciat periculoſam. Id verò tollere ſtudere, concoctionem juvare, atque promovere eſt. In melancholico itaque humore, craſſities, in pituitoſo lentor, in bilioſo neutrum admodum horum, ſed quidam ardoris fervor, dum febris ex eo eſt aſſidua, faciunt, quò hìc minùs tutò, illic minùs commodè purgatio inſtituatur. Ergo craſſum humorem extenuare, lentum tergere, utrumque incîdere, ne tentati medicamentis impingant, minimèque ſequantur, oportet; ipſius autem bilioſi humoris incendium atque furorem refrigerio temperare, ne ſi ſine hoc purgetur, internis viſceribus exitialem noxam inferat. Ad hunc modum præparatis humoribus natura faciliùs dominatur, alterando eos, & vincendo, & ſepa-

ſeparando,& ad utilem inſtituendo inanitionem. Cum itaque per febres tertianas continuas, adeóque per ardentes flava bilis in grandioribus venis, ac cordi propinquis computreſcit, magniſque peruritur ardoribus, nemo profectò hanc ita flammeam unquam tutò movit, quin periculum proclive attulerit naſcituræ in viſcere præcipuo inflammationis, aut torminum (quæ *Græci* δυσεντερίας vocant) aut inſaniæ. Scilicet concitatur humor immaturus, miniméque totus ſequitur, quoniam nec dum ſeparatus, aptatuſque ad vacuationem eſt. Siquidem incendio atque fervoris impetu etiamnum indomitus, ac naturæ rebellis eſt. Hujuſmodi permotus incommodis *Hippocrates*, ſimulque purgantium calore medicamentorum in morbis dixit acutis (quorum ferè materiam flava exhibet bilis) & in principiis raró purgare licere. Ergo etiam nos rectiſſimè priùs bilioſum humorem quàm ducimus, ita quibuſdam frigidis materiis temperamus, ùt, qui primùm calore

lore fervens corpus turbabat, refrigerio mitefcens, ac velut edomitus, naturæ manus det, ùt fic tutò, fine febris incremento, fine metu inflammationis, expurgetur. Sed ne commodum fubinde amittamus extenuationis, quæ certè, cùm ad faciliorem purgationem, tùm ad meatuum, quibus humor ducetur, apertionem eft utilis, rectè eas adhibemus materias, quæ fimul refrigerent, fimul extenuationem, levemque præftent abfterfionem aftrictione carentem. Id quod ab ipfo quoquè præceptum video *Avicennâ*. Cum in his, inquit, febribus refrigeras, ne id per eas res agas, in quibus aftrictio ineft, atque ficcitas, unde prohiberi materiæ refolutionem contingit. Utiliter itaque nobis fumuntur radices boraginis, bugloffi, cichorii, endiviæ, itemque hordeum, ac femina refrigerantia, quæ dicunt majora & minora: quæ omnia, pro partium varietate, non unis prædita viribus, cum refrigeratione abftergunt, modicéque attenuant. Incoquuntur

tur hæc aquæ, póſtque decocti juſculo adduntur ſeràpia, ex endivia, ex cichorio, e ſucco citreorum, vel limoniorum, ipſumque ante omnia ſerapium acetoſum: ex quibus conficiuntur quæ vocant *Græci* ἀποζέματα, id eſt, decocta, ægriſque *bis* per diem bibenda dantur. Miſcentur etiam utiliter cum ſerapiis, loco decoctorum, ſtillatitii ex iiſdem ſimplicibus liquores, fiuntque, utì vocant, Zulapia. Verùm meminiſſe convenit, decoctis plùs ineſſe facultatis, præſertim abſtergentis, diſtillatis autem aquis unicam obtigiſſe refrigerandi vim, abſtergendi nullam, aut certè perexiguam. Ex his, quæ comprehenſa ſunt, omnibus pocula fiunt limpida, quæ promptè in venas proficiſcuntur, exæſtuantemque ibi bilem refrigerio temperant, &, ne quid ea nimii craſſamenti (quod & ad ſeparationem ſui, & ad purgationem inutile eſt) vel horum uſu frigidorum, vel ſuâ ipſius toſtione contrahat, extenuatione, terſionéque præcavent.

Quò

Quò magìs ab *Arabe* deficio *Avicennâ*, qui crudum fontem ſufficere ad bilem concoquendam cenſet, quíque parum intelligit, refrigerare quidem aquam poſſe, extenuare autem humorem, aut meatus, quibus is effertur, tergere, ac patefacere non poſſe. Quin etiam hæret ea ipſa diu in ventriculo, ùt affirmat *Hippocrates*, neque urinas, neque difflationem, quæ per cutim fit, promovet; ad hæc in calidis corporibus bileſcit, ac ſitim movet. Sed & ipſe ſeſe contradictione confundit *Avicennas*, qui aliàs rectiùs dixit, metum eſſe in aquâ frigidâ, ne inferat obſtructionem meatuum. Neque verò nobis refragatur *Galenus*, cum duo eſſe ait continuæ febris præcipua remedia: Sanguinis miſſionem, & frigidæ poculum. Eo enim loco frigidam is auctor imperat, ſub ipſam morbi judicationem, concoctâ jam tum febris materiâ: eamque vult non niſi ſemel magnis hauſtibus eſſe bibendam: unde mox pulſo foras calore febrili, effuſiſſimus inſequitur ſudor,

Refellitur Avicennas, qui Aquâ frigidâ bilem concoqui vult.

dor, vomitióve, vel alvi fluxio biliosa, ipséque his intervenientibus protinus resolvitur morbus. At verò *Avicennas* toto morbi decursu crudum præscribit fontem, non causâ promovendæ judicationis, sed materiam febris concoquendi; id quod magno fieri errore demonstratum est.

Refelluntur alii, qui idem calidis materiis moliuntur.

Nunc iis respondendum, qui contrariam viam secuti, hyssopo, origano, similibusque rebus concoquere bilem student. Hi autem ideo falluntur, quòd humorem & naturâ, & putrefactione calidum, materiis calidis extorreant, quémque fructum, extenuatâ affectant bile, eum, nimis eâ exardescente, corrumpant. Itaque hinc febres ingravescunt, vigiliæque, & dolores, & siccitates, & inquietudines, cæteráque symptomata comitantur graviora, ex quibus & ipsa quoquè ægroti vis consumitur, principiáque maximorum dantur periculorum. Nec dubium esse videtur, multos ita curatos, vel contracto marcore, vel, gravi ortâ insaniâ, fuisse

fuiſſe periclitatos. Cùm verò mulsâ, cui inçoctum ſit hyſſopum, *Galenus* priùs utitur, quàm bilem purget, non tam humoris id causâ facit, quàm meatuum, quibus is ipſe educetur, obſtructorum.

Paulò ſimilior veri, non tamen recta eorum eſt ſententia, qui bili, quò commodiùs purgetur, craſſamentum adjiciunt. Hos certè ſputi per tuſſim expectoratio in errorem conjecit. Scilicet hìc, ſi nimiùm eſt tenuis humor, ſpiritu elidi, quia diffluit, non poteſt; quare ùt gravem tuſſim, ita & penitus ſiccam facit. Rectáque curatio eſt, humorem frigidis lentiſque delinctibus ita inſpiſsâſſe, ut ab aëre, extra pectus erumpente, intercipi, commodéque efferri poſſit. Id adeò exemplum, ùt in ſputo reſpondet excreando, ita venarum purgandis humoribus accommodari nullo modo poteſt. Neque enim aëre hi incitati a naturâ vacuantur, ſed occultâ medicamanti tractrice

Itemque alii, qui bilem ut purgetur incraſſant.

tractrice potentiâ; eâque in re tantò quidque facilius ſequi par eſt, quantò tenuius, & ad ſequelam magìs opportunum eſt. Quòd autem tenuia commodiùs, atque faciliùs attrahantur craſſis, non ſolùm quotidiana rerum docet experientia, ſed ex ipſis etiam colligitur medicamentis: quæ mitiora eſſe debent, cum bilis purganda eſt; effrænatiora, cum pituita, vel bilis atra. Ex quibus licet colligere omnibus, fruſtra bilis concoctionem uſu inſpiſſantium quæri.

Iique demum, qui ad bilem purgandam nullâ opus eſſe concoctione dicunt.

Superſunt modò hi, qui nullâ opus eſſe concoctione hâc univerſali ſumptâ, ad purgandum bilem contendunt, utpote naturâ ſuâ, novæque putredinis ardore fluxibilem. Illi ſanè *bis* aberrare videntur; primùm, quod humorem incendio fervidiſſimum furere ſinunt, nullo frigidorum uſu temperantes; dein, quod extenuationem humoris contemnant, quam ſemper utilem eſſe profeſſus ſum ad commodiorem purgationem.

tionem. Atque hic finis eſto eorum auxiliorum, quæ principio febris accommodantur. Adeóque tempeſtivum eſt, ad ipſum progredi incrementum, quæque fieri in eo debent ſingula, proponere.

DE CURANDIS

FEBRIBUS CONTINUIS,

SECTIO SECUNDA,

Quæ earum continet Incrementum.

CAP. I.

De Materiæ Purgatione.

Oncocta febris acutæ materia, nisi si sponte naturæ abunde pellitur, purgari debet. Verùm, quâ id fieri moderatione, aut quibus temporibus debeat, non sat bene inter Professores Artis convenit.

nit. Scribit *Hippocrates* purgantium medicamentorum potiones, in morbis acutis, raras esse oportere. Quò magìs falluntur, qui in his febribus, penitus (ùt si quid aliud) acutis, vix unum intermittunt diem, quo non ægrum medicamentis, vel per os sumptis, vel alvo injectis, sollicitent; quæ res, ùt hodie inter triviales illos, naturæ motuum ignaros, est usitatissima, ita maxima secum pericula trahit. Siquidem vires exhaurit, corpus assiduis afflictum ardoribus labefactat, materiam morbi neque concoctam, neque separatam lacessit, ejusque maturationem (quæ certè quiete gaudet) impedit, omne denique naturæ institutum, in propulsando morbo, subvertit. Atque hinc sequuntur, cruditates, dolores, sites, inquietudines, vigiliæ, deliria, distentiones nervorum, singultus, similiáque periculorum plena symptomata. Per febres, inquit *Celsus*, medicamentorum dari potiones, & alvus duci, non nisi rarò, debent. Et id non ideo tamen agen-

Notantur isti, qui multâ purgatione in febribus utuntur.

dum, ut ægri vires convellantur, existimat: quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Quare meritò sunt incusandi, qui hìc ita licenter intemperatis vacuationibus in salutem ægrotantium grassantur. Scilicet in eâ febre, quæ *nono* die desitura esset, *secundo die, ventrem cassiâ, fortè etiam concitatiùs, movisse, eoque vix dum quiescente, sanguinis libram, aut eo amplius misisse, tertio, injecisse clysterem, quarto, perpurgâsse, quinto, vel sexto, crescente febricitatione, iterum secuisse venam, octavo, rursus purgâsse*, quid hercle aliud est, quàm hominem per assiduos acutæ febris ignes fatiscentem perdere. Nimirum haud raró usu venit, ut post hanc excarnificandi libidinem, victis naturæ viribus morbus dominetur, ortoque continuato delirio, & post hoc sopore, simulque difficillimo spiritu, hominem, ante diem *decimum quartum*, tollat.

Æquè

Æquè etiam turpiter a multis, in purgandi tempore, delinquitur. Alii enim præparationem bilis omnem rejiciunt, primis temporibus purgantes. Alii autem, qui nimirum concoctiones curant, & cruditatem maximè horrent, ipsum arripiunt morbi statum, paucissimi declinationem exspectant. Omnes profectò in errore versantur. Primi enim præter naturæ faciunt institutum, quæ nunquam rectè humores (cum quidem non turgent) nisi concoxerit, pellit. Id quod studiosè ab *Hippocrate* video fuisse observatum, qui concocta duci medicamentis, non cruda oportere scripsit. Quoniam autem cruditas principia definit morborum, constat profectò nunquam sub his tutò dari medicamentum posse. Nec refragatur *Aphorismus*, qui sic habet: Per principia morborum, si quid movendum videtur, move. Nempe, latè hìc accepto principio, ipsum etiam includitur incrementum. Id adeò apparet ex eo, quòd a principio protinus sta-

Notantur alii, qui in purgationis tempore delinquunt.

tum proponat: In ſtatu, inquiens, quietem habere præſtat. Propiores verò ſunt, qui per vigorem continuæ febris purgant, abſolutis nimirum jam tum concoctionibus. Cæterùm in eo falluntur, quòd parum curent ſymptomata, quæ eo ſunt tempore graviſſima, quæque quietem, Auctore *Hippocrate*, poſtulant, nullumque medicamenti inſigniorem motum ferunt. Prorſus ineptiunt, qui priùs declinationem febris univerſalem, quàm purgent, exſpectant. Nam gravem morbum in vitam hominis, neceſſario ſuſpenſo præſidio, ſævire permittunt, eoque tempore medicinam adhibent, quod, ſi verum habet morbi decrementum, ſemper, ut teſtatur *Galenus*, periculo caret, quódque corpus materiâ morbi tantum non omni exoneratum exhibet.

De idoneo purgandi tempore in diverſis febribus.

Verùm, ut hanc rem expediam omnem, dicam id, quod in totum ſentio de purgandi temporibus, quódque a nemine (utì equidem puto) ſat plenè annotatum fuit, multorumque ingenia a-

cerrimis

cerrimis altercationibus inutiliter fatigavit. Per febres omnes natura corruptum humorem ſpatio ſuperare, atque concoquere indeſinenter nititur, in idque opus calorem expedit naturalem, qui in materiam incumbens, alterat eam, ſubigit, ſequeſtrat, & excretioni opportunam facit. Ea excretio non antè incidit, quàm illud operis prioris ſit penitus abſolutum, quod concoctionis nomine comprehendimus. Id verò tempus, quo ea fit excretio, ſtatus ægritudinis appellatur. Jam autem, ſi Medicus naturæ, ùt ille ait, miniſter eſt, ejuſque per omnia inſiſtere veſtigiis (modò commodis ea ductibus moveat) debet, videtur profectò, non niſi vigentibus morbis, tutò purgare licere. Eſtque illud reverà præceptum ſtabile, atque inconcuſſum, niſi aliud quid incidat, quod, causâ ſecuritatis, mutare hanc purgandi legem univerſalem cogat, ut in febribus contingit (quas modò verſamus) continuis, per quarum ſtatum, impetus ſymptomatum

purgandi locum tollit. De hiſce nempe febribus acutis ſuum iſtum *Hippocrates Aphoriſmum* expreſſit. Per principia morborum, ſi quid movendum videtur, move: vigentibus autem quieſcere multò præſtat. Febribus intermittentibus ad vigorem jam provectis ſuum, tutò licet, quo die intermiſſio eſt, concoctum humorem medicamento tollere, naturâ jam tum nullis impeditâ ſymptomatis. In his etenim febribus, quia certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta intervalla ſunt, perpetuum eſſe præceptum temporis poteſt. At in continuarum ſtatu, vigiliæ, deliria, ardores, ſites, inquietudines faciunt, quò minùs liceat his ærumnis afflictam, ac pæne ſuccumbentem naturam medicationum irritamentis laceſſere. Ergo fugere iſta tempora, atque purgatione antevertere convenit, & in ipſius incrementi provectiore parte medicamentum dare. Id enim tum neque materia morbi dehortatur, quæ plurimâ parte maturuit, neque

que ſymptomata impediunt, quæ nondum ſunt maxima. Scilicet quæ juxta jecur, eique aſſiſtentes venas bilioſa, utcumque extenuata, coctaque ſunt, ductâ alvo ſubtrahuntur, reliquis intra remotiora contentis vaſa, ac fortè nondum prorſus coctis, ipſi relictis naturæ, per proximam ſemel vacuandis judicationem. Commodéque *Celſus* dixit, minui tantùm materiam ſuperantem oportere, quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Id quoquè ſapuiſſe *Avicennas* videtur, cum ſic ſcribit: Scito minùs noxæ fore, cum reſiduum materiæ, quam neceſſe eſt evacuare, dimittitur, quàm cum exquiſitiſſimè vacuatur, eoque pervenitur, ut vires periclitentur. Nam ſæpiſſime natura hoc reſolvit reſiduum.

Mitia purgantium medicamentorum genera febribus conveniunt.

Ergo etiam (me judice) ante omnia mite eſſe decet, quod per acutas febres datur, medicamentum, ùt ſunt myrobalana, & rhabarbarum, &, inter compoſita, electarium ex prunis ſolutivum, itemque e ſucco roſarum, & e pſyllio, ejuſque

ejusque generis aliis, quæ cum sero lactis, vel oxyphœnici decocto miscentur, additâque cassiâ, vel mannâ, vel electario lenitivo, tum etiam serapio ex multis confecto rosæ macerationibus, ad formam mista potionis dantur. Rhabarbarum autem, itemque myrobalana rectiùs macerantur, quàm trita sumuntur. Sunt autem causæ, utì videtur, duæ, cur non liceat, acutâ in febri, effrænatioribus medicamentis uti: primùm, quòd hæc ista caleant, vel certè calorem corpore vehementer permoto excitent, ac, consumptis vitæ spiritibus, vires supra modum extenuent: secundò, quòd morbi incremento (in quo certè per has febres purgandum esse præcepi) ea sint inidonea medicamenta, quæ materiam morbi ex toto corpore radicitus extrahunt. Semicruda etenim ea ductum medicamenti non sine summâ sequitur naturæ molestiâ, ac febrilium ardorum incremento. Quinetiam violentiore medicinâ interrumpitur materiæ instituta concoctio,

con-

confuſis, qui jam vinci, atque ſeparari a benigno ſanguine cœperant, humoribus. Id, puto, cogitavit *Avicennas*, cum ſcriberet evacuationem maturitati officere, miſceréque cum benigno malignum, quoniam hoc ipſum concoctionis caſſum moveretur. Adeò verò apparet, non niſi lenibus medicamentis in hoc morbo locum eſſe poſſe, quorum vi non omne perpurgetur corpus, ſed prima ejus regio, itemque ſecundæ ea pars, quæ jecoris convexa, venamque Cavam, atque illi comitem arteriam majorem continet, bilioſâ colluvie exoneretur; idque non niſi in ipſo fieri debere poſtremo incremento, cum tolerabilia utcunque ſunt ſymptomata, &, quæ lædere videtur, materia, tantùm non omni parte, concocta.

Atque hæc quidem purgandi tempora certa ſunt, niſi materia protinus turgere cœperit, id eſt, effervеſcere, ac de loco in locum mobilis rapi. Tum enim quàm primùm humor, quamvis nondum coctus, Auctore *Hippocrate*, auferri *Ubi effervеſcit materia, quàm primùm purganda eſt.*

ferri purgatione debet: idque, ne vel in partem delatus principem, lethalem ibi excitet inflammationem, vel repente, si venenatus est, naturæ calorem opprimens, occîdat. Illud quoquè scire licet, interdum, & declinante febre, iterari purgationem posse, cum per imperfectam judicationem natura majorem quidem materiæ partem exclusit, reliquam verò excludere potis non fuit, quæ ipsa jam tum (ne pòst iterum morbum faciat) rectè medicamento ducitur. Nam quæ post judicationes (ùt diligenter observat *Hippocrates)* relinquuntur in morbis, recidivas facere consueverunt. Adeò verò demiror inconsulta complurium judicia Medicorum, ex quibus cum multi, incipiente morbo, purgent, haud pauci etiam consistente, nonnulli quoquè declinante, paucissimi tamen sint, qui incrementi provectiorem partem arripiant. Quasi, certè, datâ operâ, id tempus præterierint, quod ad hanc curationem in acutis febribus est aptissimum.

Porrò,

Porrò non loquor hactenus id medicamenti genus, quod passim lenitivum appellant, sine vi, ullâve corporis turbâ, sordes intestinorum expurgans. Id enim quibusvis utile est, cum alvus parum respondet, morbi temporibus. Datur autem modò per os, modò alvo injicitur. Simplicissimum ejus generis propinavit *Avicennas*, ex aquâ hordeaceâ, & serapio acetoso. Alii ex cassiâ parant, vel mannâ, vel diacatholico, vel electario, utì vocant, lenitivo, vel diapruno simplici, cum decocto hordei, aut prunorum, aut oxyphœnici. Clyster paratur ex malvæ, lactucæ, violarum, mercurialis, & hordei decocto, adjectâ cassiâ, oleoque violaceo. Haud leve commodum acutè febricitantibus ex hujusmodi accedit alvi ductionibus. Nam siccum oletum vacuatur, putredine offendens suâ, ardor febrilis mitescit, corruptæque bilis colluvies, quæ juxtà est, eluitur. Verùm mitia planè hæc esse debent, sic ut alvum semel, aut, ad summum bis, non ampliùs, si fieri

Lenitivum, quovis tempore, potest esse utile, si moderatè adhibetur; maximéque alvo injectum.

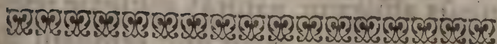
fieri poteſt, moveant. Inutilia penitus ſunt, ubi in tantam evadunt dejectionis frequentiam, ut corpus turbent, naturæque munus, in concoquendâ materiâ, remorentur. Quem errorem indies a multis committi video, qui nullum operæ pretium feciſſe ſe putant, niſi crebris illis dejectionibus, vel quotidie repetitis, ventrem acutè febricitantium ſollicitaverint; quâ in re ideo periculum vertitur, quòd virium inde contrahatur ingens imbecillitas, quæ ùt ſemper aliàs, ita, in hiſce continuatis febribus, maximè reformidanda eſt.

Quænam dies, atque hora dando Medicamento ſit opportunum.

Proximum nunc eſt, diem, horamque definire, quâ utiliter dari medicamentum poſſit. In quâ re, haud levis obſervatio eſt. Nam cum, in his malis, aſſidua ſit febricitatio, neque antè ad integritatem (ἀπυρεξίαν *Græci* dicunt) perveniatur, quàm per judicationem ſemel reſolvatur morbus: quæri non ſine causâ poteſt, quæ diei tempora opportuniſſima medicinæ ſint. Ergo genera febrium intueri oportet continuarum,

tinuarum, ſintne hæ, vel quotidianæ, vel tertianæ, vel quartanæ, an demum continentes, ſeu ſanguineæ; idque ideo videndum eſt, ut eâ ſemper die, eâque horâ, medicamentum detur, quâ maximè ſeſe febres remittunt, quâque corpus tam integrum eſt, quàm maximè eſſe, in eo genere valetudinis, ſolet. In impetu enim febricitationis, quod datum eſt medicamen, corpus turbat, vires frangit, alvoque ſubinde, utì *Celſus* ſcribit, continetur, ac regeſtum in caput multò gravius periculum efficit. Jam itaque, ſi quotidiana urget continua, quæ certè breviſſimo remittit tempore, præſtare judicamus, principia medicinæ a miteſcente febre excipi, quàm ab invaleſcente. Quòd ſi tertiana eſt continua, quæ altero die lenior eſt, altero gravior, dandum medicamentum poſt graviorem eſt. Semper autem graviorem febricitationem exhibent hi dies, qui judicandi vim habent (*κρίσιμους Græci* vocant.) Itaque tum maximè temperandum quoquè a medi-

medicamento eſt. In continuâ etiam quartanâ, duo medii dies purgationibus ſunt aptiores. Porrò, ſi ſic movetur perpetuò continens febris, ut maneat prorſus æqualis, aut ſi majore uſque impetu, ſine ullâ inclinatione creſcit, aut paulatim decreſcendo vim amittit ſuam (primam *Græci* ὁμότονον, alteram ἐπακμαστικὸν, tertiam παρακμαστικὸν appellaverunt) arripiendum id fuerit diei tempus, quod naturâ ſuâ leviſſimum eſt. Tale matutinum eſſe conſtat, ipſo jam micante diluculo. Quòd ſi idipſum, alicujus interventu rei novæ, aut morbi vitio, gravius eſt, poſt mediam noctem utiliter medicamentum datur. Meridies, ipséque veſper (quantùm in ſe eſt) nequaquam purgationibus ſunt opportuna. Adeò ex his apparet comprehenſis omnibus, temporis præceptum, quod intermittendum non eſt, minimè perpetuum, in rebus multùm differentibus, eſſe poſſe.

CAP. II.

Quid a Purgatione agendum, & quomodo fervor acutæ Febris temperandus sit.

DUctâ jam ſat abunde alvo, dejectionéque conquieſcente, multi juſculum pulli, aut tepidum hordei decoctum, addito zaccharo, ægrotis propinant, ut ſcilicet inteſtina, transfluxu bilis ſiccata, humectentur, ſimulque tenuiores medicamenti partes, ſi quæ fortè ductibus inhæſere communibus, eluantur. Ea res quamquam magìs neceſſaria violentioribus eſt medicinis, tamen hìc quoquè minimè contemni debet, humectationis potiùs gratiâ, quàm ſumpti medicamenti, quod, in acutâ febri leve eſſe debere oſtendi. Inſequentibus hinc diebus, donec morbus *Poſt purgationem corpus refrigerandum eſt.*

consistat, ardores imprimis febriles (quò minùs affligatur natura) mitigare refrigerio convenit, cujus usus refrigerii ab iis petetur materiis, quæ vel foris incidunt, ùt aër, & quæ extrinsecus corpori applicantur, vel intrò per os sumuntur, ùt cibi, atque potus, tùm alentes, tùm medicinales.

Aëre. Aër itaque, si vel temperatus est, vel calens, refrigerandus est, humi delecto quàm maximo conclavi, quod non modò situ, ac mediocri perflatione auræ sit frigidum, sed & arte reddatur nostrâ frigidius, pavimento aquâ, cui mistum sit acetum, asperso, ac vitium capreolis, salicisque frondibus instrato. Manibus etiam tractari febricitantium, & vitem, & salicem, conducit. Turba item hominum ingredi prohibenda est. Ea enim domum quoquè calefacit. Nonnulli, *Galenum* secuti, aquam frigidam de vasis in vasa transfundunt, quæ res ad somnum etiam conciliandum facit. Porrò ita refrigeratus aër, ut intrò spiretur, non ut in corpus incidat,

quæ

quæritur. Inſpiratus enim cordis temperat incendium: at foris in corporis incumbens habitum, meatus claudit, parumque difflari materiæ febrilis per tranſpirationem ſinit. Cutem enim denſando ipſe ſibi viam, quò minùs ad viſcera penetret, præcludit. Itaque hìc ſemper vitandus aër eſt frigidiſſimus, ùt qui plus conſtipatione offendat cutis (niſi diligenter homo operimentis integatur) quàm cordis proſit refrigeratione.

Poſt aërem arte caſtigatum, quædam etiam foris imponuntur (ἐπιθέματα *Græci* dicunt) cordi potiſſimùm, præcordiis, atque jecinori, ubi plurimùm ſcilicet fervoris ſubeſſe deprehendetur. Accipiuntur liquores ſtillatitii, roſæ, & bugloſſi, & cardui benedicti, his acetum additur roſaceum, itemque pulveratum ſantalum, corallium, margaritæ, & quod ex his componitur margaritis electarium frigidum, ad hæc momentum ſpodii, ac boli Armenii: fitque miſtis omnibus Epithema, quo pannus madefa- *Epithematis.*

ctus, atque imbutus, modicéque expressus admovetur. Subtepidum id medicamentum esse decet, ne subito frigore meatus claudat, coactoque, atque in corpus retruso febris calore, partium incendia internarum adaugeat. Utile etiam est, post Epithemata, *Galeni* ceratum humidum, quod decimo libro *Methodi medendi* proponitur: fitque ex ceræ albæ lotæ parte unâ, rosacei ex oleo immaturo citra salem confecti partibus tribus, aut quatuor: utrumque hoc mistum duplici in vase liquatur, factoque humido cerato, ac pòst refrigerato, miscetur paulatim in mortario tantùm aquæ, quantùm in se, dum cum eâ emollitur, accipere possit. Addi etiam momentum tenuis, atque clari aceti potest. Aquam autem frigidissimam esse oportet, & ceratum quàm maximè antè refrigeratum, quod fiet, cum vas, in quo illud inest, in fontem gelidissimum demittitur.

Quando, & in quibus refrigeratio non satìs tuta est.

Scire autem licet, tutiùs semper refrigerationis quæri beneficium intrò sumptis

ptis materiis, quàm foris admotis, maximè, cum plenum corpus nondum vel miſſo ſanguine, vel purgatione fuit exinanitum. Facilè enim hìc materia, uſu foris refrigerantium, in viſcera, magno periculo, impellitur, cohibitâque tranſpiratione, occaſio maximæ putredini, maximiſque febricitationibus datur. Itaque tutiùs ſemper hæc ipſa localia, poſt corporis vacuationem, poſteriore incrementi parte, admoventur, cum gravius ſubeſt incendium, & bona materiæ pars exhauſta eſt. Præcipuus his ipſis eſt locus, cum maximis, ac periculum minantibus ardoribus homo peruritur, qui ardores ſat commodè, per ea, quæ intrò ſumuntur, extingui nequeant, vel quia ſtomachus hæc ipſa reſpuit, vel quia ægri ſumere detrectant. Eadem in corpore admodum extenuato, quoniam viſcera promptè frigido offenduntur, inutilia ſunt. Æquè etiam nocent, ubi commodus aliquis emergere ſudor incipit, maximéque per ſtatum judicatorius, qui febrem

ſſet finiturus. Hic enim uſu foris refrigerantium impeditur.

Cibi, ac pocula optimè refrigerant.

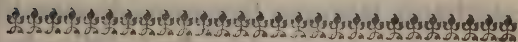
Utilis apprimè refrigeratio eſt, quæ cibis, ac poculis quæritur refrigerantibus, quorum materiam ſuperioribus locis propoſuimus. Maximè etiam potiones valent medicinales, quæ Zulapia vocantur, ad mitigandam febris acutæ flammam. Accipiuntur ſtillatitii liquores, omnium intybi generum, bugloſſi, violarum, carduique, utì nominant, benedicti: his additur oxyzaccharum, vel ſerapium acetoſum, vel violaceum, vel ex intybo factum, fiuntque potiones refrigeratoriæ clariſſimæ, guſtui, atque aſpectui ægrotantium gratæ.

Nimia cavenda eſt refrigeratio.

At meminiſſe convenit, moderationem his aliquam eſſe oportere, ne nimiâ refrigeratione vel ſtomachum offendamus, vel materiæ remoremur concoctionem, ſecretionem, atque reſolutionem. Proclivius nimiæ frigiditatis periculum eſt in corporibus naturâ frigidis, in ſtomacho infirmo, in ſene, in

hieme,

hieme, & in coelo frigido. Vidi equidem noſtratium complures ita Zulapiis iſtis aſſiduè fartos, atque ſaginatos, temeritate Medicorum, alios difficillimo fuiſſe affectos ſingultu, alios, poſt curatam febrim, hydrope conſumptos, omnes certè longâ febricitatione, atque difficili fuiſſe impeditos.

CAP. III.

Quomodo gravioribus Symptomatis acutæ Febris occurrendum ſit.

QUoniam naturæ vis maximè ſymptomatis ſollicitatur, & in hujus imbecillitate ſummum periculum eſt, non ſine cauſâ infringere, atque coërcere iſtorum impetum ſymptomatum, quantùm fieri licet, convenit. Ea autem ferè hæc ſunt. Sitis, linguæ aſperitas, tuſſis, ſingultus, appetitus caninus,

ninus, capitis dolor, vigilia, delirium, ſopor, animi deliquium, vacuatio aliqua præter modum, prætérque tempus effuſa.

Sitis remedium. Sitis pellitur uſu refrigerantium, atque humectantium, quæ ſuperiùs propoſui. Singulare eſt Zulapium, ac zaccharum violaceum. Conferunt etiam ſucci pomi limonii, & aurantii, addito zaccharo, itemque ſuccus medicatus e ribes, ex oxyacanthâ, & hujuſmodi. Siccata etiam pruna, fonte perfuſa, ac macerata, juvant. Illud verò ſemper ſervandum, ut ne potitet æger, neve nimium ſiti crucietur. Quâ in re, a multis delinqui video, quorum alii indulgenter ægros habent, biberéque ad voluptatem, quantùm lubet, ſinunt; alii duriſſimi tortoris vicem exhibent, ne guttulam quidem humoris, tum, cum is neceſſarius eſt, concedentes. Prior error ægrotationem longiorem facit, alter ardoris affert incrementa, & corporis liquefactiones, ac vitæ ſumma pericula.

Porrò ſi, cum bibere inutile eſt, fauces admodum inaruerunt, elui humore poſſunt. Commodéque *Eraſiſtratum* dixiſſe *Celſus* refert, ſæpe inferiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere. Sicca lingua prunis corrigitur, aquâ maceratis, atque in ore retentis. Confert os eluere aquâ per ſe, vel cum hordeo coctâ. Si viſcido humore lingua, tanquam limo onuſta, aſperatur, aquæ hordeaceæ unciæ quatuor miſcentur unicæ aceti mulſi, & ſic os colluitur, pòſt linteolo, vel ſpongiâ, quæ hunc liquorem acceperunt, lingua repurgatur. Quòd ſi ſcabrities multa eam occupat, detergere primùm penicillo oportet, ex aquâ calidâ, ac dein pſyllii mucagine ungere. *Faucium, linguæque affectuum.*

Porrò tuſſis interdum ſicca per acutas febres incidit, arefactis nimiùm pulmonibus. Eam humectantibus, ac refrigerantibus licet corrigere, ùt Zulapio violaceo, electario diatragacanthi frigidi, aquâ hordeaceâ, cui miſtum ſit zaccha- *Tuſſis.*

rum

rum, catapotiis bechicis ore retentis, & hujuſmodi. Utile etiam eſt, pectus foris perungere oleo violaceo, adipéque gallinæ, cum albâ cerâ miſtis.

Singultûs. Singultus autem modò ſummam ſequitur corporis, maximéque ventriculi (cujus is eſt affectus) ſiccationem, ab urentiſſimâ contractam febri, qui certè lethalis eſt, & extra omnem poſita medicinæ opem, modò ab humore fiat acri, quo ventriculus eſt imbutus, contra quem caſum medicamentum ex aloë factum valet. Non nunquam intemperatum ſequitur Zulapiorum refrigerantium uſum, quomodo affectos, inconſultâ temeritate Medicorum, complures vidimus, idque ſymptoma, contra omnium opinionem, vini potu ſuſtulimus.

Appetitûs canini. Porrò appetitus, qui dicitur caninus, interdum nobis viſus eſt per continuas febres, maximéque per inveteratas incidiſſe, adeò ut ægri unico ſubinde prandio integrum devoraverint capum. Gignitur is affectus, cum longæ febris calor

calor corpus nimiùm resolvit: quò fit, ut avidæ, propter fomitis indigentiam, partes continenter alimentum trahant, cumque ejus tractionis stomachum pulsavit sensus, effrænata excitatur appetentia. Resolvens hic calor, non solùm extimis in membris, verùm etiam in ipso simul ventriculo subinde deprehenditur, ex quo is intemperanter redditur famelicus. Remedium est, corpus foris astringentibus oleis, vel lotionibus, ne nimiùm diffluat, durâsse; ac pingues, lentos, ac frigidos, succi tamen non mali, cibos sumpsisse. Efficaces esse comperi vitulinos pedes, cum semine portulacæ, vel lactucæ, in aquâ coctos.

Cæterùm, si caput propter febris magnitudinem, aspirantibus eò fervidis halitibus, aut humoribus, dolet, post convenientes corporis exinanitiones, firmandum, ac temperandum est perfusione oxyrrhodini, vel olei crudi, cui incoctus sit polygoni succus. Fronti etiam hæc ista panno excepta applican- *Doloris in capite.*

tur, ſciréque licet, actu quoquè frigida ea eſſe debere, maximè per æſtatem: Hieme tepida eſſe licet, utique, ſi mitior ſubeſt febris. Inter hæc tempora avertere impetum humorum convenit, clyſteribus, vinculis, ac frictionibus infernarum partium, quantùm per febrem licet, idoneis. Si corruptus in ventriculo humor dolorem capitis vel creat, vel auget, citâ vomitione expellendus eſt. Quòd ſi ex ſuccorum multitudine, aliiſve de cauſis, dolor in caput incidit, ejus protinus cognoſcenda, tollendáque occaſio eſt. Nulla verò curatio capiti debetur, quod, propter inſtantem judicationem permotis ad excretionem humoribus, dolet. Id enim ſalubre potiùs ſignum, quàm ſymptoma fuerit reputandum, eſtque inſeparabilis nota fluxuri per judicationem e naribus ſanguinis, aut vomitionis futuræ.

Vigiliæ. Haud leve tædium a vigiliâ febricitantibus oritur. Nam, reſolutis ſpiritibus, vires ea conſumit, tandemque inquietudinem, delirium, vitæque periculum

culum affert. Sequitur autem vehementem cerebri ſiccitatem a flavæ bilis contractam vaporibus. Itaque iis rebus corrigitur, quæ ſimul humectent, atque frigefaciant. Inter has res pulticula eſt hordeacea, ſeu Ptiſana non colata, adjectis ſeminibus refrigerantibus; tùm majoribus (ùt vocant) tùm minoribus. Non ſæpe autem cubituris, ubi pertinax vigilia inſaniam minatur, ſerapium damus ex albo factum papavere. Quidam ad hanc rem haud incommodè tempora, frontem, nares, & interdum pedes quoquè oleo nymphææ, vel unguento, quod ex populo fit, imbuunt. Alii papaveris lævigant capita, miſtáque cum pane, ac roſaceo, fronti applicant. Nonnulli hyoſcyami, atque mentæ illitis ſuccis ſomnum provocant. Verùm ſcire licet, hujuſmodi ſoporiferis cautiùs utendum eſſe, maximè, ſi caput naturaliter imbecillum eſt, aut humore intus aliquo, qui ſubinde diſtillet, grave. Tutiùs alii decoctis quibuſdam refrigerantium rerum brachia,

atque

atque pedes lavant, eâque re ſomnum conciliari poſſe contendunt ; verùm hæc iſta ſunto ſubtepida, ne aſcititio calore fervidum incendio corpus turbent, inflammentque. Magnas vires contra vigiliam aër cubiculi refrigeratus habet. Id fit ſole excluſo, ipſoque pavimento aſpergine oxycrati, aut aquæ roſaceæ, cui miſtum ſit acetum, refrigerato. Quin etiam frondibus ſalicis, aut vitis, aut nymphææ, area inſternitur, eademque utiliter manibus tractantur ægrotantium, & per omnem lectuli partem ſparguntur. Sonitus etiam ſcaturientis fontis, ſi quis commodo loco eſſe poſſit, itemque fuſæ perpetuo ſupra pelvim undæ propenſiorem hominem ad ſomnum reddunt. Non alienum etiam eſt, crura manuſque vinculo aliquantiſper excipere, colloquioque amicorum, ac mediocri ſtrepitu vigilem ægrum diſtinere : idque eo tempore facere, quo maximè dormire is, & ſolet, & cupit, ac dehinc, ſubitò reſolutis vinculis, ſublatâque luce, altiſſimæ

mæ eum quieti relinquere, ac ſic dormire ſinere.

Porrò delirium (quod ferè pertinax antecedit vigilia) ſi per acutam febrem oritur, grave eſt, præcipuè, cum diutiùs id immoratur. Avertere ad inferiora bilioſos halitus, atque humores caput tùm occupantes, tùm petentes oportet, perfrictis ſubinde pedibus, & cucurbitulis primùm ſupra nates, dein ſupra ſcapulas defixis, maximè autem injecto clyſterio, quod libram accepit decocti lactucæ, violarum, mercurialis, althææ, hordei, ſeminumque frigidorum, utì vocant, majorum, adjectâ caſſiæ unciâ, diapruni ſolutivi drachmis admiſtis, quinque, aut ſex, itemque olei violacei unciis tribus, ſaliſque ſcriptulis duobus. Jam verò id delirii genus, quod ſub judicationem, vel per ipſam incidit, ſequens nimirum materiæ mox exituræ permotionem, nullâ curatione ſollicitandum eſt, utpote ſuâpte ſponte poſt abſolutam vacuationem deſiturum. *Delirii.*

Gra-

Soporis. Gravissimum est, in acutâ febre, soporem delirio succedere, in quo casu vix ullum auxilii genus efficax deprehenditur. Quidam hìc, magnâ temeritate, ad validas properant purgationes, quæ imbecillam vim prorsus dejiciunt. Itaque fit, ut jure dicatur homo medicamento periisse, quem pòst paulò tollere morbus debebat. Alii gallinaceos pullos, per medium dissectos, capiti a vitâ calentes admovent. Quod utique remedium nequaquam rejicerem, nisi plùs trahere materiæ in caput, quàm ex eo resolvere videretur. Rectiùs (me judice) hi pulli plantis subduntur pedum: quoniam sic efficaciter trahendo materiam a parte superiore revellunt. Itaque possunt ea etiam omnia tentari, quæ adversùs dolorem capitis, causâ aversionis, suprà proposui.

Animi defectionis. Nunc de animi defectione dicam, quæ nunquam sine gravi metu incidit, maximè, si immoderatam secuta est vacuationem. Tum vinum, aquâ frigidâ dilutum, dari potest, nisi si vel nimius ex

ex febre ſubeſt calor, vel ingens urget capitis dolor, vel delirium, vel aliqua viſcerum inflammatio internorum. Itaque tum quoquè odorari vinum æger poteſt, bibere non poteſt. Frigida quoquè aqua utiliter in vultum ſpargitur, itemque nares, ac aures manibus velluntur; os denique ventriculi perfricatur, ac vomitus inſertis in gulam digitis, vel pennis cietur. Vinciri autem manus debent, ſi quid inferiore parte corporis præter modum effunditur, aut pedes, ſi ſuperiore. Cum ſanguis e naribus nimiùm fluens animi defectum intulit, vel cita alvus, vel copioſus ſudor, ea conferenda præſidia ſunt, quæ mox, ubi de intemperatis agetur vacuationibus, proponam. Interdum impetente, atque rodente ſtomachum bile, deficere anima incipit: quod ſymptoma haud juxtà grave eſt. Ejecto enim humore, protinus homo ad ſe redit. Ergo oleum aquæ miſcere convenit, eoque affatim hauſto, vomere. Huic etiam intinctus digitus, & in gulam da-

tus, vomitum, qui, ſumpto hydrelæo, non ſequitur, ciet. Poſt hæc, ſi ſtomachus admodum manet imbecillus, corroborandus eſt, micâ panis devoratâ, quæ mali punici ſucco ſit imbuta, itemque foris admoto cataplaſmate, quod ex palmulis, oleoque cotoneorum conficitur, cui ſuccus etiam intybi, cucurbitæ, uvarumque acerbarum addi poteſt, ſi æſtu aliquo præcipuo ſtomachus uritur. Porrò, ubi ita maligna eſt febris, ut animi inferat crebram defectionem, multáque extremorum frigora, validis uti oportet frictionibus, atque vinculis, hominemque nequaquam multùm dormire ſinere, nec cibo repleri. Cum ingens propter febris ardorem ſiccitas defectum animi attulit, protinus afferendum humidum, frigidum, coctuque facile, ac ſæpius paucum alimentum: quod quanquam mitioribus temporibus tutiùs datur, ita tamen, re cogente, mediis etiam febris ardoribus dari poteſt. Utile quoquè fuerit, frigidam tùm inſpergere, tùm

potui

potui dare, itemque ægrum ventilabro reficere, atque auræ exponere.

Nunc de vacuationibus agendum eſt, quæ intempeſtivè, ac præter modum incidunt, meritóque ſiſti, ne naturæ perdant vires, debent. Ac primùm quidem, ſi ſanguis e naribus fertur, non judicatoriè, ſed propter ingentem ſuccorum ebullitionem, cucurbitulæ, averſionis causâ, oppoſitis corporis locis ſunt affigendæ. Crura item pluribus, ac valentioribus vinculis ſtringenda, homóque collocandus eſt rectus atque ſublimis. Cervices quoquè, proximaſque iis partes circumdare linteis oportet, oxycrato, aut ſolâ frigidâ imbutis aquâ. Id quod tunc minùs licenter faciundum eſt, cum imbecillitas capitis, vel deſtillatio, vel angina metum facit. Utiliter intra nares attrahitur aqua frigidiſſima, itemque ſempervivi ſuccus, aut hyoſcyami, cui miſtus ſit bolus Armenius, aliuſve, qui admodum aſtringat, pulvis, ùt qui ex balauſtio fit, acaciâ, cortice mali punici, hypocyſtide,

Sanguinis fluxûs præter tempus, ac modum.

& hujuſmodi. Ad eandem rem quidam ſucco ſtercoris aſinini, aut ipſo pulverato ſtercore, cum ſanguine draconis utuntur. Cæterùm intrò ſumenda ſunt, quæ ſanguinem ferventem refrigerio temperent, eumque moderatâ quâdam inſpiſſatione, ne ita ſit fluxilis, cogant. Quales lactucæ ſunt coctæ, itemque ex hordeo ſorbitiones, quibus violæ, ſemináque lactucæ incocta ſint. Serapium autem violaceum, cum ſucco lactucæ, ac portulacæ ſumptum juvat.

Vomitûs. Proximum eſt de vomitu dicere, qui, niſi judicatorius ſit, ſæpe reprimi debet, ac tum maximè, cum, propter ventriculi imbecillitatem, continenter eò bilis influit. Corroborare itaque hanc partem, poſt rejectum humorem, convenit, uſu aſtringentium, tùm foris, tùm intus adhibitorum, itemque corruptam bilem, ſubdito ſubinde clyſtere, in alvum avertere. Quòd ſi humor aliquis in ventriculo gignitur, vomitumque crebrum facit, primùm is expellendus

dus eſt, epotâ aquâ tepidâ cum ſerapio acetoſo, dein ventriculi vitium idoneis materiis corrigendum.

Dejectionis. Jam etiam fluens præter modum alvus multùm incommoda febricitantibus eſſe ſolet. Crebro enim deſeſſu, multâque inanitione vires conſumuntur. Quin etiam vigiliæ comitantur, lethaliáque interdum tormina, exulcerante tunicas inteſtinorum bile. Siſtere hanc fluxionem, ſi neque temperata ſit, neque judicatoria, convenit, aquâ hordeaceâ, in quâ candens ferrum extinctum ſit, ac pòſt decocta ſit pyrola, intybus, plantago, myrtus, aut hujuſmodi. Inutilia ſunt omnia pinguia, atque acida, ipſumque in primis acetum. Aër etiam cubiculi plurimùm refrigeratus nocet.

Sudoris. Perſæpe copioſus ſudor, qui judicatorius non eſt, peracutè febricitantes magnâ virium jacturâ laceſſit, ideoque modis omnibus is eſt comprimendus. Primùm denſare, ac refrigerare extimum corpus oportet cubiculi aëre refrigerato,

gerato, virgultis ſalicis, vitium capreolis, ac roſis humo, quæ oxycrato madeat, inſtratis. Perungere quoquè oleo corpus, ex myrto, aut ſalice, aut roſis facto confert. Quæ ungi debent loca, hæc ſunt, frons, tempora, arteriæ juxta carpum manûs, ſpina dorſalis. Cum verò effrænata ſudatio iſtis invicta remediis perſiſtit: *Avicennas* etiam nivem extremis admovere membris non dubitavit. Nos eaſdem partes frigido fonte perfundimus, aut in eo ipſo diu teneri deberi præcipimus. Abſtergere autem ſæpius ſudorem prorſus inutile eſt, inde enim is ipſe magìs fit copioſus. Nullus, qui judicatorius ſit ſudor, ſiſtendus eſt, niſi immoderatè fluens vires exhauriat ægrotantis, ex quo animi deliquia conſequantur. Qui per principia febrium acutarum venit, quamquam eſt illaudatus, nequaquam tamen comprimi debet. Copiam enim ſequitur materiæ, cujus ſi, propter ſtipatam cutem, prohiberetur diſſlatio, majoris putredinis anſam daret.

CAP.

CAP. IV.

Quæ Victûs ratio per Incrementum Continuæ Febris servanda sit.

PAulò liberalior victus incremento febris acutæ, quàm principio convenit. Nam viribus prospicere maturè oportet, ad summum morbi sustinendum vigorem, judicialibus notis, atque symptomatis gravem, cui vigori cibus est omnis inimicus; qui ideo rectè increscenti morbo tribuitur, quoniam tum symptomata haud ita gravia sunt, ùt in statu, neque tanta adest virium facultas, vel materiæ cruditas, vel plenitudo, quanta in principio. Siquidem alimentum hæc omnia recusant, Symptomata (nisi cum evidenti virium periculo sæviant) materiæ cruditas, vel re-

Ut vigor morbi sustineri possit, in incremento victus liberalior rectè datur.

pletio, virium per morbos robur. Symptomata ſtatui aſſunt: reliqua principio. Itaque commodè dixit *Hippocrates:* Ubi morbi conſiſtunt, graviſſima eſſe omnia: ideoque tum ſubtrahi cibum oportere. Itidemque *Celſus* principia ſcripſit morborum famem, ac ſitim deſiderare. At verò incrementum, quia notam evidentis exhibet concoctionis, neque corpus æquè præſtat plenum, utpote miſſo ſanguine per initia vacuatum, neque prorſus ſymptomatis afflictum, ſummo jure liberaliorem cibum admittit. Quò fit etiam, ut cum principio abſtinentia convenit, hìc pocula rectè dentur: ubi illic pocula, hìc tenues ſorbitiones: ubi illic tenues, hìc utiles ſint craſſæ. Meminiſſe tamen convenit, ſub hâc craſſiuſculâ victûs ratione, partiri ſæpius cibum exiguum in multas vices oportere, ut ne is ipſe, ſemel datus, naturam acutiſſimo afflictam morbo gravet. Id quod prudenter monuit *Avicennas*, noxæ illius craſſiuſculi victûs ſuccurren-

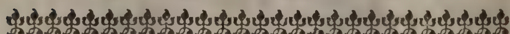
dum

dum eſſe partitione, ita nimirum naturam meliùs tolerare. Scire autem licet, eò ſemper magìs extenuari cibum debere, quò propiùs acceditur ad ſtatum, occaſione ſymptomatum alimenta reſpuentium, quæ ſymptomata, increſcente ad vigorem morbo, ſemper creſcunt.

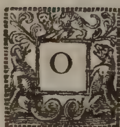

DE CURANDIS
FEBRIBUS CONTINUIS,
SECTIO TERTIA,
Quæ earum complectitur Statum.

CAP. I.
De Vacuationibus Judicatoriis.

In statu Febris, adjuvanda est natura; attendendum autem, quibus ea viis morbum expellere moliatur.

MNIBUS, ita utì præcepi, diligenter per febris principium, incrementumque provisis, ubi ad statum ventum est, videre imprimis oportet, quibus natura viis corruptum humorem pellere instituat.

ſtituat, eamque convenit parum firmam juvare. Neque verò reclamat, quod *Hippocrates* ſcribit. Quæ judicantur, vel judicata ſunt integrè, ea nullis medicamentis, aliiſve irritationibus laceſſenda, ſed ſinenda eſſe. Scilicet hìc non laceſſimus, ſed quò materia vergit, eò leniter impellimus, laborantique naturæ tamquam manus auxiliares damus, rebus uſi moderatioribus, nec quidquam naturæ opus, more purgantium medicamentorum, turbantibus. Ut enim naturam rectè omnia per ſe abſolventem attingere neceſſe non eſt, ita fas eſt, laborantem, conatuque vacuantem difficiliore adjutare; id quod in noſtro potiſſimùm cœlo obſervandum eſt frigidiore, ſub quo judicationes lentiùs, imperfectiúſque procedunt.

Quomodo ſanguinis e naribus fluxus promoveri poſſit; ejuſque profluxuri ſigna.

Ergo etiam ſi profluxurus e naribus eſt Sanguis, id quod interdum fit, promovere hunc, ſetis intra nares datis, licet. Fluxuri Sanguinis hæ notæ ſunt. Quidam veluti ſplendores obverſari viſui incipiunt, cum oculorum quâdam hebe-

hebetudine, atque lacrymis. Ipſæ quoquè malæ, atque nares rubent, aureſque obſurdeſcunt: hypochondria ſine dolore intenduntur: ſpiritus difficulter trahi repentè incipit: caputque inſolito, pulſante, atque diſtendente affectum dolore, exardeſcit. Nares quoquè, ſanguine jamjam fluxuro, pruriunt. Frequens eſt hæc vacuatio viſcerum inflammationibus internorum, febribus autem ſimplicibus non item.

Quomodo Vomitus provocandus eſt; quæque eum antecedunt ſigna.

Porrò, ſi Vomitu materia excludi velle videtur, iſque haud promptè ſequitur, provocandus etiam eſt, atque incitandus, pingui digito intra gulam dato, aut certè hordei epoto decocto, quod olei, atque ſerapii acetoſi bonam partem accepit. Inutilia ſunt effrænata vomitoria, quoniam ventriculum labefactant, nimiâque corporis agitatione mobilem humorem inflammant, atque febrem augent. Vomitionem hæc antecedunt: Stomachi morſus: capitis dolor: vertigo: tenebroſa oculis objecta ſimulacra: nauſea: labii inferioris tremor,

mor, ſaliva multa, tenuiſque ex ore defluens.

Ubi cum Urinis materia morbi effluet (id quod per continuas febres interdum incidit) medicamentis has cientibus utendum eſt. Longi enim hi, anguſtioreſque itineris ductus omnino opem hanc Urinariam poſtulant. Quapropter potui datur calens hordei decoctum, cui ſemina incocta ſunt melonum, & petroſelini radix. Purgari autem incipere humorem per veſicam, ex eo conſtat, quòd cæterarum corporis vacuationum judicia nulla ſint, ſola autem ſæpius reddi urina multa, craſsáque cernitur.

Quomodo Urinæ cieri poſſint; & purgationis per Veſicam futuræ Signa.

Cæterùm ſi in alvum propenſus humor dejectione reddi cœpit, temperandum profectò ab omni medicamento purgante eſt; primùm, quòd id adeò neceſſarium non ſit, quoniam hæc itinera inteſtinorum ita latè patent, ut commodè his perpurgari materia ſponte naturæ poſſit: dein, quia *Hippocrates* quoquè præcepit, per acutæ febris

Si per dejectionem Criſis ſit, a medicamentis temperandum eſt.

bris vigorem, penitus a medicationibus esse temperandum, ut quæ vi, atque calore, tùm proprio, tùm eo, quem propter corporis excitant turbationem, hominem debilitant, incenduntque. Quin etiam, per medicamentum incitatâ nimium vacuatione, probos etiam exire succos contingit, dissiparique præter modum spiritus vitales, quâ ex re quantùm periculi sit, satìs apparet, utique in eo corpore, quod assiduo, acutissimoque exercitum morbo, vix vires conservavit suas. Ut ne dicam interea metum lethalium torminum (δυσεντερίας *Græci* vocant) quæ ex medicamento, in ventrem biliosum fluentem dato, haud difficillimè nasci consuevere. Adeò verò constat, ut nunquam per vigorem febris acutæ, ita minimè perfluente etiam jam tùm alvo, medicamentorum dari potiones licere. Quòd si parum sufficienter (quod sæpe sub nostri cœli incidit tractu) natura humorem exclusit, id quidem non in statu, sed

ſed ipsâ in declinatione, corrigi purgationibus debet.

Nunc de judicatoriis Sudoribus dicam, qui cunctis febribus, ac præcipuè acutis ſunt propriiſſimi. Hos jamjam imminentes aliquis antecedit rigor, nunquam antè per totum animadverſus morbum. Simul etiam tum veſica, atque alvus parum reddunt: ipſaque increſcens febricitatio delirium ingens movet. Ad hæc extimæ corporis partes magìs calent, magíſque rubent, & ex his calidus, & inſolitus quidam vapor emergit. Ipſe arteriarum pulſus undoſus eſt, & inſigniter mollis. Sudores autem jam ortos tantiſper excipere, donec ſat multi promanaverint, convenit, & promovere etiam parum fluentes fotu tegumentorum mediocri, calido clyſtere, quiete, ipſoque, ſi fieri poteſt, ſomno. Eoſdem etiam, ſi ſubinde tepefacto linteo abſterges, adjuvas. Alius enim alium abſterſus provocat. Si nimius Sudor eſt, protinus cohibendus eſt, ne periculum incidat animi deficientis.

Sudorum imminentium ſigna; &, quomodo promovendi ſint, & coërcendi.

entis. Itaque corpus, operimentis partim demtis, partim ſublevatis, exoneratur, reficiturque ad mediocris refrigerii temperamentum. Nudare quoquè brachia, ac pedes utile eſt, totumque cubile ſuſpenſis vitis, aut ſalicis frondibus adornare, ac modis omnibus, utì ſuperiùs præcepi, aërem ægro circumfuſum frigidiorem facere. Facies quoquè rectè permadeſcit ſpongiâ poſcæ plenâ; inutile eſt Sudorem ſæpius abſtergere: relictus enim, ac foris in cute refrigeratus, ejus obſtruit ſpiracula, exitumque ſecuturi novi Sudoris impedit. Cibus autem tum ægro detur ſiccior, viteturque potio multa, & creber clyſteriorum uſus. Et quidem, ſi vires permittunt, geſtari etiam homo in loco ſubfrigido poteſt.

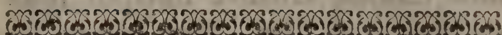
Quid agendum ſit poſt Criſin.

Finitis Sudationibus, ubi jam venæ penitus conquieverunt, integerque ſine febre redditus homo eſt, aut tantùm ſanè, quantùm minimùm poteſt, febricitat, refici alimento humido, boni ſucci, ac mediocris materiæ debet, atque hinc

hinc duabus, tribusve interpositis horis, somno se dare. Sunt nempe hæc efficacissima contractæ ariditatis remedia, & debilium adjumenta virium, quæ sub assiduâ ægrotatione afflictæ, ac pœne oppressæ fuere. Quæ etiam præceptio, post alias judicatorias inanitiones, servanda est.

Quid agendum, si nulla sit Crisis.

Porrò, ùt optatissimum est, hæc genera vacuationum ex voto incipere, atque absolvi: ita non usquequaque perpetuum est. Natura enim, etsi humorem concoctione vicit, haud æquè tamen facilè expellit. Concoctio namque multo perficitur tempore: expulsio, brevissimo; unde fit, ut quæ illic vis hominis valuit, hìc laboret, adjumentumque, tamquam exordium vacuationis, arte præstitum nostrâ, requirat. Id adjumentum in aquâ positum est frigidâ, maximè ad vomitûs, dejectionis, atque sudoris provocationem. Quæ res quomodo fiat, jam nunc proponetur.

CAP. II.

De Aquæ frigidæ potione.

Varii in exhibendâ Frigidâ errores recensentur.

VEntum nunc eſt ad frigidæ poculum, quod quidem *Galenus* alterum eſſe ſcripſit ex præcipuis continentium febrium remediis. Id alii aliis modis, atque temporibus exhibent, nec parum multi ex toto prætereunt. Quid quiſque erraverit, & quis verus ſit Frigidæ bibendæ uſus, proponam. *Avicennas* adverſus ſitim, ac materiæ biliofæ concoctionem, continenter eſſe bibendam frigidam, toto morbi decurſu, jubet. Id jure, ùt vanum, nobis licet repudiare. Cruda enim aqua maturationi officit humorum, ideoque non rectè dari, niſi in ſtatu, qui abſolutam exhibet concoctionem, poteſt. Alii in ipſo quoquè modo exhibendi, non ſolùm in tempore peccant. Scilicet paucis ſæpe portionibus aquam potui dant:

dant: vim nimirum frigidi fontis, ne quid is intus lædat, veriti. Næ isti hâc re parum proficiunt in temperandâ febris acutæ flammâ; quin potius eam accendunt, superatâ aquâ caloribus, & in horum, ut sic dixerim, conversâ alimentum. Neque enim sine causâ *Hippocrates* dixit, in corporibus calore æstuantibus bilescere aquam solere, ac majorem sitim facere. Quæ profectò res eò est proclivior, quò paucior aqua maximis ignibus faciliùs superatur. Timidiores his sunt, qui aquam omnem rejiciunt (ψυχροφόϐες *Galenus* vocat) cruditatem horrentes, ac principum offensam viscerum. Primùm, hi ingrati esse in rerum videntur naturam, quæ efficax, quod ipsi prætereunt, remedium adversus humanæ vitæ inimicissimum morbum suppeditavit. Dein, inepte meticulosi sunt, quoniam parum vident, nihil læsionis ab aquâ oriri frigidâ visceribus posse, ceu maximo occupatis ardore, qui vim frigidi æquet elementi, aut certè ita ab eo

vincatur, ut hujus tamen robur, facultatemque refrigerandi ſimul fregerit; neque tam victus eſſe a gelidâ aquâ dicatur, quàm ſimul cum eâ, dum contrariis pugnabatur viribus, concidiſſe, atque perîſſe.

Refelluntur aliquæ in eâdem re Authorum opiniones.

Quoniam ergo ſalutare illud aquæ frigidæ præſidium negligendum per acutas febres non eſt, certumque videtur *Galeni* placitum, duo in his morbis eſſe maxima remedia, miſſionem ſanguinis, & aquæ frigidæ potum; tùm etiam, ſanguine per initia non miſſo, quia unicum, quod reſtet, auxilium in aquâ is Auctor ponit frigidâ, operæ pretium me facturum putavi, ſi ejus legitimum uſum, atque effectum omnem proponerem. Aqua, frigida eſt, atque humida, partiumque craſſarum. Ea itaque, cum intrò ſumitur, difficulter concoquitur, diuque in ventre, antequam per corpus digeratur, inhæreſcit. Quare neque incîdit quidquam, neque terget, ſed neque alvum ducit, neque urinam ciet, aut tranſpirationem, quæ per cutem fit, impellit.

impellit. Hæc cum aqua habeat, videtur profectò pro materiâ concoquendâ dari nunquam poſſe; adeóque nullum locum, incipientibus, increſcentibuſque febribus, habere. Neque enim refrigerii causâ (ſi non ob materiæ concoctionem) tum rectè frigida datur; quoniam hic refrigerationis fructus meliùs ab iis petitur rebus, quæ ſimul refrigerent, ſimul incîdant, ac meatus abſtergendo aperiant, quales ſuperioribus locis propoſui. Quin etiam ne refrigerare quidem aqua, exiguis data portionibus, poteſt, ùt quæ protinus a calore vincitur, & in ejus tum vertitur fomitem. At verò affatim ſæpe multum frigidi fontis, comprehenſis temporibus, aliquis infundet, & ſic calorem febris ſuperabit. Næ ille parum intelligit, qualecumque forſan refrigerium viſceribus ſeſe præſtare: verùm materiam morbi incraſſando, atque intus includendo, longè facere concoctioni rebelliorem, itemque meatus, quibus ea tandem vacuari debeat, obſtruere;

ere; ad hæc, urinas, dejectiones, atque corporis coeca ſpiracula aſtringere, totum denique morbum, inductâ cruditate, pejorem, longioremque facere. Rectè enim *Hippocrates* judicavit, tardam morbi ſolutionem lentis concoctionibus ſignificari. Itaque mirum non eſt, in exitii diſcrimine verſari eum, qui diu, aſſiduéque ab atroci morbo pulſatur. Et quanquam, propter pollentes vires, interdum febris non occîdit, ſed utcunque forſan ſegneſcit, longa tamen, dubiáque ægrotationis tædia, quæ vel ad quadrageſimum etiam durent diem, acquirit. Quò magìs improbanda eſt *Razis* ſententia, qui numquam deſiſtere debere ægrum ab uſu aquæ frigidæ ſcribit; eamque bibendi licentiam, quamquam judicationes remorantem, longè tamen cenſet eſſe abſtinentiâ tutiorem. Id verò ſeſe experimento ait comperîſſe, plures ſervatos eſſe qui biberint, quàm qui abſtinuerint. Ego verò haud tanti puto *Arabis* experimentum, exemplis nixum parum

fidis,

fidis, quanti duco *Hippocratis*, *Galeni*, *Æginetæ*, *Ætii*, *Tralliani*, *Celsi*, similiumque virorum, ratione, veroque usu comprobatam sententiam. Omittere, inquit idem *Razes*, extinctionem, est proculdubio sinere ægrum ad mortem tendere. Atqui, ô bone, ea extinctio tutiùs per ea perficitur, quæ præter quàm quòd efficaciter refrigerant, ad materiæ faciunt etiam concoctionem, incisione, atque abstersione, quarum utraque frigidæ aquæ deest. Jam verò sæpius hæc ipsa per totum morbum sumpta Frigida, non solùm maturationi officit materiæ, verùm etiam ita naturæ fit familiaris, ut in vigore minùs efficaciter agere possit; cum, utì mox ostendetur, liberaliter potari, ut humorem impellat ad excretionem, debeat. At enim, dicet aliquis, ingestâ affatim aquâ sudores moveri posse, vel incipiente etiam, increscentéve febre: pulso nimirum versus extrema corporis, propter frigidæ occurrentis impetum, calore, ejusque subjectâ si-

mul ſequente materiâ. Atqui id cogere penitus eſt naturam invitam ad humoris expulſionem nondum cocti, aut ſeparati. Quæ res, ut longè abeſt ab ejuſdem inſtituto naturæ (quæ ſuâpte ſponte nunquam quidquam, niſi concoxerit, movet) ita adeò non reſpondebit, ut contrà potiùs cuncta ſiſti contingat corporis effluvia, cœptamque tardari concoctionem, atque univerſum denique naturæ opus interturbari.

Danda eſt in ipſo vigore morbi frigida,

Quid ergo? Quibus demum febris continuæ temporibus, & in quem finem propinanda frigida aqua eſt? Id verò jam nunc ſic expediam, ut doctis hominibus debeam, niſi fallor, videri ſatisfeciſſe. Quoniam cruditatem Frigida adauget, principio, incrementoque febrium inutilis eſt. Nam, iis temporibus, nondum abſoluta maturitas humori acceſſit. Sed ne declinatio quidem exigere Frigidam ullo jure poteſt, cum morbi exhauſta eſt materia, ac viſcera, ægritudine debilia, neque ingentibus ampliùs affecta, munitáque ardoribus,

ribus, frigidi fontis occursu haud difficillimè læduntur. Itaque unicum superest, quo dari utiliter aqua possit, vigoris tempus, non quidem causâ concoctionis promovendæ, quæ tum absoluta est, &, ut minimè sit, juvari tamen a Frigidâ nequit; sed ut hæc ipsa Frigida principium faciat alicujus judicatoriæ vacuationis, cùm vomitûs, atque dejectionis, tùm maximè sudoris.

Quod si ita sit, videtur profectò tum danda aqua esse, cum maximè materia concocta est, in ipso scilicet ægritudinis statu: minimè autem, vel principio, vel incremento convenire, quòd tum nequaquam tutò pelli humor (quoniam concoctione caret) vel a naturâ, vel ab arte possit. In exhibendâ, inquit *Ætius*, Frigidâ, cavere principium, atque incrementum febris oportet, sed totius morbi, particularisque exacerbationis vigorem deligere. Siquidem cum vigoris articulum judico Frigidæ idoneum potandæ, qui febrem, ebullitionem, sitim, inquietudinem, cordis, arteria-

Ut concocta materia excerni posset.

teriarumque pulſationem, omnia exhibet vehementiſſima. Ita enim minùs læduntur frigido viſcera, & acrior fit inter febrem, aquamque gelidam pugna; unde certior, pleniorque pòſt inſequitur vacuatio. Ergo etiam quò hæc iſta fiant feliciùs, atque impenſiùs, provocare etiam bibendi cupiditatem oportet, ut, cùm æger admodum exarſerit, aviduſque oſtenſum pellucido in vaſe fontem concupiverit, eo primùm aliquantiſper denegato, donec anhelus toto corpore, totoque animo in aquam inhiaverit, tandem, quantùm haurire fontis volet, permittatur, ad ipſam uſque ſatietatem. Poſt hæc, ſi venter fluere cœpit, aut vomitus erumpere, excipere convenit. Dein, ſtragulis diligenter intecto corpore, ſudor oritur, qui ſemper, donec abunde fluxerit, abſtergendus eſt.

Ratio, cur Frigida vacuationes promoveat.

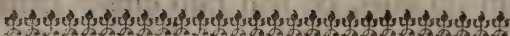
Jam autem quæ ratio ſit vacuationis hujus, a gelido fonte introductæ, dicere non alienum eſt. Cum febris vigorem adepta eſt ſuum, ſicuti materia,

quæ

quæ lædit, concocta eſt, ita ſymptomata ſunt graviſſima. Vehementes dico corporis exuſtiones, capitis dolores, ſites, vigilias, deliria, inquietudines, & hujuſmodi. His ærumnis ſupra modum afflicta natura pulſatur, atque diſtrahitur, adeò ut ſubinde non commodè auſpicari judicationem poſſit. Quin etiam interdum hujuſmodi ſuccumbit aſſultibus, cum viſcera caloribus uſta immodicis, munus, roburque amittunt ſuum: ipséque furens humor mobilis, atque ad vacuationem paratus, cum dirigi ad commodum exitum a naturâ, tot, tantiſque ſymptomatis exercitâ, ac pæne victâ, haud ſatìs commodè poteſt, impetum ſæpe in principem partem facit, ac mortis cauſam præbet. Ut eo quoquè nomine *Hippocrates* judicaverit, in morbis acutis, non eſſe omnino certas ſalutis, vel exitii notas. Ergo etiam, ut hujuſmodi pravos humoris cocti, & ad exeundum parati, impetus præcaveamus, ſimul, ut undique afflictæ naturæ, dato bonæ vacuationis exordio,

ordio, ſalutarem opem præſtemus, utile fuerit frigidiſſimum fontem maximâ copiâ ingerere, cujus appulſu hæc oriuntur commoda. Viſcera ardentiſſimæ febris toſta caloribus, temperamentum refrigerii ſine noxâ accipiunt, eoque modo nativus ſolidarum partium calor, recreatus novis jam quibuſdam viribus, peccantem humorem aggreditur ad expellendum. Quâ re accidit, ut protinus is humor, jam tum coctus, & evacuationi opportunus, vomitu, vel alvi dejectione, maximéque ſudationibus affatim excludatur. Ad quem naturæ motum haud parum etiam juvat Frigidæ vis, quæ naturaliter calorem pellit, fugatque. *Avicennas*, etſi hæc ipſa parum intellexit, uſu tamen comperit certo, ſcripſitque, frigidam aquam, conſentientibus reliquis, rem optimam adverſus has febres eſſe: eamque ſæpe ad materiæ expulſionem juvare, cum ſolutione, ùt ejus loquitur interpres, naturæ per vomitum, alvi ductionem, aut ſudores. Scire autem licet, modò aliam,

liam, atque aliam vacuationem ſolam, modò duas, & non rarò omnes ſimul contingere. Vomitum dico, dejectionem, ſudores. Curavi equidem hâc viâ ægros haud ſanè paucos, qui, cum ad ſtatum perveniſſent continuæ febris, ac ſummâ ſiti, ſummiſque ardoribus afflictarentur, rogati biberéne cupiant, oſtenſum (quò creſcerent bibendi deſideria) fontem, ipſi in lympham intentiſſimi, ubi ſemel, atque iterum, ad libras *tres*, *quatuorve*, avidè hauſiſſent, paulò poſt dejicere, vel evomere cœperunt flaviſſimam cum epotâ aquâ bilem. Poſt quæ reclinati, ac probè operti, mox uberrimis ſudoribus, totas noctes, vel etiam altiſſimè dormientes, defluxerunt, quibus finitis, omnem in poſterum amiſerunt febricitationem. Adeò verò apparet, frigidam aquam, ùt potum medicinalem, ſemel dari oportere, non item, ùt *Arabes* profitentur, tùm adverſus ſitim, tùm ad bilis concoctionem, quotidianæ vice potionis, frequenter ſumi licere.

CAP. III.

Quæ observationes bibentibus Frigidam ſint neceſſariæ.

FRigidam dare acutè febricitantibus, pæne vulgatum eſt: verùm commodis id temporibus, & corporibus, & modis dare, haud juxta proclive. Magni ea operis res eſt, ſummamque poſtulat obſervationem. Bibiturus itaque frigidam, non antè id facere poteſt, quàm ipſa febris, concocto humore, vacuationique idoneo, ad ſtatum acceſſerit ſuum: jamque ipſe homo, maximis affectus caloribus, ſummâque ſiti, die judicatorio, ſummum febricitationis impetum experitur. Scilicet tum maximè a naturâ oppugnatur humor, ſollicitaturque ad excretionem, quem naturæ conatum ipſa adjutans Frigida vacuationis felicis dat principium. Minimè

mè etiam per hæc tempora Frigidæ vis, ut ne quid intus lædat, metuenda eſt: viſceribus nimirum febrili ardore exæſtuantibus, qui ardor, tanquam propugnaculum, contrario occurrens elemento, impetum ejus omnem debilitat. Quantùm enim, inquit *Galenus*, calor a frigore patitur refrigeratus, tantùm rurſus calefaciendo in ipſum agit. Jam verò eâ copiâ bibi aqua debet, quâ potis ſit calorem febris ſuperare, materiamque morbi, unà cum naturæ ope, extra corpus fugare, atque propellere. Itaq; iterare etiam, eo tempore, Frigidæ hauſtum licet, atque ægrum, ùt *Galenus* docet, quantùm libet, potare ſinere, donec notam exhibeat veriſimilem alicujus futuræ vacuationis. Si minus ejus, quàm oportuit, bibitur, calore id vincitur febrili, & ad morbum addit. Sin vero plus juſto ſumitur, labefactat nimio refrigerio, tùm ventriculum, tùm jecur. Quare moderari ejus modum oportet, prout corpus eſt, & morbi magnitudo. Scilicet cujuſque

Quâ menſurâ exhiberi debeat Frigida.

cujuſque menſura remedii, quia nec dici, ùt ille ait, nec ſcribi poteſt, Medicinam noſtram maximè conjecturalem facit. Quidam quatuor aquæ libras porrigunt. Alii tantiſper bibere hominem ſinunt, donec refrigeſcat, ac tremat. Ego verò modum ejus cenſeo temperandum, pro cujuſque ægri naturâ, atque febris vehementiâ. Ferè tamen ea, ſi adjutura eſt, bibi ad ſatietatem debet.

Quænam res bibendæ Frigidæ fiduciam addant.

Scire autem licet, quædam interdum incidere, quæ fiduciam addant Frigidæ liberaliter bibendæ, quædam etiam, quæ, vel cautiùs parciúſque bibendam eſſe, vel omnino non bibendam doceant. Fiduciam addunt, febris admodum urens: ætas juvenilis: corpus boni habitûs, firmorumque viſcerum: atque his (ùt ferè fit) junctæ vires: æſtas media: conſuetudo. Ingens febris ardor, ſine noxâ, Frigidæ impetum ſuſtinet. Juvenibus firmum obtigit robur, quod reſiſtere, ac reſpondere frigidi fontis (ne quid is officiat) occurſui poſſit,

possit, maximè, si corporis quoquè bene habiti viscera sanguine, carnibusque abunde munita sunt. Itaque vires quoquè adesse par est, valentemque naturæ calorem, ne quid, propter hujus impotentiam, frigida aqua intus violet. Sed &, quò impensiùs frangi vis aquæ possit, æstas facit: quæ, supra morbi ardorem, suos quoquè æstus ingerit in corpus, refrigerio fontis temperandum. Quòd si, præter hæc, etiam assuetus Frigidæ, per secundam valetudinem, æger fuit: confidenter eam ipsam bibet, experientiâ aliàs doctus gelidi occursum elementi familiariter viscera tolerare. Scilicet, si sine offensione aquam frigidam sanus, ac temperatus bibit, quantò magìs id futurum est, ubi is ipse maximis caloribus intus forisque tantùm non extorretur, cum calores præcipuum munimentum visceribus contra Frigidam præstant. Meminisse etiam convenit, ita assuetis plus bibendum aquæ, quàm aliis hominibus esse, quò efficacior sequatur actio, quæ sem-

per, inter res familiares, ac consuetas, imbecillior est. Itaque, quod consuetudo detrahit, id copiâ fontis pensandum est.

Quænam eam periculosam faciant.

Proximum videatur ea proponere, quæ gelidam potionem vel periculosam faciunt, vel omnino dehortantur. Obstructio humoris putridi nondum concocti: tumor, dolorque in viscere præcipuo: partis momentaneæ imbecillitas, maximéque, ventriculi, jecinoris, atque lienis: corporis habitus nimium tenuis: infirmæ vires. Quòd cruditati humoris putris, atque obstructioni adversetur aqua frigida, ex ejus apparet viribus, quas suprà fusè expressimus. Scilicet cruda ea est, hærensque in viâ, omnia cogit, sistitque corporis effluvia. Itaque prohibet etiam, ne corruptus humor, obstructis venis, concoqui a naturâ, aut segregari a benigno commodè possit. Quare rectè *Galenus* vetuit, quibus obstructio, putridusve humor non concoctus incommodat, iis ne aqua frigida potui

detur.

detur. Ergo exſpectare concoctionem oportet, maximéque in Synochis, ex multo, ac craſſiuſculo natis ſanguine, cum reſeratis, terſiſque meatibus, putris humor victus, ac ſeparatus excretioni patet.

Quanquam in febribus ſuprà modum ardentibus, ac corpus eliquantibus, neceſſitas interdum cogit, per principia morbi, incrementáque, Frigidam propinare; ut temperamentum ardori, quod maximus eſt, præſtetur: utque materia morbi refrigeſcens minùs furere, ac torrere hominem incipiat, meliúſque, ac citiùs idoneâ vacuatione expellatur. Quòd ſi propter incendium craſſiuſcula bilis eſt; tum quidem, ùt ſumptâ Frigidâ morbus producitur, ita periculoſæ exuſtionis retunditur impetus. Eſtque hæc extraordinaria, atque coacta Frigidæ propinatio ad exitii avertendum metum. Id ità ſæpe feliciter reſpondiſſe *Averroës* teſtatur: præſtabiliuſque eſſe cenſet, febrem lentam, longamque frigido poculo facere, quæ curari poſſit: quàm ægrum *Quanam eam poſtulare videantur.*

ardore, magnitudinéque morbi ſuperari ſinere. Idem ſic expreſſit *Avicennas:* Siquando timetur malitia caliditatis, ac ſitis, ut verearis ſecuturam inde marcidam ariditatem, atque conſumtionem, ne prohibeas aquam frigidam. Cruditas enim optatior marcore eſt: qui ſubitò incumbens, liquefacto ardoribus corpore, hominem conſumit. *Galenus* quoquè hujuſmodi ægris Frigidam per initia porrigebat, antè Ptiſanæ cremore nutritis, idque ne in Hecticam inciderent. Extinctâ enim flammâ, rejectâque flaviſſimâ bile, ſæpe malum cedit. Tanti verò periculum is Auctor talium febrium fecit, ut, ſi inflammatio etiam adſit aliqua (φλεγμονὴν *Græci* nominant) nihilo minùs tamen aquam frigidam, quæ huic eſt inimiciſſima, præbeat; præſtare ratus, inflammationem in præſens augere, quàm hominem ſinere in hecticam febrem incurrere. Verùm id ſcire convenit, rariſſimè noſtratibus hujuſmodi febres, ex tenuiſſimâ, ac ſincerâ bile vehementer incenſas, ac liquefactivas

vas, accidere; quoniam, propter naturæ temperamentum, cœlique, ac victûs rationem, bona pituitæ pars bili miſcetur, unde febres naſcuntur minùs acres. *Græciam* verò incolentibus, multóque magìs *Arabiam*, propter contrarias cauſas, eadem genera febrium ſunt frequentia; ideoque plus hìc licentiæ bibendi Frigidam tribui poteſt. Craſſamentum enim, quod hinc materiæ conciliatur, non modò non nocet, verùm etiam, propter bilis tenuiſſimæ mobilitatem, maximè conducit. Quæ ſola res *Avicennæ*, *Razis*, atque *Averrois* confirmare ſententiam poteſt, qui eo nomine in exhibendâ Frigidâ *Græcis* fuere indulgentiores.

Atque hactenus de febribus loquor continuis, non autem de intermittentibus: maximè, ſi has craſſus, aut tenax humor creat. Siquidem iis, nullo unquam tempore, commodare frigida aqua poteſt: eò quòd craſſa materia, quantumvis concocta, neque promptè, neque tutò poſſit impetu Frigidæ ad ex-

Febribus intermittentibus Frigida potus nunquam convenit.

cretionem impelli. Facilè etiam viſcera, haud tantis, ùt acutâ in febri, ardoribus occupata, propter occurſum gelidi fontis violantur. Et ipſa alioqui febris materia, ùt modò dixi, non cedit; ſed purgationibus, aliiſque auxiliis efficacioribus, ut vacuetur, opus habet. Itaque commodè dixiſſe video *Galenum*: Aquam frigidam ipſius febris, prout febris eſt, ſemper eſſe remedium; quod verò ad alia ſpectat, non ſemper: veluti, cum ex obſtructione tenacis, vel craſſi humoris, putredo oritur.

Neque viſcerum tumoribus. Nunc de tumoribus dicam viſceris alicujus præcipui, qui uſum Frigidæ omnem dehortantur: utique ſi ſchirrus ſit, aut phlegmone, aut œdema. Nam eryſipelas, inquit *Galenus*, quod quidem genuinum ſit, non aliter ſanaveris. Si ſchirrus ſubeſt, in jecore potiſſimùm, atque in liene: ſumptâ Frigidâ, additur ad morbum; quia obſtruit ea magìs, ac refrigerando rebelliorem duritiem facit. In phlegmone autem, ipſa quoquè impeditur maturatio, pa-

rumque

rumque resolvi ab inflammato viscere, cum Frigida datur, potest. Oedema etiam Frigidâ lædi dubium non est; quoniam morbus, ejusque causa cum Frigidæ consentiunt qualitatibus.

Sequitur partis internæ, quæ quidem momentanea sit, imbecillitas, quæ periculosum Frigidæ poculum facit. Aliis enim gula Frigidâ ita læsa fuit, ut vix deglutiret; aliis ventriculus subfrigidus, & imbecillus, gravem singultum contraxit, maximéque eâ uti non solitis. Nonnullis jecur, aut colon, aut pulmo, aut septum transversum gravem offensam senserunt. Quibusdam, læso genere nervorum, repentè post Frigidæ poculum, difficultas spirandi, & distentio nervorum, & tremor acciderunt. Verùm meminisse convenit, hæc incommoda, etsi formidabilem aquam reddunt, nequaquam tamen eam semper per acutarum vigorem febrium prorsus posse dehortari. Præstat enim interdum, epotâ Frigidâ, infirmam partem facere aliquam, simulque hominem

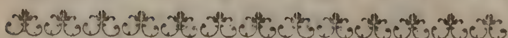
Imbecillitas partis momentaneæ Frigidam rarò adhiberi sinit.

a graviſſimo, maximéque dubio morbo vindicare, quàm, ſub vitæ ancipiti ſpe, tanti caſſum auxilii, relinquere. Intueri utrinque incommoda, atque invicem conferre oportet, utra potiùs ſequi conveniat, ad humanæ vitæ, vel commoditatem, vel conſervationem. Si nocumentum, inquit *Galenus*, ex aquâ frigidâ exiguum erit, confidenter ea potui offerenda eſt; ſin magnum metuitur incommodum, ab hâc fuerit temperandum, aliiſque utendum auxiliis.

Itemque macer habitus, viresque infirma.

Jam etiam corporis habitum videre, priuſquam Frigidam exhibeas, oportet; qui, ſi nimiùm macer, atque tenuis eſt, potionem recuſat. Etenim facilè viſcera crudo elemento feriuntur, non ſat probè adversùs ejus occurſum carnibus, & ſanguine munita. Quamquam *Galenus* non uſque adeò Frigidam formidat, certâ quâdam exhibitam menſurâ, in iis, qui tenuem habitum, ex laſſitudine, irâ, vigiliâ, curis, ſimilibuſque animi affectibus contraxerunt, indéque inciderunt in febrem, quæ aridam reddat

dat cutem, ingentemque habeat calorem. Nimirum ſatius videtur, vel cum periculo viſcerum aliquo, febrim gelido fonte extinguere, quàm ægrum in Hecticam ſinere incurrere: maximè, ſi æſtas eſt, cœlumque calidum, & ſiccum. Jam autem vires quoquè adeſſe, ut tutò Frigida propinetur, neceſſe eſt; nam alioqui, debilitatis internis ſedibus, ſuperaret naturæ calorem aqua, minimé-que principium inanitionis judicatoriæ faceret. Ejus rei metus facit, quò minùs confidenter decrepitis ſenibus, aliiſve, crebrâ inanitione, vel longâ invaletudine exhauſtis, gelidum fontem demus. Atque hactenus ſatìs ſuperque de frigidâ aquâ dictum videatur: id quod complures Medicos, & cognoſcere velim, & ſemper ſequi.

CAP. IV.

Quis Victus Vigori Continuæ Febris sit necessarius.

In Statu, exacta abstinentia conducit, nisi summa sit virium imbecillitas.

QUoniam in Statu natura potentissimè morbum oppugnat, symptomatáque omnium sunt molestissima, jure negari cibus, quantùm fieri potest, omnis debet: idque, ne morbo intentam naturam, & in ancipiti vitæ edomando periculo occupatam, distrahamus ad cibi concoctionem. Meliùs enim soli humores, quàm simul cum his cibi evincentur. Quinetiam, propter vim symptomatum, parum commodè alimentum concoquitur; ideoque idipsum non modò naturam ab opere avertit suo, celeriter, nisi impediatur, victuram: verùm etiam, benignitate destitu-

tum

tum concoctionis, corrumpitur, & ad morbum addit. Jam etiam ſi, ægritudinis intuitu, parcius ſemper alimentum damus: ſequitur planè, ut tum demus omnium parciſſimum, cum is eſt vehementiſſimus. Neque verò adeò metuere viribus oportet, ſymptomatum impetu, ùt quis exiſtimet, periclitantibus. Nam hæ jam tum pæne majores morbo evaſere, concoctâ, evictâque in totum ejus materiâ. Et quæ judicialem inanitionem proximè antecedunt ſymptomata, ea parum periculorum, quia haud diu immorantur, exhibent; excluſo enim maligno humore, protinus conquieſcunt. Ergo etiam rectè ſic ſcripſiſſe video *Hippocratem:* Cum morbi vis eſt ſumma, tum vel tenuiſſimo uti victu convenit. Et paulò pòſt: Ipſo vigoris tempore, paulóque ante eum, cibus eſt adimendus. Exacta itaque abſtinentia, vel certè ſola hìc conducunt pocula; niſi præcipua quædam nata imbecillitas, neceſſitatem tenuis dandæ

dandæ ſorbitionis injecerit. Id dignitati ipſarum tribuitur virium, quibus periclitari incipientibus nunquam non alimento ſuccurrendum eſt.

DE

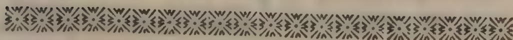

DE CURANDIS

FEBRIBUS CONTINUIS,

SECTIO QUARTA,

Quâ harum comprehenditur Declinatio.

CAP. I.

De iis Corporibus, quæ perfectè convalescunt.

Quid expediat agere in Febris Declinatione.

QUæcunque continua febris per absolutam judicationem, commodis ortis vacuationibus, vigorem superavit suum, necessariò decrescens, melioris valetudinis, certæ-

certæque ſalutis ſpem, atque principium facit. Eſtque id verum ejus decrementum, in quo neminem unquam eſſe mortuum *Galenus* Auctor eſt: morbi dico occaſione, non novo aliquo Medentis, vel Ægrotantis errore. Hic iſte corporis convaleſcentis ſtatus, quoniam morbo jam victo ſuperior eſt, nullis præcipuorum remediorum irritamentis eſt ſollicitandus, ſed probâ ratione victûs, qui vires paulatim inſtauret, ſuſtinendus. Inter quæ tempora, rationem quoquè aëris: ſomni, ac vigiliæ: exercitationis, atque otii: alvi ductionis, ſimiliumque rerum habere convenit. Ad hæc, viſcera quoquè ſubinde firmanda, quæ, & morbo, & vacuationum remediis, fuere labefactata. Simul etiam, ſi quis ardor prioris febricitationis etiamnum inſidet, idoneis rebus tollendus eſt. Adeò verò danda eſt opera, ut qui, naturæ, artiſque noſtræ beneficio, longè valere meliùs homo cœpit, modis ſemel omnibus convaleſcens, quàm optimè valeat.

Inci-

Incipiam de cibo dicere: qui mediæ materiæ esse debet, facilisque concoctu, temperatus (nisi residuus calor subfrigidum postulet) mediocriter humens, atque liquidus, succumque præbens bonum, qui vires facilè tùm tueatur, tùm adjiciat; cujusmodi sunt, juscula pullorum gallinaceorum, atque caporum, vel magis ex his coctis, atque contusis, unà cum jure factæ sorbitiones. Cocta quoquè hœdorum, atque vitulorum caro, ejusdemque juscula idonea sunt. Ptisana item hordeacea, ex jure pulli confecta, convenit. Maximè autem studendum est, hujusmodi nutrimentis convalescentem reficere; quoniam is ipse exinanitus, spirituumque laborans inopiâ vitalium, incrementa sanguinis, atque virium postulat. Siquidem victum in eo nimis tenuem meritò *Avicennas*, ùt periculosam, damnavit: sæpe inde malum corporis habitum, novamque febrem ait emersisse. Cibus tamen eâ moderatione sumi debet, ut ne quid copiâ oneret; quæ res gravium sæpe peri-

De convalescentium Victu.

periculorum ansam præbet. Ferè autem qui sic victitat, ex sumpto alimento nihil, aut corpore, aut viribus proficit; tandemque (nisi abstinentiâ, aut inanitione succurritur) in febrem, vel priorem, vel in aliam novam incidit. Consultum (me judice, testéque *Avicennâ)* fuerit, convalescentem minimè ad satietatem esse sinere: verùm, immorante etiamnum esitandi desiderio, epulis jubere desistere. Illud quoquè rectè præcipitur; quoniam vacuatum corpus, atque extenuatum uberem instaurationem postulat, eam tamen attritæ vires non ferunt, cibum pauciorem, multis vicibus, dari oportere: semperque propiùs ad secundam progressis valetudinem plus cibi, ac paucioribus intervallis indulgeri, donec ad pristinam sanorum hominum tùm valetudinem, tùm cibationem perventum sit. Quæ tempora ita moderanda sunt, utì *Hippocrates* præcepit: Quæ lentè, inquit, extenuata sunt corpora, lentè reficere oportet: quæ contrà, breviter.

Porrò

Porrò utile poculum, mediocris ætatis, atque ſubſtantiæ, probè cocta cerviſia eſt; itemque vinum album, ac tenue, vel odoriferum, aquæ fontanæ, aut hordeaceæ miſtum. Præfrigida autem aqua, quia viſceribus officit extenuatis, rejicienda eſt. Ut in cibo, ita & in potu intemperantia, atque nimia abſtinentia inutilia ſunt. Alterum enim recidivæ hominem exponit, alterum hecticæ maciei. Illud apprimè cavendum eſt, ut ne quid nimis, cum cibus ſumitur, bibatur. Nam ſic is ipſe innataret, a ventriculi corpore, propter interpoſitum humorem, non comprehenſus. Itaque inter epulas contrahenda ſunt pocula, ac tantillum humoris indulgendum, quod & linguæ moleſtiam ſoletur, & ſitim levet. Concocto autem cibo, fas eſt liberè aliquid bibere: nam celerrimè id per corpus digeritur.

Proximum eſt de aëre dicere, qui temperatus eſſe debet, ne vel nimio calore ardores augeat, referatve febriles: vel ſuperfluo frigore extenuatis, *De Aëre.*

atque inanitis viſceribus officiat. Parum tamen refrigerii accipere eum fas eſt, ſi quid ardoris etiamnum inhæreſcit.

De Somno. Somnus convaleſcentibus apprimè eſt neceſſarius, utique noctu poſt ſumptum cœnæ alimentum. Sic enim corpus efficaciter humectatur, ſuperiore ſiccatum febre, inſtauratiſque ſuccis, ac ſpiritibus, vires acquirit meliores. Itaque etiam vigilia, quia exſiccat, ac vim hominis atterit, inimiciſſima eſt. Nunquam dormire is, qui convaleſcit, niſi poſt ſumptum cibum debet, quoniam qui vacuo ſomnus fit ventriculo, vacuiſque venis, corpus exhaurit, arefacitque.

De Exercitio. Exercitii verò, atque otii moderata, ac viribus reſpondens viciſſitudo eſt utilis. Exercitium tamen leve eſſe decet, putà, geſtationis, aut lentæ per cubile inambulationis. Molles quoquè extremorum frictiones membrorum juvant; implent enim corpus, ac naturæ excitant calorem. Porrò inſtauratio

tio corporis (quia ſuperioribus id ærumnis emacruit) vehementer neceſſaria eſt.

Inutilis autem omnis habetur inanitio, præter unicam dejectionem ventris, qui convaleſcentibus, propter ſiccitatem inteſtinorum, aſtringitur. Nequaquam autem purgatorium eſſe medicamentum licet (quod *Græci* καθαρτικὸν appellant) ſed lenitivum, ac ſtercorarium (quod ἐκκοπρωτικὸν dicunt) cujuſmodi recens extracta eſt caſſia, juſculo pullo gallinacei, vel hordei decocto ſoluta; itemque electarium lenitivum, diaprunon ſolutivum, diacatholicon, manna, & id genus alia. Ad eandem rem emollientes etiam faciunt clyſteres, ex pinguibus juſculis, caſſiâ, oleoque violaceo facti. Suos *Galenus* ex ſincero parabat oleo. Scire autem licet, minimè frequentem uſum horum lenitivorum eſſe licere: maximè, quæ movendi ventris causâ, per os dantur, ne ſcilicet crebrâ dejectione (quæ tum certè inutilis eſt) corpus ali deſinat, de-

De Purgatione, cæteriſque vacuationibus.

fluente unà ſucco meliore. Ut nulla non vacuatio, præter moderatam, utì præcepi, dejectionem, convaleſcentibus incommoda eſt: ita maximè Veneris, quæ affatim vitæ ſpiritus profundit, vireſque tenui in corpore diſſipat. Porrò jucundis etiam rebus occupari convaleſcentis animus debet: unde vis naturæ, ſpirituſque vitales eriguntur; triſtis autem ſollicitudo, quoniam ſiccat, nocet.

De firmandis viſceribus. Nunc de firmandis dicam viſceribus, quorum vis multùm a morbo laceſſita, laxatáque fuit. Materiæ autem, mediocri præditæ aſtrictione, atque refrigeratione, ejus beneficium roboris præſtant. In quo numero ſunt electarium diarhodon, diacorallion, paſtilli ex roſis, ex ſpodio, & hujuſmodi. Sæpe etiam ubi calores deſunt, ipséque, prioribus remediis refrigeratus, ventriculus parum concoquit, utile eſt aromaticum roſatum. Cæterùm, nullo alio febris acutæ tempore, talium materierum uſus eſto, quàm declinationis, idque me-

tu

tu aſtrictionis, quæ illis ineſt. Ea ſiquidem, ùt convaleſcentibus (utpote morbi materiâ jam exoneratis, ac debilibus) utilis eſt: ita aliis, qui adhuc dum vim morbi experiuntur, retento humore corrupto, prorſus adverſatur; niſi ſi tamen effuſæ alicujus inciderit vacuationis ſymptoma, quod ſine modo vires reſolvat: effrænatum dico vomitum, alvi fluxum, atque ſudorem.

Atque huc uſque de iis locuti ſumus hominibus, qui, abſolutam experti judicationem, integrè, atque plenè convaleſcunt. Quare poſthac eorum proponam conſtitutionem, atque proviſionem, qui, quoniam diminutè fuere judicati, non commodè convaleſcunt, inappetentiæque, defectæ nutritioni, ardoribus, recidivæ, cæteriſque vitiis ſunt obnoxii.

CAP. II.

De iis, qui, propter diminutam Judicationem, haud probè convalescunt.

Post imperfectam Crisin, nullâ ferè, nisi per purgationem, vacuatione utendum est.

QUæcumque judicatio materiam morbi non exhausit, multâ ejus in corpore relictâ parte, imperfectam, atque symptomatis molestam declinationem exhibet. Tum enim homo, assumptis etiam commodis, justisque epulis, neque alitur, neque firmatur, ardores etiam experitur, quàm par sit, majores. Protinus tum vacuante medicamento, si humor idoneus est purgationi, succurrere oportet, quod prioris morbi extrahat reliquias. Quod ni fiat, in foribus erit vel abscessus, vel recidiva. Semper medicamentum parari, pro materiæ naturâ, ac virium modo, debet. Vomitus autem omnis inutilis

inutilis eſt, niſi ſi corruptus aliquis humor ſtomachum occupat. Sæpe autem venæ per ea medicamenta commodè repurgantur, quibus urinas ciendi facultas obtigit. Id quod tum ſequendum eſt, cum naturæ vi corruptus humor ad ductus urinarios impellitur. Sanguinis verò miſſio prorſus fugienda eſt, cùm propter materiæ rationem peccantis, tùm propter vires, quæ præteritis vacuationibus vehementer fuere labefactatæ. Quò magìs *Avicennam* demiror, qui etſi rectè dicit ſanguinis miſſione parum egere convaleſcentes: in eo tamen fallitur, quòd venam, propter ſanguinis vitium, tum incîdat, propter id, quod, veluti aſſatum ex malis humoribus, in ſanguine remanſit; ideoque neceſſe eſſe ait, ut extrahatur ſanguis ejus malus, & cumuletur bonus. Quaſi verò humoris vitium non ſolâ tolli debeat purgatione, ac quaſi promptum ſit, atque in hominum poſitum manu, diſſectâ venâ, corruptum humorem effluere ſinere, meliore ſan-

guinis particulâ intus manente. Neque verò hìc solùm, utì liquet, peccâsse *Arabem* constat: verùm in ipsarum etiam æstimatione virium, quæ convalescentibus, propter debilitatem, mittendo sanguini sunt impares. Ut ne dicam etiam nequaquam tum magnum morbum (quod alter est secandæ venæ scopus) esse posse, ùt cujus vehementior jam tum cessavit impetus.

Victus subtenuis esse debet. Porrò, quod ad victum pertinet eorum, qui imperfectè convalescunt, scire licet, subtenuem esse oportere, donec, exhausto humore, felicioris nutritionis præbeantur exordia. Rectè siquidem dixisse video *Hippocratem*: Impura corpora eò magìs offendi, quò magìs aluntur. Postquam materiis morbosis homo erit probè exoneratus, ita dein omnibus in rebus haberi, tractarique debet, utì suprà de iis, qui exactè convalescunt, præceptum est.

FINIS.

INDEX CAPITUM.

De Curandis FEBRIBUS CONTINUIS,

Sectio I,

Quæ earum continet Principium.

SECTIO

Sectio II,

Quæ Febrium Continuarum comprehendit Incrementum.

Sectio III,

Quæ Febrium Continuarum complectitur Statum.

IV. *Quis*

Catalogus Librorum proſtantium apud GUL. & JOH. INNYS.

Hippocratis de Morbis Popularibus Liber primus & tertius Gr. Lat. His accommodavit novem de Febribus Commentarios Joannes Freind, *M. D. Coll. Med. Londin. & Societatis Reg. Socius*, 4to. 1717.

Emmenologia: in quâ Fluxûs muliebris menſtrui Phænomena, Periodi, Vitia, cum medendi methodo, ad Rationes Mechanicas exiguntur, Authore Joh. Freind, *M. D. Coll. Med. Londin. & S. Reg. Soc.* 8vo. *Edit.* 2. 1717.

Prælectiones Chymicæ, in quibus omnes fere Operationes Chymicæ ad vera Principia & ipſius Naturæ Leges rediguntur, Ann. 1704. *Oxonii, in Muſæo Aſhmoleano habitæ, à* Johanne Friend, *M. D. Æd. Chriſt. Alumn.* 8vo.

Sanctorii Sanctorii de Staticâ Medicâ Aphoriſmorum Sectiones ſeptem cum Commentario Martini Liſter, 12mo. 1716.

Pharmacopœia Extemporanea, ſive Præſcriptorum Chilias, in quâ Remediorum elegantium & efficacium Paradigmata, ad omnes fere medendi Intentiones accommodata candidè proponuntur; unà cum viribus, Operandi ratione, Doſibus & Indicibus annexis. Editio quinta longè auctior & emendatior, per Tho. Fuller, *M. D.* 12mo. 1714.

Pharmacopœia Extemporanea: Or a Body of Medicines, containing a thouſand ſelect Precepts anſwering moſt Intentions of Cure; to which are added uſeful *Scholia*, a Catalogue of Remedies, and a copious Index for the Aſſiſtance of young Phyſicians; the ſecond Edition with large Additions by the Author *Tho. Fuller*, 8vo. 1714.

Pharmacopœia Colleg. Reg. Londini Remedia omnia

nia succinctè descripta. Editio quarta, per J. Shipton, 12mo, 1711.

Processus integri in Morbis ferè omnibus curandis nec non de Phthisi Tractatula, Editio quarta à Thoma Sydenham, *M. D.* 12mo, 1712.

A Treatise of the Asthma in four Parts, containing 1. A History of the Fits, and the Symptoms preceding them. 2. The Cacochymia which disposes to the Fit, and the Rarefaction of the Spirits which produces it. 3. The accidental Causes of the Fit, and the Symptomatic Asthmas are observed. 4. The Cure of the Asthma Fit, and the Method of preventing it is proposed, *&c.* By Sir *John Floyer* of *Litchfield*, Kt. the second Edition corrected, 8vo. 1717.

Specimen Physico-medicum, de Corpore humano, & ejus morbis; or an Essay concerning the Knowledge and Cure of most Diseases afflicting human Bodies; to which is annex'd a short Account of Salivation and the use of Mercury. By *P. Paxton, M. D.* 8vo.

A System of rational and practical Chirurgery; wherein all the general Intentions, whether natural or artificial, are accounted for and explained, according to the Corpuscular Philosophy, and the evident Qualities of Medicines; together with the Causes, Diagnosticks, and Method of Cure of Tumours, Ulcers, Wounds, Fractures and Dislocations. To which is added, an Index of Medicines, and their evident Qualities. By *Richard Boulton*, late of *Brazen-Nose-College* in *Oxford*, 1714, 8vo.

Boerhaave's Aphorisms concerning the Knowledge and Cure of Diseases; translated from the last Edition. Printed at *Leyden* 1715. with useful Observations and Explanations, 8vo. 1715.

The History of Cold Bathing both Ancient and Modern, in two Parts. The first by Sir *John Floyer* of *Litchfield*, Kt. The second treating of the genuine use of Hot and Cold Baths; together

with

with the wonderful Effects of the Bath Water drank hot from the Pump, in decay'd Stomachs, and in moſt Diſeaſes of the Bowels, Liver, and Spleen, *&c.* The fourth Edition, with Additions. By *Edward Baynard*, M. D. 8vo. 1715

De rectâ Sanguinis Miſſione: Or, new and exact Obſervations of Fevers, *&c.* By *J. White*, M. D. 8vo. 1712.

Philoſophical Tranſactions, giving ſome account of the preſent Undertakings, Studies, and Labours of the Ingenious, in many conſiderable Parts of the World. Vol. 29. for the Years 1714, 1715, 1716. continued and publiſhed by *Edm. Halley*, J. V. D. Savilian Profeſſor of Geom. *Oxon.* and Reg. Soc. Secr. 4*to.* Where may be had complete Setts, or any ſingle Numbers.

Anthropologia Nova: Or a new Syſtem of Anatomy, deſcribing the Animal Oeconomy, and a ſhort Rationale of many Diſtempers incident to human Bodies. Illuſtrated with above fourſcore Figures drawn after the Life, by *James Drake*, M. D. late Fellow of the College of Phyſicians and Royal Society. The ſecond Edition corrected; with a Preface by *W. Wagſtaffe*, M. D. and Reader of Anatomy at Surgeon's Hall, in 2 Vol. 8*vo.*

Tractatus de Fœtu Nutrito: Or, a Diſcourſe concerning the Nutrition of the *Fœtus* in the Womb, demonſtrated to be by Ways hitherto unknown. In which is likewiſe diſcover'd the Uſe of the Gland *Thymus*, with an *Appendix:* Being ſome practical Animadverſions on the Food of Children newly born, and the Management of the Milk of Women. By *F. Bellinger*, of the College of Phyſicians, 8*vo.*

Joannis Raii, *Synopſis Methodica Avium & Piſcium; Opus Poſthumum, quod vivus recenſuit & perfecit ipſe inſigniſſimus Author: in quo multas ſpecies, in ipſius Ornithologiâ & Ichthyologiâ deſideratas, adjecit: Methodumque ſuam Piſcium Naturæ magis*

magis convenientem reddidit, cum Appendice, & Iconibus. 8vo. 1713.

Essays on several Parts of the Animal Oeconomy, by *James Keil*, M. D. The second Edition, corrected and enlarged, 8vo, 1717.

Pharmacologia, seu Manuductio ad materiam Medicam, in qua Medicamenta Officinalia Simplicia, hoc est, Mineralia, Vegetabilia, Animalia eorumque partes in Medicinæ Officinis usitata, in methodum naturalem digesta succincte & accurate describuntur, opus Medicis Philosophis, Pharmacopœis, Chirurgis, &c. utilissimum. Iterata Editio, emendata & aucta, à S. Dale. 2 *Vol* 12mo. 1718.

M. Lister octo Exercitationes Medicinales; quorum 1. *de Hydrope,* 2. *de Diabete,* 3. *de Hydrophobia,* 4. *de Lue Venerea,* 5. *de Scorbuto,* 6. *de Arthritide,* 7. *de Calculo Humano,* 8 *de Variolis. Editio secunda aucta.* 12mo.

Glaudularum Quarundam, nuper Dissectarum Ductuumque earum Excretoriorum Descriptio, cum Figuris à Gulielmo Cowper, 4*to.*

Praxeos Mayernianæ in morbis Internis, præcipue gravioribus & chronicis Syntagma——*Ejusdem Syntagm. alterum,* 1. *de Febribus,* 2. *de Morbis Externis,* 3. *de Arthritide.* 4. *de Lue Venerea,* 2 *Vol.* 8*vo.*

Medicamentorum Εὐποριστῶν *Thesaurus, succincte comprehendens, ad omnes fere totius microcosmi morbos, Experta nec non Specifica Remedia, ex celeberrimis tam veterum quam Neotericorum Scriptis excerpta, ordineque Alphabetico digesta. Opera & cura Jo. Cruso,* 12*mo.*

M. Lister Exercitatio Anatomica, in qua de Cochleis maxime Terrestribus, & Limacibus agitur, omnium Dissectiones Tabulis æneis, ad ipsas res affabre incisis illustrantur, 8*vo.*

——*Exercitatio Anatomica altera, in qua maxime agitur de Buccinis Fluviatilibus & Marinis, &c. cum Figuris,* 8*vo.*

